

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КАРДЕНАС ПІНЗОН ВЕНДІ ВАЛЕРІЯ

Допускається до захисту:

завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, кандидат
економічних наук, доцент

_____Марія ШКУРАТ
« _____ » _____ 2026 р.

**Економічна інтеграція в країнах Азії: перспективи розвитку та ключові
виклики**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Марія ШКУРАТ, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат економічних наук, доцент

підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2026

АНОТАЦІЯ

Карденас Пінзон В. В. Економічна інтеграція в країнах Азії: перспективи розвитку та ключові виклики. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2026.

У роботі розглянуто основні поняття та визначення економічної інтеграції; визначено теорії економічної інтеграції; проведено історичний огляд економічної інтеграції в Азії; проаналізовано виклики економічної інтеграції в країнах Азії; оцінено перспективи економічної інтеграції в країнах Азії; досліджено вплив глобальних та регіональних факторів на процеси інтеграції; запропоновано напрями покращення процесів економічної інтеграції в регіоні; визначено проблеми та бар'єри на шляху глобальної інтеграції країн Азії; надано рекомендації для політиків і міжнародних організацій.

Ключові слова: економічна інтеграція, торгівля, інвестиції, фінанси, ланцюги створення вартості, глобалізація, регіон, Азія.

104 с., 6 табл., 23 рис., 1 формула, бібліограф.: 51 найм.

Cardenas Pinzon V. V. Economic Integration in Asian Countries: Development Prospects and Key Challenges. Specialty 292 International economic relations. Educational and professional program «International business. Business translation». Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2026.

The paper considers the basic concepts and definitions of economic integration; defines theories of economic integration; provides a historical overview of economic integration in Asia; analyzes the challenges of economic integration in Asian countries; assesses the prospects for economic integration in Asian countries; studies the impact of global and regional factors on integration processes; suggests ways to improve economic integration processes in the region; identifies problems and barriers to global integration of Asian countries; provides recommendations for policy makers.

Keywords: economic integration, trade, investment, finance, value chains, globalization, region, Asia.

104 p., 6 tabl., 23 fig., formula 1, bibliography: 51 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КРАЇНАХ АЗІЇ.....	7
1.1 Основні поняття та визначення економічної інтеграції.....	7
1.2 Теорії економічної інтеграції.....	15
1.3 Історичний огляд економічної інтеграції в Азії.....	23
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КРАЇНАХ АЗІЇ.....	32
2.1 Аналіз викликів економічної інтеграції в країнах Азії.....	32
2.2 Аналіз перспектив економічної інтеграції в країнах Азії.....	48
2.3 Вплив глобальних та регіональних факторів на процеси інтеграції...	56
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ ПОДАЛЬШОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	70
3.1 Напрями покращення процесів економічної інтеграції в регіоні.....	70
3.2 Проблеми та бар'єри на шляху глобальної інтеграції країн Азії.....	84
3.3 Рекомендації для політиків і міжнародних організацій.....	91
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100

ВСТУП

Актуальність теми. Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) є полюсом розвитку для глобальної економіки. Інтеграція має свої особливості, що визначаються різноманітними факторами: велика територія та населення; значна кількість країн із суттєвими відмінностями в розмірах та рівнях розвитку, а також великою різноманітністю економічних, політичних і соціальних структур. На стабільність регіону також впливають існуючі політичні конфлікти між країнами регіону, деякі з яких історичні, інші більш сучасні, що ускладнює консолідацію проектів інтеграції. З іншого боку, Азія була регіоном, відкритим до світової економіки, і відіграла центральну роль у поділі праці та глобальній торгівлі.

Проте, серед найважливіших факторів, які визначають особливий спосіб інтеграції в Азії, є особливості розвитку капіталізму в регіоні. У деяких країнах переважають особливо відсталі традиційні економічні відносини, зокрема через структурні проблеми, тоді як в інших, більш динамічних, можна говорити про спільну «модель розвитку», яка характеризується стратегією, у якій найважливішим відмінним елементом є активна роль держави. Вона відіграла ключову роль у підтримці приватного сектору, просуванні технологій і інновацій та акценті на інвестиціях у людські ресурси.

Вивченням досліджуваної проблематики займалися такі автори як: Angkera B., Premaratne G. [8]; Bakhsh S., He Yin, Mohsin Sh., Kishwar A. [12]; Balassa B. [14]; Brenton P., Ferrantino M., Maliszewska M. [15]; Chen M. [17]; Colin F., Zhu C. [18]; Cooper C., Massell B. [19]; Grossman G., Helpman E., Lhuillier H. [22]; Jackson K., Shepotylo O. [26]; Korwatanasakul U. [27]; Lawrence R. [28]; Liu H., Xu C., Lim G. [29]; Malacrino D., Mohommad A., Presbitero A. [30]; Pahl S., Brandi C., Schwab J., Stender F. [32]; Rai L. [33]; Sadek A. [34]; Sami B., Jarreau J., Mitaritonna C. [35]; Sherhin S. [37]; Готра В. [45]; Заяць О. [46]; Лук'яненко Д. [47]; Огінок С. [49]

Метою роботи є виявлення тенденцій та особливостей економічної інтеграції в країнах Азії.

На основі поставленої мети визначено наступні завдання дослідження:

- розглянути основні поняття та визначення економічної інтеграції;
- визначити теорії економічної інтеграції;
- провести історичний огляд економічної інтеграції в Азії;
- проаналізувати виклики економічної інтеграції в країнах Азії;
- оцінити перспективи економічної інтеграції в країнах Азії;
- дослідити вплив глобальних та регіональних факторів на процеси інтеграції;
- запропонувати напрями покращення процесів економічної інтеграції в регіоні;
- визначити проблеми та бар'єри на шляху глобальної інтеграції країн Азії;
- надати рекомендації для політиків і міжнародних організацій.

Об'єктом дослідження є сучасний стан, проблеми та перспективи економічної інтеграції країн Азії.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-практичних аспектів виявлення закономірностей і особливостей розвитку країн Азії в контексті економічної інтеграції регіону.

Інформаційною базою дослідження виступили праці вітчизняних та іноземних авторів, аналітичні та статистичні звіти та дані з відкритих джерел.

У процесі проведення дослідження та оформлення результатів роботи використано такі загальнонаукові **методи** як: аналіз, узагальнення, дедукція, систематизація та конкретизація.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні теоретичного базису щодо вивчення закономірностей економічної інтеграції в країнах Азії.

Практичне значення представлене формулюванням рекомендацій і визначенням напрямів покращення процесів економічної інтеграції.

Наукові результати дослідження полягають у такому:

поглиблено теоретичні засади дослідження економічної інтеграції в контексті систематизації типів економічної інтеграції; структуровано наукові підходи до періодизації теоретичної компоненти економічної інтеграції;

на основі моделювання впливу Китаю на регіональне економічну інтеграцію встановлено, що вхідні прямі іноземні інвестиції з Китаю позитивно пов'язані з внутрішньорегіональною інтеграцією країни, торговельні зв'язки з Китаєм демонструють негативний зв'язок, і рівень країни регіональна економічна інтеграція обумовлений внутрішніми економічними та політичними факторами, такими як транспортне та інформаційне сполучення, ВВП на душу населення, чисельність населення, відкритість торгівлі та якість державного управління;

проведено аналіз викликів економічної інтеграції країн Азії відповідно до закономірностей і варіацій розвитку торгівлі, інвестицій, участі у глобальних ланцюгах доданої вартості та фінансового сектору;

спрогнозовано закономірності розвитку економічної інтеграції країн Азії на найближчу перспективу.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, кожен з яких поділений на три підрозділи, висновків та списку використаних джерел із 51 найменування. Загальний обсяг роботи налічує 103 сторінки.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КРАЇНАХ АЗІЇ

1.1 Основні поняття та визначення економічної інтеграції

Рівень інтеграції, який бере участь в економічному регіоналістському проєкті, може надзвичайно варіюватися від слабкої асоціації до складного, глибоко інтегрованого, транснаціоналізованого економічного простору. Саме своїм політичним виміром економічна інтеграція відрізняється від ширшої ідеї регіоналізму загалом. Незважаючи на те, що економічні рішення безпосередньо стосуються внутрішньополітичного питання розподілу ресурсів, економічний регіон може бути розгорнутий урядом-учасником як технократичний інструмент для просування чітко визначеного та обмеженого економічного порядку денного, не вимагаючи більш ніж мінімального політичного узгодження чи розмивання офіційного державного суверенітету. Таким чином, об'єднуючим фактором у різних формах економічного регіоналізму є бажання держав-учасниць використовувати ширше, транснаціоналізоване відчуття простору для просування національних економічних інтересів.

Сучасні науковці та практики наводять різні трактування поняття економічної інтеграції. Зокрема В. Готра зазначає, що економічна інтеграція –це процес об'єднання держав, який виникає через обмеженість природних, трудових та фінансових ресурсів у різних країнах. Цей процес спрямований на створення конкурентоздатних товарів для ринків і подолання кризових явищ, таких як бідність населення. Вона включає зближення та взаємодію національних економік для забезпечення вільного переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили з метою створення єдиного економічного простору для здійснення економічної діяльності [45].

К. Кривенко, В. Савчук, О. Беляєв та ін. трактують, що економічна інтеграція є широким міжнародним об'єднанням країн, що базується на спеціальних угодах і має визначену організаційну структуру з установами спільного управління та іншими. У межах такого об'єднання країни-учасниці здійснюють різноманітні види

економічної діяльності на спеціальних, більш вигідних умовах порівняно з іншими країнами. Важливими рисами є глибший міжнародний поділ праці, інтенсивний обмін товарами, послугами, капіталами і робочою силою, а також прискорення процесів усунування виробництва [50].

Хоча існує багато різних форм економічної інтеграції, можливо, найзручніший спосіб упорядкувати цю концепцію – це подумати про континуум, який варіюється від слабкої асоціації на одному кінці до майже повного злиття національних економік на іншому. Далеко не факт, що позитивний досвід простіших форм економічної інтеграції призведе до поглиблення процесу до все більш інтегрованих спільних економічних просторів, більш складні форми включають в себе та базуються на основних елементах попередніх форм. Важливим моментом є те, що хоча економічна інтеграція чітко обрамлена торговельними відносинами, вона набуває дедалі більшого політичного характеру, коли досягає глибших форм.

На рис. 1.1 представлено ключові типи економічної інтеграції.

Основним типом економічної інтеграції є проста зона вільної торгівлі. У цій формі увага зосереджена на зниженні тарифів і квот, які обмежують торгівлю. Майже повністю акцент робиться на збільшенні товарообміну. Створення транснаціоналізованих виробничих ланцюгів, торгівля послугами, мобільність робочої сили та складніші форми економічної інтеграції не є явною ціллю і постають лише дотичними до основної мети – забезпечення доступу національних фірм на зовнішні ринки.

У зоні вільної торгівлі другого покоління основна природа простої вільної торгівлі розширена, щоб включити торгівлю послугами. Там, де проста зона вільної торгівлі потребує вирішення лише питання тарифів і квот, торгівля послугами та розширення торгівлі товарами піднімає питання зближення нормативів і гармонізації правил роботи та управління. На цьому етапі необхідно звернути увагу на такі речі, як можливість передачі професійних сертифікатів, а також питання мобільності робочої сили, особливо для висококваліфікованих професій, зокрема юристів, бухгалтерів, технологів та медичних працівників.

Посилення взаємозалежності між економіками-учасницями, що супроводжується розширеною торгівлею в усіх економічних сферах і певною конвергенцією нормативних актів, може призвести до збільшення розподілу виробничих ланцюжків між національними кордонами.

Проста зона вільної торгівлі	• передбачає часткове або повне скасування торговельних тарифів на товари та послуги між країнами-членами.
Зона вільної торгівлі другого покоління	• забезпечує кращі та привілейовані пропозиції країнам-членам шляхом зниження тарифів на імпорт одна для одної.
Валютний союз	• стосується узгодження фіксованих відносних обмінних курсів і запровадження спільної валюти для участі в іноземній валюті та розрахунків за міжнародними операціями.
Економічний союз	• передбачає координацію монетарної, фінансової й податкової політики та державних витрат для сприяння вільному потоку товарів, послуг і ресурсів виробництва.
Митний союз	• встановлює спільні зовнішньоторговельні тарифи на імпорт із країн, що не є членами, що полегшує відстеження зовнішніх факторів виробництва та оподаткування в регіоні. Інші особливості цієї спільної торговельної політики включають вільну торгівлю товарами та послугами та прийняття спільних митних і комерційних законів між країнами-членами.
Спільний ринок	• полегшує вільний рух факторів виробництва між країнами-членами та лібералізує транскордонну мобільність робочої сили та інвестиції. Його особливості включають зменшення тарифних перешкод для внутрішньої торгівлі та координацію економічної політики.
Повна інтеграція	• об'єднує координацію фінансової політики із всеосяжною монетарною уніфікацією.

Рисунок 1.1 – Типи економічної інтеграції

Джерело: побудовано автором.

У міру транснаціоналізації національних виробничих структур у регіональному просторі наступним етапом є поглиблення нормативної гармонізації для представлення спільної позиції на позарегіональному ринку. Результатом є утворення митного союзу, який базується на спільному зовнішньому тарифі. Однією з ключових переваг даного регуляторного

зближення між економіками-учасниками є те, що воно зменшує проблеми моніторингу та оподаткування зовнішніх ресурсів, які використовуються для виробництва товарів і послуг, що обертаються в регіоні. Прийняття спільного зовнішнього тарифу має на увазі подальшу гармонізацію національних правил і норм, особливо тих, що стосуються контролю та надходження зовнішньої торгівлі до регіонального економічного простору.

Ідея спільного ринку виростає з можливостей, які надає прийняття спільного зовнішнього тарифу. У міру того, як торговельні потоки збільшуються, а фактори виробництва, імпортовані в інтегровані економіки, починають вільно циркулювати, починають формуватися виробничі ланцюги, що перетинають внутрішньорегіональні національні кордони. Це призводить до постійного тиску на зниження витрат на транспортування готової продукції та напівфабрикатів між державами-учасниками інтеграційного проекту. Рішенням є гармонізація прикордонних процедур, що в кінцевому вигляді призводить до фактичного усунення національних кордонів як внутрішніх бар'єрів для торгівлі та формування вільного регіонального економічного простору. Супутньою зміною з таким повним відкриттям внутрішньої торгівлі є лібералізація мобільності робочої сили, що дозволяє жителям однієї країни-члена працювати в усіх інших державах-членах регіону.

З розвитком спільного ринку та супутнім зростанням внутрішньорегіональної торгівлі з'являється нове джерело витрат для бізнесу: витрати на транснаціональні операції. Незважаючи на те, що кордони можуть бути відкритими для вільного транзиту товарів і послуг, необхідність постійно брати участь в валютних операціях для здійснення платежів, а також різні відносні витрати, викликані різними національними економічними політиками, спричиняють постійні фінансові та адміністративні витрати для компаній, що працюють у межах регіону. Рішенням і наступним етапом прогресу інтеграції є певна форма валютного союзу, чи то шляхом узгодженої фіксації відносних обмінних курсів, чи більш широко обговорюваного прийняття спільної валюти. На цьому етапі економічні аспекти інтеграції також починають набувати

сильного політичного відтинку. Прийняття єдиної валюти або грошово-кредитної політики всіма учасниками проєкту також потребує сильної конвергенції в макроекономічній політиці, яка накладає зовнішні обмеження на внутрішню фінансову політику та політику витрат, яку може проводити уряд. Результатом є поступове стирання як політичних, так і економічних меж, що розділяють держави-учасники інтеграційного проєкту.

В економічному співтоваристві чи союзі логіка загальних зовнішніх тарифів, регуляторного наближення та гармонізації макроекономічної політики доведена до свого повного завершення через побудову всеохоплюючої структури управління, яка нав'язує систему спільної економічної політики всім країнам регіону. По суті, держави-члени поступаються значним ступенем економічного суверенітету перед цілим в очікуванні значно розширених можливостей, наданих більшим, повністю інтегрованим економічним простором, що сприяє мобільності готової продукції, факторів виробництва та робочої сили. Узгодженню правил і процедур сприяє створення всеосяжної законодавчої та правової системи, яка перевершує національні закони та правила, а також забезпечує однакове ставлення до суб'єктів господарювання в усьому регіоні.

Ступінь, до якого регіон поглибить свою економічну інтеграцію та прийме характеристики наднаціональної держави, частково залежить від факторів, які спонукають держави почати процес регіоналізації. Можна виділити наступні ключові причини для економічної інтеграції (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Причини економічної інтеграції

Джерело: побудовано за даними [16].

Реактивний регіоналізм також називають оборонним регіоналізмом, припускаючи, що держави обирають економічну інтеграцію для захисту своїх спільних інтересів від конкретної або туманної зовнішньої загрози. В історичному контексті реактивний регіоналізм розглядався країнами, що розвиваються, як техніка створення великих внутрішніх ринків, необхідних для підтримки промислових секторів, що зароджуються. Хоча занепад стратегій імпортозамінної індустріалізації та зростання неолібералізму значно зменшили протекціоністський аспект реактивного регіоналізму, ідея забезпечення загального рівня захисту для внутрішніх виробників залишається в інтеграційних проєктах, таких як південноамериканський торговельний блок Меркосур.

Більш поширеним мотивом сучасних проєктів економічної інтеграції є логіка оборонного регіоналізму. Тут держави-учасниці реагують на передбачувані загрози в міжнародному економічному середовищі. У деяких випадках, наприклад, участь Канади в Північноамериканській угоді про вільну торгівлю (НАФТА), шлях регіональної економічної інтеграції застосовувався, щоб запобігти ізоляції країни в глобальній економічній системі, яка, здавалося, все більше дрейфувала до серії великих економічних блоків. Інші регіональні угруповання, такі як Андське співтовариство та МЕРКОСУР, виникли частково як спроба використати розширений внутрішній ринок як приманку для залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у все більш конкурентному міжнародному інвестиційному кліматі. У будь-якому випадку спільним елементом є те, що країни-учасниці прагнуть використовувати свою сукупну економічну масу та щільність для захисту спільних інтересів і пом'якшення зовнішньої вразливості.

Найпоширенішим прикладом економічної інтеграції, що виникає як частина зусиль із забезпечення миру та безпеки, є Європейський Союз (ЄС). Як припускає школа неофункціоналістів, ідея полягає в тому, щоб збільшити економічне взаємопроникнення між колись ворогуючими країнами, прагнучи підвищити рівень взаємозалежності до такого рівня, коли збройний конфлікт і

тривала взаємна ізоляція стануть економічно неприйнятними. Це основоположне обґрунтування може або виникнути як консенсусна позиція між державами-учасниками, як це було частково в аргентинсько-бразильському зближенні в 1980-х роках і утворення Південно-Азіатської асоціації регіонального співробітництва (SAARC), або бути запропонованим як рішення для бойових дій за допомогою акторів-посередників як ефективного методу розповсюдження потенційних конфліктів, як це іноді було у випадку з південноамериканською програмою інтеграції інфраструктури, розпочатою в 2000 році.

Захисний характер багатьох інтеграційних проєктів у деяких випадках затьмарюється бажанням зменшити транзакційні витрати в межах регіонального простору, де зростають транснаціональні виробничі структури. Тут повчальним є приклад Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), де постійне зростання регіонального розподілу виробничих структур створює тиск для посилення матеріально-технічного та регуляторного співробітництва для полегшення обміну виробничими факторами. Важливо, що обґрунтування економічної інтеграції, спрямоване на ефективність, не обов'язково спричинить тиск на мобільність робочої сили та часто повністю відкидає різновиди політичних наближень, прихованих у глибших формах економічної інтеграції. Потенціал отримання прибутку від економічної співпраці в регіоні залишається домінуючим фактором, причому лише побічна увага приділяється поняттям соціальної чи політичної інтеграції.

Незважаючи на те, що економічна інтеграція рідко чітко формулюється як необхідність зовнішнього обґрунтування політично суперечливої політики, економічна інтеграція виникла як засіб, що використовується на внутрішній політичній арені. У Південній Америці прагнення до проєкту економічної інтеграції було одним із виправдань, використаних продемократичними фракціями в Аргентині та Бразилії наприкінці 1980-х років, щоб нейтралізувати тривалі заклики до повернення до авторитаризму. Демократичні уряди в країнах, що розвиваються, також використовували необхідність дотримання регіональних зобов'язань як виправдання для прагнення та реалізації моделі

неолібералізму Вашингтонського консенсусу. Особливо важливим у цьому відношенні було скорочення державної підтримки місцевої промисловості, зниження високих тарифів і приватизація державних підприємств. Таким чином, національні уряди покладають провину за деякі з політично складних неоліберальних економічних програм, які проводилися в 1990-х роках, на необхідність виконання регіональних зобов'язань країни, при цьому інтеграційний проєкт представляється джерелом довгострокової та стійкої економіки. переваги, а також колективне покращення включення в міжнародну економіку.

Хоча економічна інтеграція призводить до регіоналізму як методу організації міждержавних відносин, який зосереджується на економічних питаннях, зрештою це політично мотивована концепція. Держави не потрапляють в економічний регіоналізм випадково. Натомість вони беруть участь у тривалих і суто технічних дискусіях, щоб ретельно визначити політику та географічні кордони регіону. Управління регіоном, незалежно від того, наскільки воно призвело до економічної інтеграції, також постає потенційним джерелом тривалої політичної напруги між державами-членами. Різні рівні відносної економічної потужності, складності та глобальної конкурентоспроможності створюють основу для різних поглядів на те, як має працювати інтеграційний проєкт і як він має розвиватися з часом. Особливо суперечливою може бути роль опорної держави, держави з великим ринком, яка часто присутня в проєкті економічної інтеграції та фактично забезпечує членську ренту іншим членам, поглинаючи збільшену частку їхнього експорту. Справа в тому, що, незважаючи на те, що економічний регіон заснований і обговорюється в термінах технократичної мови економіки, відносини влади та рівняння, типові для міжнародних відносин, залишаються, хоча й проявляються в іншій, іноді непрямій формі.

1.2 Теорії економічної інтеграції

Багато авторів стверджують, що теорія економічної інтеграції проходить два етапи розвитку, на кожному з яких розглядаються політичні та економічні питання, актуальні для свого часу. Перший етап включає традиційні теорії економічної інтеграції, які пояснюють можливі переваги інтеграції і які часто називають статичним аналізом. На другому етапі з'являються нові теорії економічної інтеграції, які розробляються у зв'язку зі зміною економічних умов і торговельного середовища – їх називають динамічним аналізом економічних угод.

Остання з цих двох дискусій, відома як «теорія залежності», висвітлює нерівні відносини між розвиненими капіталістичними країнами (іноді включаючи колишні соціалістичні країни) та країнами Третього світу, що є своєрідним виявом «Північ-Південь». Згідно з цими теоріями, основними причинами нерозвиненості є зовнішні контролю та впливи центральних країн на периферійні. Ця теоретична дискусія здебільшого була розвинута латиноамериканськими соціальними науками у 1960-х та 1970-х роках і викликала жваві дискусії як в самому регіоні, так і в Європі та США, які варіювалися від підтримки до критики. Останнім часом деякі висловлювали думку, що ця теорія занадто економістична й виключає врахування національних внутрішніх факторів, проте критика знайшла відповідь.

Теорія інтеграції – це концепція, що прагне втілити на практиці низку конкретних прикладів інтеграції. Більшість зон вільної торгівлі, спільних ринків та інших об'єднаних економічних просторів в Західній Європі, Африці, Азії та Латинській Америці є моделями, що ґрунтуються на неоліберальних теоріях. Ці теорії відповідають класичним лініям, що були спочатку розроблені в Європі, з Європейською економічною співнотою як їх найпримітивнішим проявом. Вони пропонують капіталістичні моделі інтеграції, що здобули особливе значення з моменту розпаду соціалістичних блоків країн, що почалося з 1989 року.

Класична теорія економічного лібералізму, яку висунули Адам Сміт та Девід Рікардо, виступала проти захисницького меркантилізму в міжнародній

торгівлі. У період меркантилізму (XVI та XVII століття), основною метою міжнародної торгівлі було збільшення запасів золота і срібла через значне перевищення у торговому балансі. Це досягалося шляхом експорту дорогих готових товарів та імпорту дешевої сировини, сприяючи урядовому захисту, корпоративним монополіям та міжнародному мілітаризму в завоюванні колоніальних територій та їхніх природних ресурсів.

Класична теорія економічного лібералізму, що була розвинена в XVIII-XIX століттях Девідом Г'юмом, Адамом Смітом, Девідом Рікардо та Джоном Стюартом Міллем, ставила за мету пояснити, як вільна торгівля та економічна спеціалізація призводять до збагачення і вигод для всіх країн. Ці теорії акцентували увагу на концепціях «абсолютної переваги» і «порівняльної переваги».

За Адамом Смітом, розвиток міжнародної спеціалізації відбувається через використання абсолютних переваг у виробництві конкретного товару, коли витрати на його виготовлення в одній країні нижчі, ніж в інших. Торговельні партнери, які мають такі переваги, отримують прямий економічний вигравш через зменшення витрат на працю. Процес товарного обміну базується на взаємному розрахунку зобов'язань, порівнюючи розміри абсолютних економій витрат на виробництво експортних продуктів [51].

Теоретичне обґрунтування механізму зовнішньоторговельного обміну засноване на концепції порівняльних переваг, яку вперше сформулював Девід Рікардо. Він аналізував торгівлю між європейськими країнами і виявив нові тенденції, пов'язані з розвитком міжнародного поділу праці. З погляду Адама Сміта, диференціація національних економік на виготовлення і подальший обмін товарами, для яких країни мають найменші витрати на виробництво, є доцільною. Однак теорія абсолютних переваг не пояснює, чому окремі країни, які мають значні переваги у виробництві деяких видів продукції, все ж імпортують їх аналоги з-за кордону. Девід Рікардо вперше правильно пояснює цей парадокс на основі відносних переваг, які виникають з меншого

співвідношення трудових витрат на виготовлення товарів на внутрішньому ринку однієї країни порівняно з іншою [46].

Досліджувана теорія покладає в основу своїх припущень реальність, де фактори виробництва – капітал, сировина та робоча сила – використовуються на повну потужність без спотворень у цінах. Вільна торгівля, згідно з цим підходом, сприяє оптимальному використанню ресурсів та сприяє соціальному добробуту.

Згідно з класичним лібералізмом (і пізніше з неолібералізмом), роль уряду обмежувалася адмініструванням певних публічних послуг, організацією судової системи для захисту приватної власності та договірних зобов'язань, а також поширенням інформації про економічні можливості. Урядова економічна політика спрямовувалася на створення стимулів для інвесторів у найбільш ефективні та продуктивні галузі. Загалом, це підтримувало невтручання та відсутність урядового планування, що забезпечувало індивідуальну економічну свободу. Ключовими також є попит та пропозиція, а також вільна конкуренція.

Набагато пізніше, теоретики Елі Гекшер та Бертіль Олін зробили спробу додатково пояснити відмінності у вартості між країнами, враховуючи дефіцит або достаток виробничих факторів. Їхні теорії стверджують, що з часом вільна торгівля призведе до зближення вигод від торгівлі, а також до зближення цін на витрати на виробничі фактори. Ці сучасні неокласичні теоретики зосереджують увагу на ефективному використанні природних, людських та технологічних ресурсів, ігноруючи більшість політичних та соціальних аспектів.

Бертіль Олін розглядає міжнародну торгівлю як процес, який суттєво схожий на торгівлю в межах однієї країни, що він називає «внутрішньорегіональною». За його словами, перешкоди в міжнародній торгівлі є політичними та правовими, такими як кордони, митниці, мита, валютні різниці, податкові системи та різні правові норми. Згідно з Оліном, націоналістичний протекціонізм значно зріс між Першою світовою війною 1914 року та Великою депресією 1930-х років. Штучні бар'єри, такі як мита та податки, призводять до неефективного використання та розподілу виробничих ресурсів і

перешкоджають вільному руху товарів та послуг. За словами цього автора, проблема полягає в тому, що світ поділений на суверенні держави.

У неокласичній (ліберальній) дискусії інтеграція стала важливим інструментом для протистояння державному протекціонізму. Якщо повна вільна торгівля на міжнародному рівні була важко досяжною, інтеграція дозволяла здійснювати вільну торгівлю на регіональному рівні. Теоретичні дослідження, проведені Дж. Вайнером, встановили вплив інтеграції та регіонального скасування мит на обсяги та напрямки торгівлі. Наприклад, цей автор, провідний представник класичної ліберальної теорії митних союзів, стверджує, що переваги інтеграції вимірюються тим, наскільки більше збільшується обсяг торгівлі і наскільки менше її відхиляється. Згідно з неокласичною теорією, інтеграція є більш вигідною, коли країни взаємодоповнюються, коли союзи мають більший обсяг, коли спочатку встановлені митні ставки високі, загальне зовнішнє мито та транспортні витрати низькі, і коли торгівля всередині союзу зростає, а ставки зовнішньої торгівлі спадають.

Література пропонує різноманітні визначення поняття інтеграції, які охоплюють широкий спектр від мінімальної економічної співпраці між державами у форматі ГАТТ та Міжнародного валютного фонду до оптимальної інтеграції економічних, соціальних та політичних факторів.

За економістом Бела Баласою, інтеграція визначається як «різні заходи, спрямовані на усунення дискримінації між економічними одиницями». За словами Тінбергена, це «зусилля для створення бажаної структури міжнародної економіки шляхом усунення штучних бар'єрів, оптимізації її функціонування та впровадження елементів для її координації та єдності». За визначенням Сідні Делла, інтеграція означає «усунення митних тарифів та інших торговельних бар'єрів між групою держав».

Класичні ліберальні та неоліберальні економісти розглядають інтеграцію переважно як економічне та комерційне об'єднання, визначаючи її як «зону вільної торгівлі», «митний союз» або «спільний ринок». Вони припускають, що

покращення економічного добробуту призведе до сприятливих соціальних наслідків.

Марксистська теорія інтеграції аналізує процеси економічної та політичної інтеграції з погляду відносин влади і класових протиріч. Основними аспектами марксистської аналітики є розгляд інтеграції як інструменту капіталістичного утвердження, концентрації влади і виробництва, а також як засобу, що підтримує і розширює експлуатацію пролетаріату та збільшує залежність економічно слабких країн від сильних. За марксистською концепцією, капіталістична інтеграція часто виявляється як імперіалістичне підпорядкування економічно слабших країн сильним, які контролюють ринки, ресурси і виробництво. Це може включати колоніальні та неокolonіальні відносини, де розвинені капіталістичні країни використовують свій економічний і політичний вплив для забезпечення вигод імперіалістичних величин.

Марксистки розглядають інтеграцію як процес, що сприяє зростанню інтернаціонального характеру капіталу і пролетаріату. Тобто капіталістичні підприємства і економічні системи стають все більше інтегрованими на глобальному рівні, а робітничий клас має спільні інтереси і змушений боротися проти експлуатації та антидемократичних тенденцій капіталістичної системи.

Марксистська теорія інтеграції акцентує увагу на протистоянні між імперіалістичними країнами та колоніальними народами, що борються за свою незалежність і економічну самостійність. Вона розглядає інтеграцію як інструмент домінування капіталістичного світу і прагне підтримувати рухи проти імперіалістичних практик. Дана теорія відзначає, що інтеграція, яка базується на капіталістичних засадах, неодмінно призводить до економічних криз і соціальних нестабільностей. Це відбувається через нерівномірний розвиток країн, експлуатацію праці та залежність від міжнародних фінансових інституцій і корпорацій.

Марксистська теорія акцентує увагу на ролі держави як інструмента буржуазного класу в забезпеченні інтересів капіталу в інтеграційних процесах. Держава виступає захисником інтересів капіталістичного класу, забезпечуючи

умови для експансії капіталу, включаючи створення ефективного правового та регуляторного середовища для капіталу, зниження митних бар'єрів та інших обмежень.

Марксистичні розглядають сучасну глобалізацію як продовження імперіалістичних тенденцій, що розширюють контроль капіталу на міжнародному рівні через домінування фінансових інституцій, транснаціональних корпорацій і міжнародних торгових угод. Марксистська аналітика підкреслює, що інтеграція не обмежується лише економічними процесами, а також має культурні та ідеологічні аспекти. Вона сприяє поширенню капіталістичних цінностей, культурних практик і ідеологій, що сприяють підтримці капіталістичного порядку.

Представники структурної школи у сфері міжнародної економічної інтеграції акцентують увагу на проблемі досягнення оптимального співвідношення національних програм господарської політики для досягнення вигод від міжнародного співробітництва. Вони підкреслюють значення позитивної інтеграції, яка передбачає узгодження економічної та соціальної політики між урядами країн-учасниць об'єднання. За словами П. Стріттена, це охоплює спільну політику зайнятості, монетарну і фінансову політику, а також антимонопольну політику.

Г. Мюрдаль, А. Маршалл, Ф. Пероу інтерпретують економічну інтеграцію як глибинний процес структурних змін у національних економіках, що має призвести до збалансованого розвитку в територіальному, економічному та соціальному вимірах. Вони вважають, що інтеграція повинна призвести до створення нової якості економічного організму, а не лише суми окремих національних економік. А. Маршалл, зокрема, наголошує, що справжня інтеграція можлива лише на стадії економічного союзу, коли відбувається взаємопроникнення національних господарств та зміни в їхній структурі [46].

Отже, з погляду структурної школи економічна інтеграція є процесом структурних трансформацій у країнах-учасницях з метою створення якісного об'єднання декількох національних господарств.

Розвиток сучасної теорії економічної інтеграції орієнтований на внесок таких вчених як: Б. Баласс, який визначив основні етапи її розвитку, Дж. Вайнер та Д. Мід, які досліджували теорію митних союзів, Р. Мандел, який розвинув теорію оптимальних валютних зон, та інших дослідників у цій галузі.

Як уже наголошувалось в попередньому підрозділі інформаційним першоджерел в питаннях економічної інтеграції є праці Дж. Вайнера. Його так званий статичний аналіз економічної інтеграції розрізняє тепер добре відомі ефекти створення та перенаправлення торгівлі. Про створення торгівлі говорять тоді, коли з підписанням торговельної угоди між двома країнами торгівля переміщується від виробника з вищими витратами до виробника з нижчими витратами серед країн-учасниць. Переорієнтація торгівлі відбувається тоді, коли імпорт переміщується від виробника з нижчою ціною з третьої країни, яка не є частиною інтеграційної угоди, до виробника з вищою ціною з країни-члена інтеграційного об'єднання. Це відбувається, коли застосовується спільний митний тариф, якщо інтеграційна угода захищає постачальника з вищими витратами з країни-члена. Теорія Вінера практично означає, що країни матимуть мотивацію брати участь в інтеграції, якщо вона принесе більше вигод, ніж витрат, або, іншими словами, якщо інтеграція призведе до більшого створення торгівлі, ніж до її згортання. Багато досліджень доповнюють статичний аналіз Вінера, розглядаючи різні питання ефектів інтеграції.

Ще в 60-х роках стало зрозуміло, що статичного аналізу створення та перенаправлення торгівлі недостатньо. Вінер дійшов висновку, що непреференційна торговельна політика (вільна торгівля) є набагато кращим способом лібералізації торгівлі, ніж митний союз, або, іншими словами, кращий розподіл ресурсів більше не може бути застосований як обґрунтування для створення митного союзу. Аналіз статичних ефектів не може повністю оцінити вплив інтеграції на добробут, тому Белла Баласса [14] представляє новий інструмент для аналізу впливу економічної інтеграції на добробут – аналіз динамічних ефектів – як кращий засіб пояснення причин та економічного обґрунтування створення митних союзів та схем економічної інтеграції в цілому.

Основна теза міжнародної економіки полягає в тому, що вільна торгівля на конкурентних ринках сприяє підвищенню ефективності виробництва і споживання як у глобальному масштабі, так і в кожній окремій країні. Спочатку створення преференційних торговельних угод, мотивованих ідеями аналізу статичних ефектів, розглядається як перехід до вільної торгівлі і, таким чином, сприймається як інструмент збільшення реального доходу. Однак, як виявляється, це не так – цей тип аналізу не дає простих відповідей і принципів, тому слід зосередити увагу на динамічному аналізі економічної інтеграції. Баласса [14] та Купер і Массел [19] є першими дослідниками, які вводять поняття динамічних ефектів економічної інтеграції, що додає нового виміру дослідженням у цій сфері. Баласса визначає основні динамічні ефекти інтеграції: «великомасштабні економіки, технологічні зміни, а також вплив інтеграції на ринкову структуру і конкуренцію, зростання продуктивності, ризик і невизначеність та інвестиційну активність».

Нові теорії економічної інтеграції розвиваються разом зі зміною глобальних економічних умов. Лоуренс [10] справедливо стверджує, що рушійні сили, які стояли за попередніми інтеграційними зусиллями (просто створення торгівлі та переорієнтація торгівлі), кардинально відрізняються від факторів, які стоять за нещодавнім інтеграційним розвитком, таких як участь приватного сектору, прямі іноземні інвестиції, зростаюча роль сфери послуг тощо. Разом з тим, серед основних ефектів і факторів, які динамічний аналіз розглядає як такі, що походять від участі в інтеграційних угодах, є такі: економія на масштабах і обсягах, створення й відволікання інвестицій, посилення конкуренції та ін.

У більшості випадків теорії економічної інтеграції та її переваг – як динамічні, так і статичні – не повністю застосовні до інтеграційних угод між країнами, що розвиваються, та найменш розвиненими країнами.

Узагальнюючи результати розвитку міжнародної економічної інтеграції, можна виділити дві ключові аспекти. Економічна інтеграція сприяє лібералізації економічних зв'язків між країнами, які входять до об'єднань. Це досягається шляхом поступового усунення різноманітних торговельно-економічних

обмежень, що існували перед інтеграцією. Однак, оскільки ці обмеження залишаються щодо інших країн, що не входять до об'єднання, можливе виникнення дискримінації в торгівлі з такими країнами.

Використання міждержавної торгівлі у процесі зближення ринків країн об'єднань породжує нові типи торговельних відносин, які стають необхідною складовою виробничого процесу в масштабах регіону, що веде до формування регіональної економічної системи. Це стає основою для зміцнення міжнародних позицій об'єднаних країн і відбувається через перерозподіл ринків, підпорядкування менш розвинених національних економічних структур більш розвиненим, впровадження єдиної протекціоністської політики щодо третіх країн, зростання обсягів виробництва, активізації спеціалізації та збільшення економічної взаємозалежності країн і взаємопроникнення їхніх господарських структур.

1.3 Історичний огляд економічної інтеграції в Азії

В Азії інтеграційні процеси спиралися на унікальні особливості регіону, що сприяли зміцненню економічних зв'язків між учасниками, зокрема у сферах продуктивності та фінансових потоків. Ця система взаємозв'язків, відома як «летючі гуси», передбачала еволюцію процесу спеціалізації виробництва та промислового перегруповування, що виходило з початкового розвитку японських інвестицій у країни нової індустріалізації (NICs). У такий спосіб, інтеграційні та співробітницькі процеси в регіоні характеризуються обмеженою кількістю інституцій, які переважно оперують на базі низькорівневих механізмів зобов'язань, де не існують офіційні угоди, що регулюють економічні, торговельні та фінансові відносини. Цей тип інтеграції відомий як тихий, реальний або «де-факто». Для зміцнення співпраці та взаємодоповнення було розроблено ряд специфічних субрегіональних угод, що включали участь сусідніх або прикордонних регіонів різних країн, формуючи природну економічну територію, що сприяла розвитку так званих «зон або трикутників зростання».

На відміну від інших моделей, досвід азійських процесів охопив країни з різними рівнями розвитку, соціоекономічними системами (наприклад, Китай і В'єтнам з країнами Південно-Східної Азії), культурами та релігіями. Концепція регіоналізму, що розвивається в Азії, відома як відкрита. У рамках цієї концепції встановлюється більш збалансована взаємодія між торговельною відкритістю та ясними політиками економічної інтеграції з метою уникнення формування блоків, що практично закриті для зовнішнього світу, і сприяння змаганням у умовах все більш глобалізованого світу. Також існує ряд регіональних і субрегіональних угод про співпрацю з різними рівнями інтеграції, функціями та візіями, де країни беруть участь у декількох інтеграційних ініціативах одночасно.

Що стосується Південної Азії, тут існує організація регіональної співпраці, відома як Асоціація регіональної співпраці Південної Азії (SAARC). У квітні 2006 року на саміті SAARC було ухвалено принципове рішення прийняти США як спостерігача. Цей історичний крок у субрегіональній політиці буде розширюватись і ставати складнішим за умови можливого входження Японії, Китаю, Південної Кореї та Європейського Союзу до SAARC також як спостерігачі.

У той же час, у цьому субрегіоні були розроблені інші інтеграційні ініціативи. Наприклад, БІСТЕК, який об'єднує Індію, Бангладеш, Сінгапур і Таїланд, а також найновіша Асоціація регіональної співпраці басейну Індійського океану, яка включає 14 держав, серед яких Південна Африка і Австралія.

Країни Центральної Азії залучені до декількох організацій, включаючи Співдружність Незалежних Держав (СНД), Економічний союз Центральної Азії та Шанхайський форум співробітництва. 4 з 5 центральноазійських країн є членами останнього, за винятком Туркменістану, який не входить до нього.

У регіоні Океанії основним механізмом інтеграції є Австралійсько-новозеландська угода про вільну торгівлю (ANZCER – 1983).

Серед різноманітних інтеграційних схем в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, які конкурують або доповнюють одна одну, найбільший рівень інституціоналізації та розвитку представлені АРЕС, ASEAN та ASEAN+3.

Зусилля щодо інституціоналізації інтеграційно-співробітницьких процесів в Азії почалися наприкінці 1960-х років, і ключовим досягненням цього періоду стало створення Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). Вона є головною інтеграційною структурою регіону, хоча її заснування було в основному політичним, а не економічним рішенням, спрямованим на стримування поширення комунізму в регіоні, зокрема з боку Китаю.

Найхарактернішою особливістю азійської інтеграції є її низький рівень формальних зв'язків та обмежена кількість інституційних і законодавчих механізмів. Цей підхід відомий як тиха, реальна або фактична інтеграція, де переважають механізми з низьким рівнем зобов'язань без офіційних угод, які б закріплювали економічні, виробничі, торговельні та фінансові зв'язки. Це робить процес складним, але водночас дозволяє країнам з різними соціально-економічними системами, рівнями розвитку, культурами та релігіями співпрацювати прагматично у межах регіону.

Інтеграційні процеси фактично зміцнилися в другій половині 1980-х років і стали більш активними наприкінці 1990-х. У цей період було створено ще одну важливу організацію регіону, Азійсько-Тихоокеанський економічний форум (АТЕС), а також виникли інші менш відомі субрегіональні організації співробітництва, такі як Асоціація регіональної співпраці Південної Азії (СААРК), Східноазійська економічна рада (ЕАЕС), Ініціатива Бенгальської затоки для багатосекторної технічної та економічної співпраці (BIMSTEC) та Асоціація регіональної співпраці країн басейну Індійського океану (IOR-ARC).

Поміж «офіційних» асоціацій, було зміцнено співпрацю та взаємодоповнюваність через численні «неофіційні» субрегіональні угоди, які охоплювали участь прикордонних або сусідніх регіонів різних країн і формували природну економічну територію. Це спричинило створення так званих «зон або трикутників зростання», спрямованих на стимулювання торговельного обміну

між сусідніми країнами. Серед таких зон можна виділити Трикутник зростання (Сінгапур, Малайзія, Індонезія), Економічну зону Великого Південного Китаю (Гонконг, Тайвань та китайські провінції Гуандун і Фуцзянь), Економічну зону Жовтого моря (прибережні райони Китаю, Північної Кореї, Південної Кореї та Японії), Економічну зону Японського моря (прибережні райони північного сходу Китаю, Далекого Сходу Росії, Північної Кореї, Південної Кореї та Японії), Північний трикутник зростання (Таїланд, Малайзія та Індонезія) і Східний трикутник зростання АСЕАН (Філіппіни, Індонезія, Малайзія та Бруней).

Ще однією «неформальною» торговельною асоціацією є спільні зусилля Китаю з Тайванем, Гонконгом та Макао, разом з етнічно-економічною громадою китайців, що проживають в інших країнах Азії, відомих як «заморські китайці». Дана асоціація відома як «Велика економічна зона Китаю».

Однією з основних характеристик цього типу інтеграції є те, що її ініціативу не було започатковано урядами чи регіональними інституціями, але це були координовані зусилля підприємницького сектору. Проте це не означає, що уряди не брали участь у процесі інтеграції. Навпаки, вони відіграли активну роль у створенні сприятливих умов для полегшення потоків прямих інвестицій у країнах-експортерах і країнах-отримувачах, шляхом лібералізації фінансових систем, розвитку економічних стимулів, будівництва фізичної інфраструктури, підготовки робочої сили та створення умов для транснаціональної діяльності підприємств.

Найзначнішою особливістю економічної інтеграції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні є те, що вона структурувалася через включення підприємств у ланцюги створення вартості, які функціонували в регіоні, де виробництво відігравало визначальну роль.

Останніми роками відбулося поширення економічної інтеграції і співпраці в регіоні завдяки подальшій лібералізації торгівлі, що виявилось у зростанні кількості угод про вільну торгівлю (УВТ) як всередині, так і поза регіоном. Дана тенденція призвела до більшої формалізації процесів.

На новій стадії інтеграції АСЕАН виявилася найбільш динамічною ініціативою всередині регіону. Серед її ключових результатів було укладення Угоди про вільну торгівлю (УВТ) між початковими шістьма членами, а також формування нових внутрішньорегіональних угод, таких як АСЕАН+3 та АСЕАН+1. Однією з вагомих ініціатив у рамках цієї асоціації, що знаходиться на стадії переговорів, є АСЕАН+6 (5). Дана угода має на меті створити не просто економічну співпрацю, а спільноту, що базується на трьох принципових підходах: економічній спільноті, безпеці та соціокультурному взаєморозумінні. Тому вона також відома як Всеосяжне економічне партнерство Східної Азії (СЕРЕА) або Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP). Крім того, інші регіональні організації також прагнуть укласти УВТ в своєму складі. Серед них – АТЕС, СААРК, BIMSTEC та Форум тихоокеанських островів.

Особливу увагу заслуговує також УВТ між Японією, Китаєм та Південною Кореєю, яке знаходиться на стадії переговорів з 2012 року. Ця тристороння угода об'єднує країни, які разом представляють значну частину світового ВВП, але в їх відносинах до цього часу існували сильні напруги.

У останні роки також помітне розширення двосторонніх угод про вільну торгівлю (УВТ), деякі з яких уже підписані, а інші перебувають на стадії переговорів, як між країнами регіону, так і між ними та іншими країнами поза ним. Серед цих угод у межах Азійсько-Тихоокеанського регіону є угоди між Сінгапуром та Японією, Сінгапуром та Південною Кореєю, Таїландом та Японією, Таїландом та Південною Кореєю, Японією та Південною Кореєю, Японією та Тайванем, Сінгапуром та Новою Зеландією, Таїландом та Австралією. Поза регіоном такі угоди включають угоди між Японією та Мексикою, Китаєм та Коста-Рикою, Індією та МЕРКОСУР, Малайзією та Чилі, Південною Кореєю та Чилі [17].

Існує ряд інших пропозицій з різними шансами на успіх. Серед найбільш обговорюваних є Транстихоокеанське партнерство (ТРП), яке перебуває на стадії переговорів між одинадцятьма країнами на даний момент. Ця угода має амбіції стати найширшою у світі не лише за кількістю учасників – оригінальні учасники

залишають відкритими двері для майбутніх приєднань – але й за своїм змістом. Вона охоплює такі аспекти, як: доступ до ринків, торгівля товарами і послугами, лібералізація інвестицій, державні закупівлі, правила походження, права інтелектуальної власності, санітарні та фітосанітарні заходи, технічні бар'єри в торгівлі та інші. Додатково розглядаються конкуренція державних підприємств, участь малих і середніх підприємств у глобальних виробничих ланцюгах, аспекти праці, розвиток країн і регуляторна узгодженість.

Сполучені Штати демонструють значний інтерес до даної ініціативи, що має не лише економічне, але й геополітичне значення. Крім відкритої мети розширити свої експортні можливості на швидко зростаючих азійських ринках, США мають важливу, але неявну стратегічну мету – збільшити свій «м'який» вплив у регіоні і стримати зростання китайського впливу як у самому регіоні, так і на міжнародному рівні.

Ще одним проєктом наближення до Азії, цього разу ініційованим Латинською Америкою, є Тихоокеанський альянс. Заснований у 2011 році чилійським, перуанським, колумбійським і мексиканським урядами, він спрямований на підтримку інтеграції в Латинській Америці та досягнення більшого зростання, розвитку і конкурентоспроможності економік учасників.

Для досягнення цієї мети передбачається поступове розширення вільного руху товарів, послуг, капіталів та людей. Ще однією ціллю можна вважати розширення торговельних зв'язків з третіми країнами, зокрема з Азійсько-Тихоокеанським регіоном. Наразі угода має двадцять спостерігачів з Латинської Америки та Карибського басейну, Північної Америки, Європи, Азії та Океанії. Цікаво, що переговори почалися після розгляду Транспацифічного партнерства (ТТП), але значно просунулися вперед.

Декілька факторів сприяють зацікавленості Азії у зміцненні своїх відносин як усередині, так і за межами регіону. Ці фактори включають економічний розвиток регіону, появу нових гравців, особливо Китаю з його стрімким зростанням і розширенням впливу у регіоні, повільний прогрес багатосторонніх торговельних переговорів у рамках Світової організації торгівлі (СОТ),

зростання регіоналізму на інших континентах, а також наслідки економічних криз, включаючи азійську кризу 1997-1998 років і глобальну економічну кризу 2008 року.

У ХХІ столітті стратегічна ситуація в Східній Азії формується через взаємодію головних регіональних акторів – Китаю, США, Японії та обох Корейських держав. Процес формування нового балансу сил і зовнішньополітичних інтересів може вибрати одну з двох траєкторій: подальше поглиблення співпраці і мирне врегулювання конфліктів або конфронтаційний шлях з використанням військової сили. У такому контексті США і Китай взаємодіють як два головні полюси геополітичного впливу в регіоні. Альянс між ними міг би стабілізувати ситуацію і сприяти новим геополітичним векторам в Індो-Тихоокеанському регіоні. Проте наразі процес формування подібних стратегічних союзів практично не помітний в двополярній системі Східної Азії. Пасивність як Китаю, так і США можна пояснити їхньою спільною нецікавістю в порушенні складеного балансу сил, що склався в епоху «холодної війни». Створення союзу можливе лише за умови взаємної вигоди і вирішення безпекових викликів у регіоні. У даний час тут існує динамічна рівновага, яка надає значні переваги багатьом регіональним державам для активного розвитку.

З розвитком східно-азійської інтеграції в межах АСЕАН на 2021 рік загальна чисельність населення країн-членів сягнула 663 мільйони чоловік – це більше, ніж в Європейському Союзі (447 мільйонів) чи США (352 мільйони). Країни АСЕАН утворюють потужний економічний блок, і якщо б вони були однією державою, то займали б п'яте місце у світовій економіці за обсягом ВВП, який становив би майже 4 трильйони доларів – близько 4% глобального ВВП. Проте ВВП на душу населення в порівнянні з країнами «Великої сімки» залишається невеликим – 5,500 доларів. За прогнозами експертів, до 2050 року АСЕАН може вийти на четверте місце в світі за обсягом економіки [17]. Повертаючись до актуальних питань, що були висвітлені на 43-му саміті АСЕАН у 2023 році в Джакарті, варто відзначити, що серед інших пунктів порядку денного обговорювались наступні аспекти: будівництво миру та стабільності в

регіоні; стимулювання інклюзивного інноваційного зростання та зміцнення життєдіяльності. Особливою метою розвитку є трансформація АСЕАН у центр цифрової економіки. На саміті було зазначено, що для досягнення цієї мети необхідно залучити інвестиції на суму 1,5 трильйона доларів до 2030 року. Щодо відношення до глобальних проблем, саміт приділив увагу забезпеченню безпеки бізнесу.

В умовах зростаючої конкуренції між провідними державами світу за вплив на країни Південно-Східної Азії, зовнішньополітична позиція АСЕАН полягає в збереженні стратегії балансування. Ця позиція відображена в Спільній декларації, в якій вказано, що ні США, ні Китай не повинні мати геополітичних переваг у регіоні, де АСЕАН виступає головним «регіональним гравцем».

Об'єктивний процес економічного розвитку сприяє формуванню Східно-азійської спільноти (САС), що включає десять країн АСЕАН плюс Китай, Японію і Південну Корею (АСЕАН+3). САС представляє собою значний економічний простір з населенням 2,1 мільярда осіб і сукупним ВВП, що становить майже 15 трильйонів доларів. Угода про зону вільної торгівлі в форматі 10+1 (АСЕАН + Китай) набула чинності у 2010 році [37].

На основі проведеного дослідження встановлено, що економічна інтеграція – це процес зближення економік кількох країн через установа спеціальних взаємовигідних угод і створення внутрішнього економічного простору. У рамках економічної інтеграції країни спільно працюють над зниженням митних бар'єрів, уніфікацією правил і стандартів, спільним регулюванням економічних процесів, що сприяє зростанню торгівлі, інвестицій та інших форм економічного співробітництва.

Розуміючи різноманітність концепцій економічної сутності міжнародної інтеграції, важливим стимулом для її практичної реалізації є бажання країн здобути вищий рівень економічного розвитку, поглибити співробітництво і взаємопроникнення національних економік. Кожна країна має право вибирати форму інтеграції та механізми взаємодії своєї економіки при створенні торгових союзів.

На сьогоднішній день спостерігається значний розвиток інтеграційних та співробітницьких процесів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Це виражається в розширенні діючих угод, створенні нових багатосторонніх ініціатив і збільшенні числа двосторонніх торговельних угод як всередині регіону, так і з країнами поза його межами. Основними факторами, які сприяють динаміці інтеграційних процесів у регіоні, включають: просування регіоналізму в інших частинах світу; повільний прогрес багатосторонніх торговельних переговорів в рамках СОТ; вплив останніх економічних криз; економічні досягнення країн регіону за останні роки; швидке економічне зростання Китаю та розширення його впливу.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КРАЇНАХ АЗІЇ

2.1 Аналіз викликів економічної інтеграції в країнах Азії

Падіння зовнішнього попиту та ризик глобальної фрагментації послабили торговельне середовище Азії. Після потужного відновлення глобального попиту у 2021 році торгівля в Азії почала втрачати темпи у 2022 році, коли обсяг торгівлі товарами впав на 0,3%.

Геополітичні ризики спонукають політиків до прийняття націоналістичних стратегій побудови стійких ланцюгів поставок. Серйозні перебої, спричинені пандемією COVID-19 та російським вторгненням в Україну, підкреслили вразливість, пов'язану з порушенням ланцюгів поставок, що, своєю чергою, спонукало економіки до диверсифікації та переоцінки ринків для експорту та імпорту.

Надмірна залежність від одного ринку робить країни-імпортери вразливими до зовнішніх шоків. Щоб підвищити стійкість ланцюгів поставок, країни проводять політику, спрямовану на зміцнення внутрішнього виробництва, особливо в стратегічних секторах, зберігаючи при цьому технологічні переваги. Наприклад, Сполучені Штати Америки (США) у 2022 році та Європейський Союз (ЄС) у 2023 році підписали закони, що інституціоналізують зусилля з підтримки своїх напівпровідникових галузей. США інвестують 280 мільярдів доларів протягом 10 років, тоді як підтримка ЄС включає план на 47 мільярдів доларів, спрямований на зміцнення ланцюжка поставок напівпровідників. Відповідно, зацікавленість транснаціональних корпорацій у перенесенні виробництва на батьківщину (решоринг) або в країни зі спільними стратегічними інтересами (френд-шоринг) різко зросла в останні роки. Тим часом обмежувальні торговельні заходи в азійських економіках включають обмеження імпорту та експорту, додаткові вимоги до ліцензування та нетарифні заходи, особливо щодо основних видів сировини та товарів (табл. 1.1).

Таблиця 2.1 – Обмежувальні експортні заходи в окремих країнах Азії

Економіка	Тип втручання	Постраждала юрисдикція
Бангладеш	Обмеження експорту олії з рисових висівок	1 країна
	Обмеження на імпорт цибулі	3 країни
Бутан	Обмеження на імпорт транспортних засобів	2 країни
Грузія	Обмеження на експорт пшениці та ячменю	Не вказано
Індія	Обмеження на експорт дробленого рису	40 країн
	Обмеження на експорт пшениці	14 країн
	Тимчасове обмеження експорту знежирених рисових висівок	15 країн
	Обмеження експорту нешліфованого білого рису	96 країн
	Обмеження експорту пшеничного борошна	20 країн
	Тимчасове обмеження експорту цукру	49 країн
Індонезія	Обмеження експорту олії та сировини для її виробництва	106 економік
	Заборона експорту бокситів	1 економіка
Малайзія	Обмеження експорту курятини	5 країн
	Обмеження на імпорт змішаних відходів та обрізків різних видів паперу або картону	19 країн
Непал	Тимчасове обмеження на імпорт більшої кількості мотоциклів та мобільних телефонів	4 країни
Пакистан	Обмеження на експорт цукру	Не вказано
Китай	Контроль за експортом та імпортом основних органічних хімічних речовин	94 країни
	Заходи експортного контролю щодо галію та германію	44 країни
Таїланд	Тимчасове обмеження на експорт живих свиней	4 країни
В'єтнам	Обмеження на реекспорт медичних масок, рукавичок та захисних костюмів	55 країн

Джерело: побудовано за даними [6].

Багато існуючих заходів міжнародного співробітництва потребують вдосконалення для вирішення нових проблем та покращення зусиль з імплементації. Наприклад, багатостороння система Світової організації торгівлі (СОТ) потребує значного реформування для посилення її правил з метою зменшення ризиків, пов'язаних зі зростанням протекціонізму та геоекономічної фрагментації. Тим часом, дві мегарегіональні торговельні угоди – Регіональне всеосяжне економічне партнерство та Всеосяжне і прогресивне транстихоокеанське партнерство – передбачають шляхи зміцнення ланцюгів поставок в Азії і потребують ефективної імплементації. Запропоновані Індо-Тихоокеанські економічні рамки надають можливості для посилення міжнародного співробітництва у сферах торгівлі, ланцюгів поставок, чистої енергії, інфраструктури та декарбонізації, а також у податковій та

антикорупційній сферах. Рамкова програма має прискорити переговори та розробити плани дій для країн-учасниць з метою проведення внутрішніх реформ.

Порівняно зі стрімким зростанням на понад 6% у 2021 році, навіть попри безпрецедентні фіскальні та монетарні стимули, запроваджені для прискорення відновлення економіки після пандемії, у 2022 році темпи зростання в економіках Азії та світу знизилися на 3 відсоткові пункти. Протягом 2024-2025 рр. вони тримали тенденцію аналогічну попередньому періоду (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Обсяг торгівлі товарами та послугами і зростання реального виробництва – Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР)

Джерело: [3; 39; 40].

Через значний спад у торгівлі товарами в КНР у 2022 році азійська торгівля товарами скоротилася. Світова та азійська торгівля змогли відновитися в 2021 році завдяки різкому зростанню попиту, підтриманому різними монетарними й фіскальними стимулами та послабленню обмежень, пов'язаних з пандемією. Однак у 2022 році спостерігалось помітне зниження темпів зростання світової торгівлі товарами на тлі ескалації інфляційного тиску, геополітичної напруженості та відновлення карантинних заходів у відповідь на нові різновиди коронавірусної хвороби. У той час як світова торгівля товарами зросла на 3,4% у 2022 році (порівняно з 11,2% у 2021 році), торгівля товарами в Азії скоротилася на 0,3%, що є різким падінням порівняно з 13,6% зростанням у попередньому році. Загальний показник зростання в Азії на рівні -0,3% приховує розбіжності

на рівні економік: у 2022 році торгівля товарами скоротилася (загалом на 5,6%) у 10 азіатських країнах, але зросла (на 5,4%) у решті 43 економіках. З тих країн, де спостерігається зниження обсягів торгівлі товарами, 96% загального скорочення торгівлі товарами припадає лише на дві економіки – КНР (53%) та Гонконг (43%). Зростання, яке спостерігалось в 43 країнах, що залишилися, країни-члени Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) сукупно забезпечили 34% приросту, тоді як Японія була найбільшим внеском окремої економіки – 22%, на Республіку Корея припадало 12%, а на Індію – 11% від загального приросту.

Така різниця в показниках торгівлі товарами між КНР та іншими азіатськими країнами підкреслює домінуючу роль країни у визначенні загальних регіональних тенденцій, але також свідчить про те, що показники торгівлі в більшості азіатських країн були позитивними в 2022 році. Це ще більше підкреслює потенціал цих країн до розвитку паралельних глобальних ланцюгів поставок, навіть якщо провідні економіки вивчають стратегії зменшення ризиків з боку КНР за допомогою стратегій подвійного або множинного постачання. На відміну від торгівлі товарами, і незважаючи на більш серйозний вплив пандемії COVID-19, торгівля послугами продовжила своє стійке відновлення у 2022 році. Глобальна торгівля послугами зросла на 11,6%, що на 2,0 відсоткових пункти більше, ніж у попередньому році. Тим часом торгівля послугами в Азії зросла на 8,6%, хоча й дещо нижчими темпами, ніж у 2021 році. Ці розбіжності в тенденціях торгівлі товарами та послугами можна пояснити тим, що глобальні шоки у 2022 році насамперед вплинули на виробництво товарів та глобальні ланцюги поставок. Натомість зростаюча цифровізація торгівлі послугами забезпечила значну стійкість до проблем, пов'язаних із глобальними ланцюгами поставок, а послаблення прикордонних обмежень сприяло відновленню в секторах подорожей і туризму.

Обсяги торгівлі в Азії у 2023 році залишаться нижчими за показники 2022 року, а зростання у 2023 році, ймовірно, буде повільним на тлі поточних викликів. Після активного зростання з середини 2020 до середини 2021 року, за

яким послідував тривалий спад у 2022 році через стрімке зростання інфляції, нові локдауни та геополітичні потрясіння, у 2023 році торгівля в Азії перебувала в стані стагнації. Загальний обсяг торгівлі в регіоні досягнув дна в лютому 2023 року, після чого в наступні місяці відбулося нерівномірне відновлення, частково підтримане зниженням інфляції, відновленням роботи КНР та скасуванням Всесвітньою організацією охорони здоров'я статусу COVID-19 як глобальної надзвичайної ситуації в травні 2023 року (рис. 2.2).

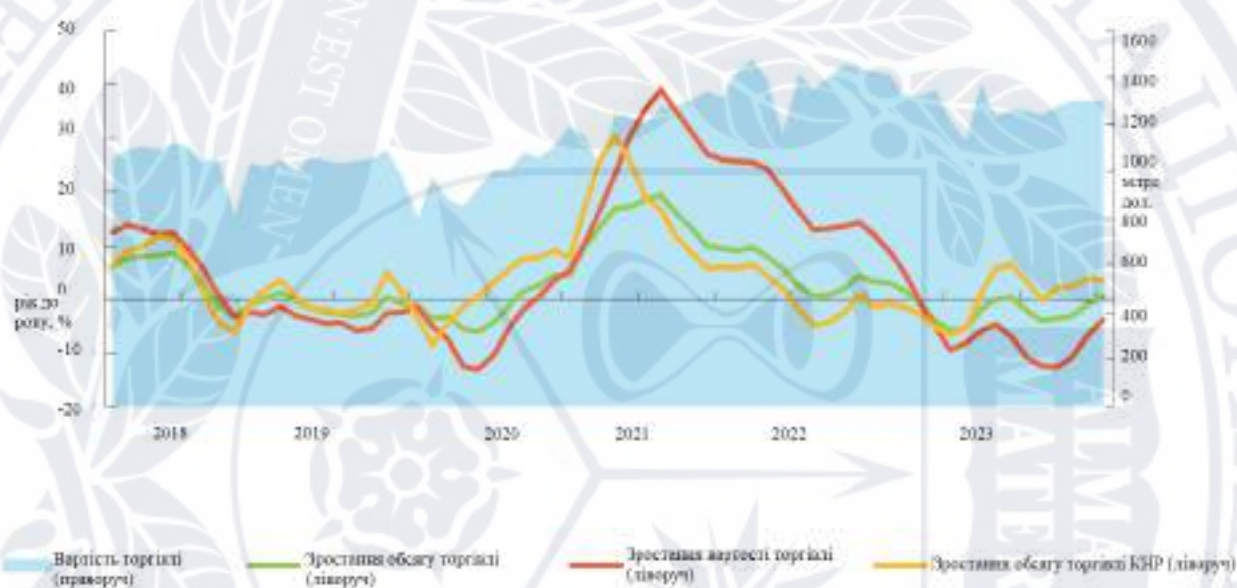

Рисунок 2.2 – Щомісячна торгівля за вартістю та обсягом АТР

Джерело: [3].

Темпи зростання обсягів торгівлі були розраховані як 3-місячне ковзне середнє річне зростання з використанням індексів фізичного обсягу. Для кожного періоду та типу торговельного потоку (тобто імпорту та експорту), наявні дані включають індекси для КНР та Японії, а також агреговані індекси для окремих країн Азійсько-Тихоокеанського регіону: розвинені економіки, за винятком Японії (Гонконг, Китай; Республіка Корея; Сінгапур; Тайбей, Китай); та економіки, що розвиваються, за винятком КНР (Індія, Індонезія, Малайзія, Пакистан, Філіппіни, Таїланд, Таїланд), Малайзія, Пакистан, Філіппіни, Таїланд та В'єтнам). Агрегований індекс для Азії та Тихоокеанського регіону було розраховано з використанням показників торгівлі як вагових коефіцієнтів. Тим

не менш, очікується, що зростання світової торгівлі залишатиметься повільним на тлі посилення монетарної політики та геополітичної напруженості, що зберігається.

Незважаючи на свідчення падіння світових цін на продовольство, внутрішня продовольча інфляція залишається високою в багатьох країнах через збереження високих витрат на імпорт, заборони на експорт продовольства, перебої з постачанням на місцевому рівні та недосконалість ринків [43]. Хоча торговельні перспективи Азії залишаються пригніченими, очікується, що її зростанню сприятимуть поліпшення попиту в США та ЄС, економічне відновлення в КНР і високі темпи зростання в Індії.

У 2024-2025 роках Азійсько-Тихоокеанський регіон залишається драйвером світової економіки, демонструючи стійке зростання реального виробництва. Торгівля товарами зростає, зокрема завдяки Китаю, експорт якого до країн Центральної Азії за 2024 рік зріс на 6,1%, досягнувши 94,82 млрд дол. У 2024 році Китай продемонстрував рекордні обсяги зовнішньої торгівлі, зміцнюючи позиції як найбільшого виробника, зазначає Асоціація «Українсько-Китайського Співробітництва». На початку 2026 року Китай продовжив двозначне зростання зовнішньої торгівлі.

У 2025 році зберіг статус головного двигуна світової економіки, забезпечивши близько 60% глобального зростання. Обсяг експорту товарів з АТР зріс на 3,3%, що перевищило середньосвітовий показник (2,8%). Сектор послуг зростає швидше за товарний ринок – експорт послуг збільшився на 5,4%.

У 2026 році очікується, що торгівля комерційними послугами в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні збереже стійкість, а її зростання прискориться до 5,5 % у річному вимірі завдяки високим показникам у сфері цифрових послуг та туризму. Інші прогнози вказують на дещо помірніше зростання на рівні від 4,4 % до 4,8 %, причому цифрові послуги, ІКТ та бізнес-послуги й надалі залишатимуться рушійною силою сектору. Торгівля послугами випереджає торгівлю товарами, причому значне зростання спостерігається у сфері послуг,

що надаються в цифровому форматі, зокрема ІКТ, комп'ютерних та бізнес-послуг.

Участь Азії у глобальних ланцюгах доданої вартості (ГЛДВ) відновилася відносно швидко, з переорієнтацією на більш регіональні ланцюги доданої вартості. У 2020 році, коли поширилася пандемія COVID-19, Азія зазнала більшого спаду активності в ГЛДВ (-5,8%), ніж решта світу (-4,8%), причому сильніше постраждали зворотні зв'язки. Хоча відновлення у 2021 році було схожим для Азії та світу загалом, у 2022 році активність Глобальних виробничих кооперацій в Азії зросла сильніше (10,7%), ніж у решті світу (7,7%), причому відсталі зв'язки Глобальних виробничих кооперацій посилюються сильніше. У 2024 р. дані показники зросли за обома параметрами (рис. 2.3).

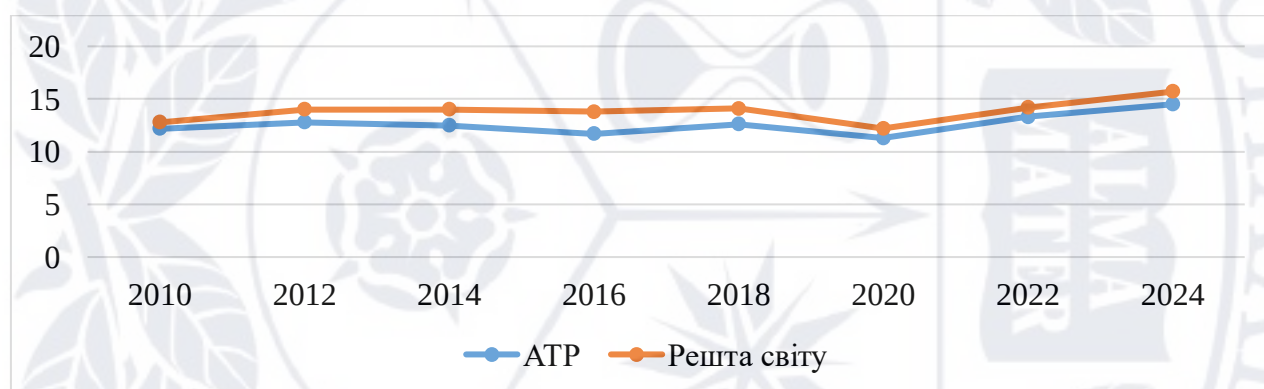

Рисунок 2.3 – Загальний рівень участі у глобальних ланцюгах доданої вартості

Джерело: [3; 39; 40; 1].

Історично склалося так, що зворотні зв'язки в Азії випереджали прямі зв'язки, зважаючи на провідну роль регіону як складальної ланки в ланцюгу поставок, особливо в середньо- та високотехнологічних секторах. Однак, оскільки зворотні зв'язки в Азії менш диверсифіковані, ніж в інших регіонах, а рівень диверсифікації знизився після пандемії, існує ризик того, що будь-який збій у висхідних ланцюгах поставок може зашкодити виробництву та стійкості Глобальної вертикальної кооперації (GVC).

І навпаки, після пандемії прямі зв'язки між азійськими виробниками ГВЛК диверсифікувалися. Останнім часом азійська інтеграція GVC стала більш регіональною, особливо у сфері прямих зв'язків. З іншого боку, в регіоні спостерігається мало ознак рещорингу. Існує мало доказів збільшення обсягів закупівель проміжної продукції на внутрішньому ринку або зростання частки внутрішньої доданої вартості, що задовольняє внутрішній попит.

Азійський ландшафт торговельної політики швидко розвивається, охоплюючи широкі, сучасні торговельні та цифрові угоди, хоча торговельні обмеження зберігаються. У 2023 році в регіоні набули чинності п'ять угод і було підписано 17 нових угод. Серед них – стратегічні торговельні партнерства та ініціативи, що відображають мінливу динаміку міжнародного торговельного співробітництва. Тим не менш, обмежувальні заходи у відповідь на глобальні події, особливо ті, що впливають на енергетику та продовольство, залишаються предметом занепокоєння. Азія відіграє значну роль у світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством, на неї припадає майже 25% світового експорту та 27% світового імпорту. Однак економічна невизначеність і геополітична напруженість продовжують загрожувати продовольчій безпеці в регіоні. Економіки, які значною мірою залежать від імпорту продовольства і яким бракує різноманітності торговельних партнерів та імпортованих продуктів харчування, є особливо вразливими до зовнішніх і глобальних потрясінь. Ця вразливість ланцюгів постачання поширюється на декілька найменш розвинених країн Азії, особливо щодо таких критично важливих товарів, як цукор, рис, молоко, цибуля, часник і свинина, серед інших. Торговельне співробітництво між країнами-імпортерами та потенційними регіональними експортерами залишається обмеженим, а обмежувальні торговельні заходи, включаючи тарифи, квоти та заборони, що застосовуються регіональними економіками, впливають на приблизно 2,7% всієї торгівлі продовольством в Азії в період з 2021 по 2023 рік.

Оскільки Азія залишається важливим гравцем у світовому сільському господарстві та торгівлі продовольством, залежність регіону від імпорту продовольства та недостатня диверсифікація робить його вразливим до зовнішніх

шоків та торговельних обмежень. Хоча торговельні угоди в регіоні стають ширшими, більш сучасними та цифровими за своїм охопленням і роблять більший внесок у глобальні зусилля зі сталого розвитку, обмежувальні заходи у відповідь на різні економічні та геополітичні події (включаючи російське вторгнення в Україну) продовжують негативно впливати на такі важливі сектори, як енергетика та харчова промисловість.

Глобальна торгівля продовольством дозволила багатьом регіонам забезпечити продовольче постачання та подолати місцеві обмеження зростання, зумовлені обмеженими природними ресурсами або менш розвиненими методами ведення сільського господарства. Розширення доступу до міжнародних ринків та утримання витрат, пов'язаних з торгівлею, на якому нижчому рівні дозволяє країнам вільніше використовувати імпорту для збільшення внутрішнього виробництва продовольства, що допомагає забезпечити достатню пропозицію продовольства. Аналогічно, розширення торгівлі також сприяє зниженню цін на продукти харчування, що робить їх більш доступними, і пропонує людям ширший вибір продовольчих товарів.

Зусилля, спрямовані на поглиблення торгівлі та посилення регіональної інтеграції, повинні йти пліч-о-пліч із зусиллями, спрямованими на усунення обмежувальної торговельної політики щодо продовольства. Обмежувальні торговельні заходи перешкоджають потенціалу створення стійкого та стабільного регіонального постачання продовольства (рис. 2.4; 2.5).

Незважаючи на слабкі глобальні інвестиції у 2022 році, приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Азію був відносно стабільним. Глобальний приплив транскордонних інвестицій скоротився на 12% з 1,5 трлн доларів у 2021 році до 1,3 трлн доларів у 2022 році, а глобальний відтік інвестицій зменшився на стільки ж. Геополітична напруженість, високі відсоткові ставки та орієнтована на внутрішній ринок промислова політика у стратегічних секторах негативно вплинули на транскордонні інвестиції. Незважаючи на послаблення глобальних тенденцій, ПІІ в Азію та з Азії залишалися стійкими: приплив інвестицій зріс на 8%, а відтік – на 18% (рис. 2.6; 2.7).

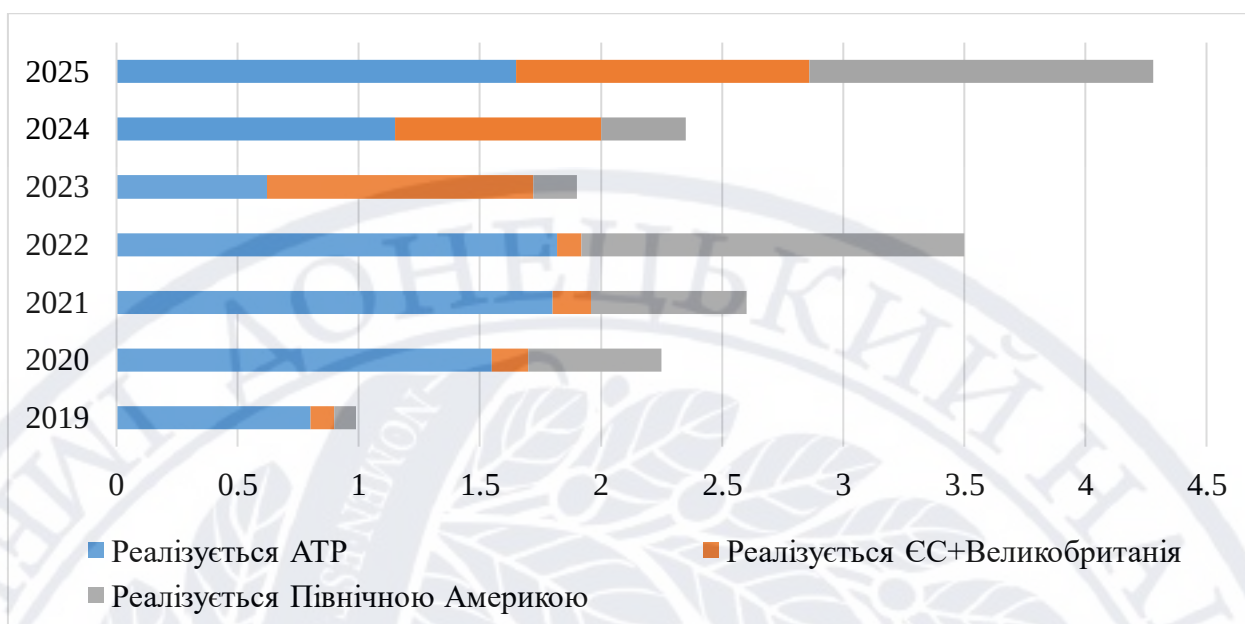

Рисунок 2.4 – Частки торгівлі продовольчими товарами, що зазнали впливу торговельних інтервенцій (обмежувальні заходи), за регіонами
Джерело: побудовано за даними [4; 41].

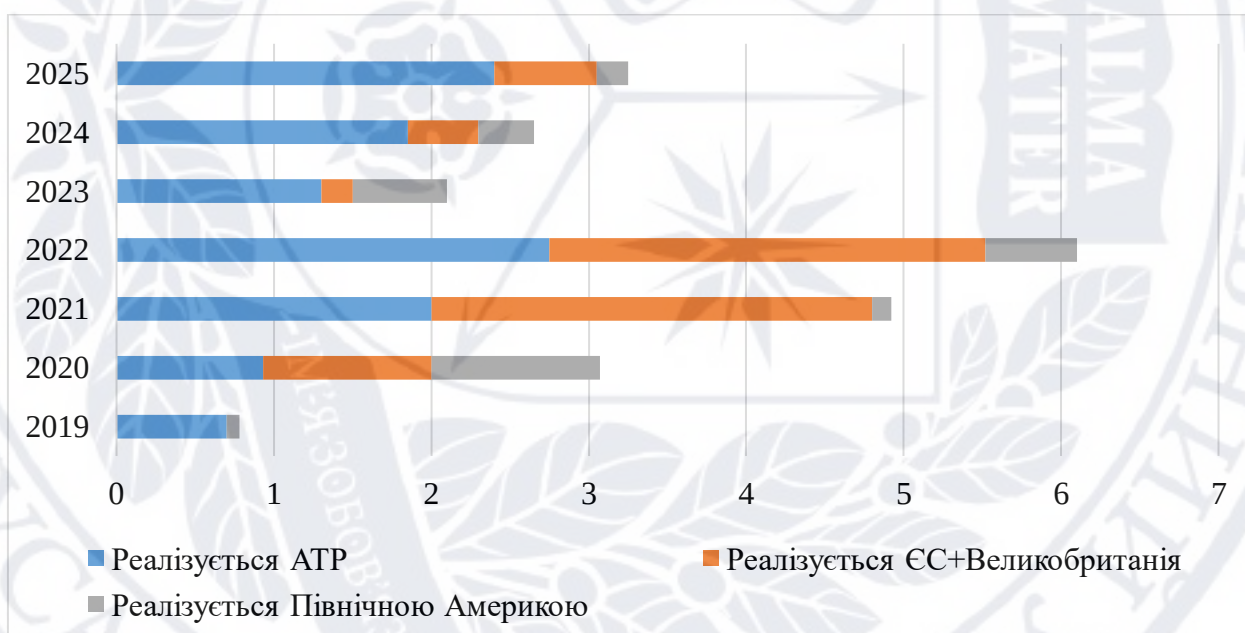

Рисунок 2.5 – Частки торгівлі продовольчими товарами, що зазнали впливу торговельних інтервенцій (лібералізаційні заходи), за регіонами
Джерело: побудовано за даними [4; 41].

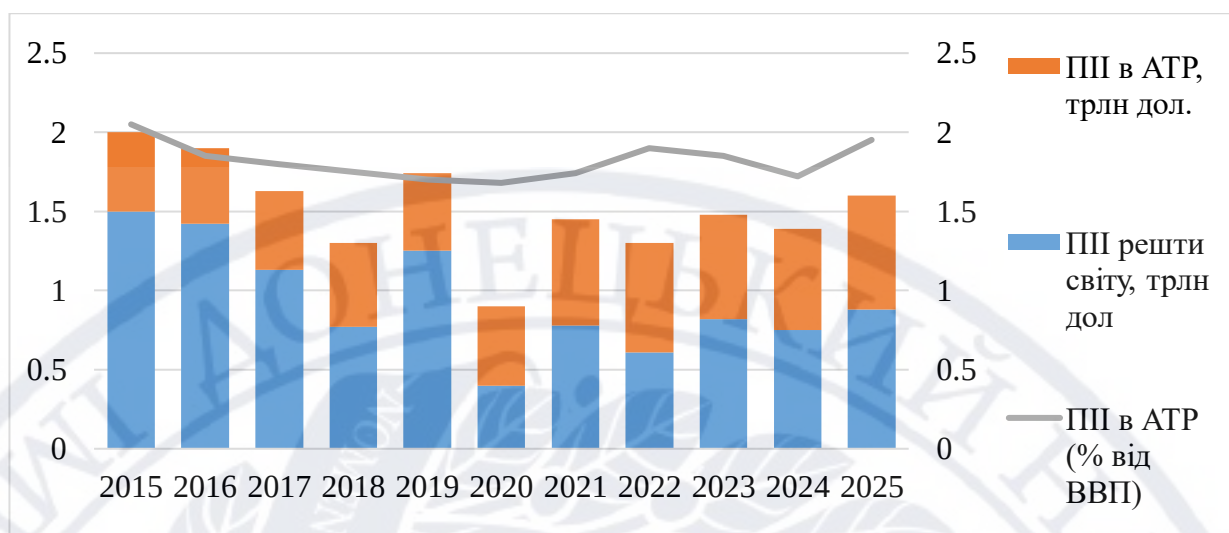

Рисунок 2.6 – Притоки та відтоки прямих іноземних інвестицій у світі (внутрішні інвестиції), платіжний баланс

Джерело: [2; 13; 24; 42].

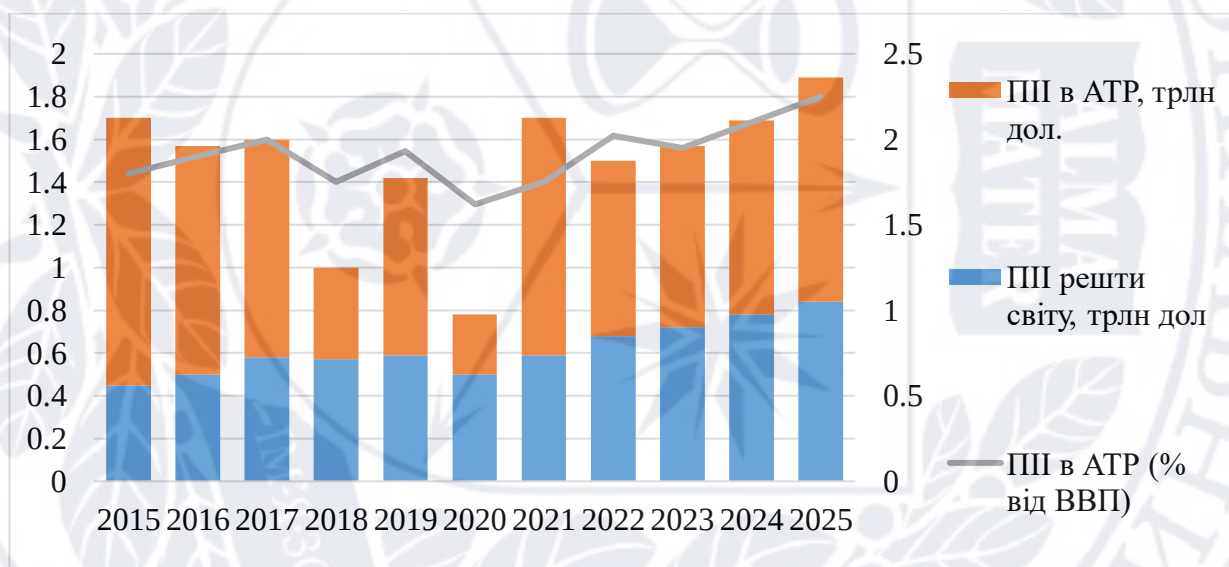

Рисунок 2.7 – Притоки та відтоки прямих іноземних інвестицій у світі (зовнішні інвестиції), платіжний баланс

Примітка: для ПІ в абсолютному вираженні шкалі ліворуч; у % до ВВП – праворуч.

Джерело: [2; 13; 24; 42].

У 2022 році інвестиційні потоки від азійських компаній зросли на 32%, причому інвестиції в неазійські економіки стимулювали це зростання, переважно спрямовуючись до Великої Британії та Сполучених Штатів Америки (США).

Інвестиції в нові проекти від азійських корпорацій зросли на 89%, тоді як кількість угод зі злиття та поглинання з регіону скоротилася на 5%.

У 2024 році приплив прямих іноземних інвестицій у країни АСЕАН зріс на 8%. З 2021 року ПІІ в регіоні були надзвичайно високими, а щорічний приплив перевищував 200 млрд доларів, порівняно з середньорічним показником за останнє десятиліття, що становив менше 130 млрд доларів. Більшість ПІІ пов'язана з новими інвестиційними проектами. Більше двох третин притоку в АСЕАН складають акції, а не внутрішньофірмові позики чи реінвестовані прибутки іноземних філій. Слабким місцем у сфері ПІІ країн АСЕАН є міжнародне проектне фінансування. Обсяг таких угод у 2024 році скоротився вдвічі (до 71 млрд дол.), що є значно різкішим спадом, ніж загальне падіння на 26 % у світовому масштабі. Спад у сфері проектного фінансування особливо негативно позначається на розвитку інфраструктури, комунальних послуг та впровадженні відновлюваних джерел енергії. Розподіл притоку прямих іноземних інвестицій у країнах АСЕАН залишається нерівномірним. У 2024 році концентрація ПІІ дещо зросла через збільшення притоку інвестицій до Сінгапуру. Проте зростання в АСЕАН було загальним: приплив інвестицій збільшився у семи державах-членах. Приплив інвестицій до Камбоджі, Сінгапуру та В'єтнаму досяг рекордних рівнів.

У 2024 році глобальний приплив ПІІ, за винятком потоків до проміжних економік, скоротився на 11 %, що стало другим роком поспіль, коли спостерігалось зниження. Приплив інвестицій у країни, що розвиваються, стабілізувався на рівні 867 млрд доларів, при цьому ситуація в різних регіонах була неоднорідною, і в більшості з них спостерігалось зниження. Основними причинами цього є глобальна економічна невизначеність, стійка нестабільність міжнародних інвестиційних потоків, обмеження фінансування, занепокоєння щодо курсів валют і процентних ставок, а також геополітична напруженість.

2025 році світові потоки ПІІ зросли до 1,6 трлн дол. (загальний обсяг), з яких на АТР припало близько 0,72 трлн дол. Це зростання було зумовлене: бурхливим розвитком ПІІ та напівпровідників (масові інвестиції в інфраструктуру центрів даних у Сінгапурі та Малайзії); «зеленим» переходом (АТР став центром інвестицій

у виробництво акумуляторів та відновлювану енергетику). Зростання ВВП у 2025 р. свідчить про те, що темпи залучення капіталу в регіон знову почали випереджати темпи зростання його номінального ВВП, що є ознакою високої інвестиційної привабливості попри геополітичні ризики.

Загалом у 2024-2025 роках динаміка зовнішніх прямих іноземних інвестицій (відтоків капіталу) відображала процес «фрагментації» світової економіки. В АТР спостерігалось зростання інвестиційної активності всередині регіону, тоді як решта світу (зокрема США та ЄС) фокусувалася на стратегіях «re-shoring» та «friend-shoring».

Азія зміцнила свої зовнішні інвестиційні зв'язки через обидва способи виходу на ринок: у 2022 році кількість нових проєктів у неазійських країнах подвоїлася, а кількість злиттів та поглинань у неазійських країнах збільшилася на 20%. Що стосується основних галузей, то інвестиції на рівні компаній в Азію продовжують надходити в основному в третинний сектор, який переважно включає в себе сферу послуг. У 2022 році глобальні інвестиції в третинний сектор Азії становили 60% (\$292 млрд) глобальних потоків у 2022 році, причому 57% (\$166 млрд) інвестицій у нові галузі та 65% (\$126 млрд) надходжень від злиттів та поглинань в Азії спрямовувалися саме в цю галузь (рис. 2.8).

Виробництво посіло друге місце за обсягом інвестицій в обидва способи виходу на ринок у тому ж році, на нього припало 39% (\$114 млрд) інвестицій з нуля та 29% (\$56 млрд) надходжень від угод зі злиття та поглинання в Азію. Традиційно нові проєкти в регіоні зосереджуються на обробній промисловості, в той час, як укладання угод зі злиття та поглинання домінують у третинному секторі. Ця тенденція зберігається навіть в останні роки. У третинному секторі найбільші інвестиції в 2022 році були спрямовані на вітроенергетику та інші види відновлюваної енергетики.

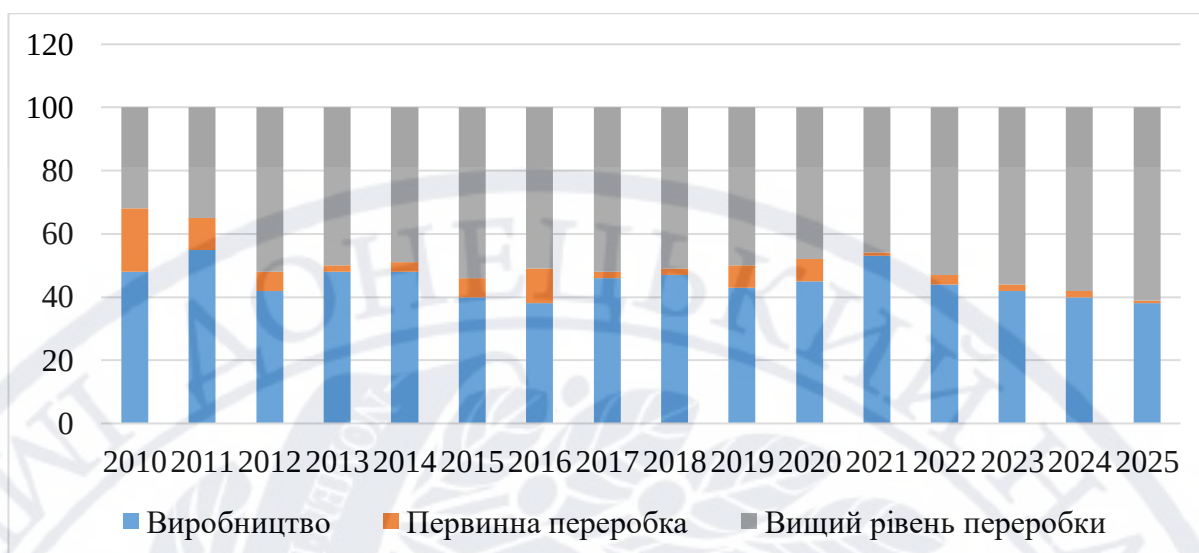

Рисунок 2.8 – Галузева структура інвестицій на рівні фірм в Азійсько-Тихоокеанському регіоні – глобальні інвестиції, за способом надходження (%)

Джерело: [2; 13; 24; 42].

Сектори, пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями, такі як обробка даних і послуги хостингу, були помітними для злиттів і поглинань. Тим часом, оскільки мережа інвестиційних договорів поступово модернізується, міжнародні інвестиційні угоди, підписані в Азії з 2020 року, містили сильніші положення щодо захисту права економіки регулювати питання навколишнього середовища та трудових стандартів, а також прозорості в арбітражі між інвесторами та державою.

Більш фрагментовані ППІ створюють як ризики, так і можливості для азійських економік. Глобальна інвестиційна діяльність демонструє ознаки фрагментації, оскільки пандемія висвітлила потребу в більш диверсифікованих і стійких ланцюгах постачання та виробничих базах. Амбітна промислова політика розвинених країн також сприяла переміщенню іноземних інвестицій, зокрема, у стратегічні сектори – напівпровідники, телекомунікації та 5G, обладнання для переходу на «зелену» енергетику, фармацевтичні інгредієнти та критично важливі мінерали.

У світі та в Азії середній обсяг ППІ у стратегічні сектори з 2010-2014 до 2020-2022 років подвоївся, а цільові напрямки розширилися зі Східної Азії до Південно-Східної Азії, Південної Азії, а також Тихоокеанського регіону та

Океанії. Політика декарбонізації стимулює інвестиції, що підтримують перехід до «зеленої» енергетики, тоді як інвестиції в напівпровідникову промисловість стали помітними в регіоні і потроїлися за той самий період. Інвестиції в Азії, спрямовані на підвищення ефективності, в основному зосереджені в середньо- і високотехнологічному виробництві, відіграють ключову роль в участі регіону в Глобальних виробничих комплексах, сприяючи створенню робочих місць і передачі знань. Щоб максимізувати потенціал промислового розвитку, країнам слід запровадити дружню до ринку політику залучення ПП, яка б забезпечувала захист інвестицій, підтримувала передачу технологій та інновації, а також орієнтувалася на високопродуктивні сектори, особливо у сфері виробництва та послуг, пов'язаних з високими технологіями. Хоча ризик глобальної фрагментації затьмарює картину ПП, регіон може покращити середовище для ПП, які шукають ринки збуту, спираючись на зростаючу купівельну спроможність населення, посилену підвищенням рівня доходів та зростанням середнього класу.

Хоча деякі країни отримують вигоду від цих тенденцій, країни, що розвиваються, можуть бути більш вразливими.

Країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються, які зазвичай покладаються на транскордонні інвестиції та отримують від них вигоду, також більш вразливі до наслідків перерозподілу інвестицій. Оскільки геополітична напруженість продовжує впливати на транскордонні операції в регіоні, транснаціональні компанії з промислово розвинених країн почали впроваджувати інвестиційні стратегії зниження ризиків, особливо щодо КНР, що призвело до сповільнення інвестицій з другої половини 2022 року.

Глобальна фінансова інтеграція Азії неухильно просувається вперед, збільшуючи її вразливість до фінансових потрясінь. Фінансова інтеграція регіону у світову економіку розширила доступ до іноземного капіталу, збільшила внутрішні інвестиції та вирівняла споживання. Це також покращило конкурентоспроможність фінансового сектору та розвиток регіональних ринків капіталу. Однак фінансова відкритість регіону також робить його вразливим до

зовнішніх шоків і волатильності потоків капіталу, особливо з боку Сполучених Штатів Америки (США) та ЄС. У 2022 році початок посилення монетарної політики призвів до збільшення відтоку капіталу з регіону, який частково відновився у 2023 році. Протягом 2014-2022 років транскордонні активи та зобов'язання як частка регіонального валового внутрішнього продукту зросли на 16 та 5 відсоткових пунктів відповідно. Азійські ринки акцій та облігацій вже є більш чутливими до глобальних фінансових факторів, ніж регіональні, причому чутливість регіонального ринку облігацій до глобальних факторів зростає з 2021 року. Регіональна фінансова інтеграція також просунулася вперед: частка внутрішньорегіонального портфельного боргу зросла з 28% у 2021 році до 30% у 2022 році, тоді як коефіцієнт внутрішньорегіонального акціонерного капіталу зріс з 21% до 22% за той самий період.

Волатильність потоків капіталу в Азії значною мірою зумовлена шоками фінансування в доларовому еквіваленті. Зростаюча глобальна фінансова інтеграція Азії робить регіон вразливим до наслідків фінансової системи США, зокрема, через ключову роль долара США як провідної світової валюти. Близько чотирьох п'ятих експорту та імпорту Азії, більше половини банківських активів і зобов'язань, половина випущених боргових зобов'язань і дві третини валютних резервів деноміновані в доларах США. Це валютний якір для 18 азійських економік. Крім того, долар США домінує у світових платежах і торгівлі валютою. Висока залежність від долара США ставить під загрозу потоки капіталу в регіон, оскільки вона посилює будь-які розвороти, спричинені шоками фінансування в доларовому еквіваленті. Емпіричний аналіз широкої вибірки країн, що розвиваються, та країн з ринками, що формуються, в Азії показує, що збільшення вартості фінансування в доларах США на одне стандартне відхилення збільшує середньостроковий відтік портфельного боргу з регіону як частку валового внутрішнього продукту на 0,25%. Крім того, економіка з вищою на одне стандартне відхилення залежністю від долара США, ймовірно, відчує відтік на 0,3 відсоткового пункту більше.

Якщо у 2022 році лідером була вітроенергетика, то у 2024-2025 роках основним драйвером третинного сектору стали центри обробки даних та

інфраструктура для штучного інтелекту. У 2025 році стратегія ТНК еволюціонувала. Замість простого виходу з КНР, компанії почали створювати автономні виробничі цикли всередині Азії, які не залежать від доларової системи. Також варто відзначити, що в 2025 році залежність від долара США почала поступово нівелюватися через розвиток mBridge (мультивалютної платформи центробанків для транскордонних платежів у цифрових валютах).

2.2 Аналіз перспектив економічної інтеграції в країнах Азії

Згідно з Індексом регіонального співробітництва та інтеграції Азійсько-Тихоокеанського регіону (ARCI), регіон демонструє інтеграцію, порівнянну з Європейським Союзом (ЄС), у регіональних ланцюгах доданої вартості, а також у сфері людської та соціальної інтеграції. Найбільш значний прогрес спостерігається в Азійсько-Тихоокеанському регіоні у сфері технологій та цифрового зв'язку, що зумовлено прийняттям багатьма країнами політики цифрової трансформації, темпи якої прискорилися під час пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19). Однак інтеграція у сфері торгівлі та інвестицій дещо сповільнилася з 2019 року. Хоча внутрішньосубрегіональна інтеграція зростала швидше, ніж міжсубрегіональна в Південно-Східній, Східній та Центральній Азії, Південна Азія продемонструвала глибшу інтеграцію з іншими субрегіонами в Азії станом на 2021 рік. Регіональна інтеграція стала важливим буфером проти глобальних потрясінь і допомагає пом'якшити їхні негативні наслідки. Хоча зростання протекціонізму та ризики глобальної фрагментації ускладнюють економічні виклики, посилення співпраці та інвестицій у зв'язок – як «м'яку» (регуляторну), так і «тверду» інфраструктуру – можуть зміцнити економічну стійкість та забезпечити взаємні вигоди. Тісніший діалог та обговорення регіональної політики допоможуть азійським економікам краще протистояти викликам і ризикам, пов'язаним із вразливістю ланцюгів постачання та зміною клімату.

У 2023 році стагнація зростання торгівлі продовжилася через жорсткішу глобальну монетарну політику, спрямовану на стримування інфляції, геополітичну напруженість та спад у напівпровідниковому циклі. Проте за загальною картиною ховаються різні тенденції в різних економіках. Наприклад, від'ємне зростання торгівлі у 2022 році припало переважно на Китайську Народну Республіку та Гонконг, Китай; тоді як в економіках Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Японії та Республіки Корея торгівля зростала. У 2024 році економіки регіону спробували відновити імпульс зростання торгівлі за допомогою більш ліберальних і вільних торговельних режимів, одночасно налагоджуючи економічне співробітництво з торговельними партнерами як у регіоні, так і за його межами. Розвиток нових торговельних партнерів та диверсифікація асортименту імпортованої продукції підвищила стійкість економіки до локальних шоків та внутрішньорегіональних і міжнародних перебоїв у постачанні, забезпечуючи більшу гнучкість у пошуку джерел сировини та проміжних товарів.

Загальний прогноз щодо інвестиційного ландшафту в Азії залишається обережним. 2022 рік виявився складним для глобальної економічної діяльності, особливо з огляду на наслідки російського вторгнення в Україну та постійний тиск з боку продовольчої інфляції, високих цін на енергоносії, рецесії, що насувається, та проблем із борговою стійкістю в кількох країнах. Ці фактори призвели до більш нестабільних інвестиційних потоків, особливо в більш розвинені країни та з них. Незважаючи на похмурий фон, інвестиції в Азії залишалися високими у 2022 році.

Нові міжнародні інвестиційні угоди, підписані з 2020 року, включають великі регіональні угоди, такі як ЗВТ між Європейським Союзом (ЄС) та КНР і Регіональне всеосяжне економічне партнерство. У 2023 році глобальний ландшафт залишався складним з огляду на геоекономічну напруженість та нестабільність ринків капіталу. Таким чином, у наступних періодах залучення інвестицій та впровадження сприятливої політики для залучення інвестицій, спрямованих на підвищення ефективності, що, як передбачається, сприятиме

підвищенню конкурентоспроможності та участі на міжнародних ринках, а також диверсифікації експорту й просуванню в ланцюжку створення вартості, може і надалі підтримувати розвиток в Азії.

Міжнародна співпраця має вагоме значення для ефективного вирішення проблеми зміни клімату. Незважаючи на національні та субнаціональні зусилля, спрямовані на запровадження вуглецевих квот, кліматична криза в усьому світі та посилення економічної взаємозалежності вимагають посилення глобальної координації. Посилення глобальної співпраці може створити більш узгоджене і передбачуване політичне середовище, підвищити прозорість і мобілізувати фінансові й технічні ресурси для подолання обмежень потенціалу та сприяти поширенню зелених технологій, особливо в країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою. Тим не менш, глобальна координація у сфері пом'якшення наслідків зміни клімату залишається слабкою. Основні виклики для глобальної координації у сфері ціноутворення на вуглецеві квоти пов'язані з питаннями фрірайдингу та справедливості. Можливість вільної гри ускладнює координацію, оскільки країни можуть вирішити не брати участі в ціноутворенні на вуглець, але при цьому пожинати плоди вуглецевого виробництва. Питання справедливості впливає з історичних внесків у глобальні викиди, оскільки розвинені економіки історично викидають більше. Принцип спільної, але диференційованої відповідальності визнає ці відмінності, але ускладнює пошук спільної глобальної ціни на вуглець.

Ціноутворення на викиди вуглецю через податки або систему торгівлі квотами (СТВ) має на меті інтерналізувати соціальні витрати, пов'язані з викидами, заохочуючи компанії до зниження вуглецевої інтенсивності та переходу на більш чисті методи виробництва. Незважаючи на зусилля різних юрисдикцій щодо впровадження політики ціноутворення на викиди вуглецю, залишається занепокоєння щодо швидкості та масштабу глобальної реакції на кліматичну кризу. Незважаючи на те, що в усьому світі прийнято численні політики ціноутворення на викиди вуглецю, лише невеликий відсоток викидів покривається на рівні, який вважається необхідним для запобігання підвищенню температури на 2°C, що є

верхньою межею, встановленою Паризькою угодою. Фрагментарний характер ціноутворення в різних юрисдикціях підвищує ризик витоку вуглецю. Для вирішення цієї проблеми було запропоновано механізм прикордонного вуглецевого коригування як спосіб вирівнювання умов гри, гарантуючи, що іноземні виробники стикаються з еквівалентними цінами на викиди вуглецю на експортних ринках.

Механізм прикордонного вуглецевого коригування ЄС (СВАМ) має зменшити витoki вуглецю, але він матиме обмежений вплив на глобальні скорочення викидів, водночас значно скоротивши експорт до ЄС з деяких азійських субрегіонів. Для країн Азії, що розвиваються, з високою інтенсивністю викидів CO₂ в таких галузях, як чорна металургія, СВАМ може створити проблеми – наприклад, податок на додану вартість, еквівалентний 100 євро за метричну тону CO₂, коливається в межах від 3% до 12%.

Глобальне зростання виявилось напрочуд стійким, а інфляція продовжує неухильно знижуватися. Збільшення приватних і державних витрат підтримало попит у 2023 році, незважаючи на жорсткі монетарні умови. З боку пропозиції активності сприяла більш висока частка робочої сили, усунення вузьких місць у ланцюзі постачання та зниження цін на енергоносії.

Світова економіка зросла більше ніж на 3,1% у 2024 році – такий самий темп зростання, як у 2023 році (рис. 2.9).

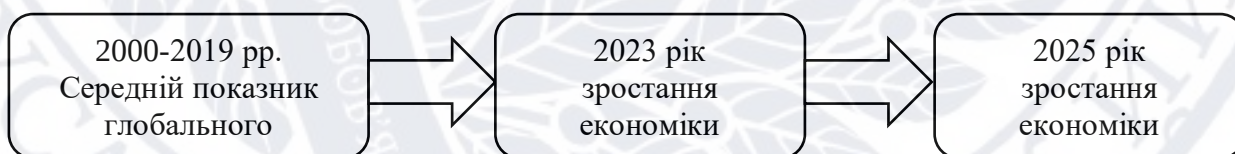

Рисунок 2.9 – Зростання економіки

Джерело: побудовано автором за даними [10].

У 2025 році спостерігається помірно зростання до 3,2 %. Хороша новина полягає в тому, що ці цифри дещо кращі за прогноз, який був у звіті World Economic Outlook за жовтень 2023 року. Не дуже хороша полягає в тому, що вони залишаються значно нижчими за історичний (2000-2019) середній показник

глобального зростання в 3,8% [10]. Прогнозується, що глобальна інфляція впаде з 6,8% у 2023 році до 4,4%. Базова інфляція також має тенденцію до зниження. За прогнозами регіональне зростання сягне 4,5% (рис. 2.10).

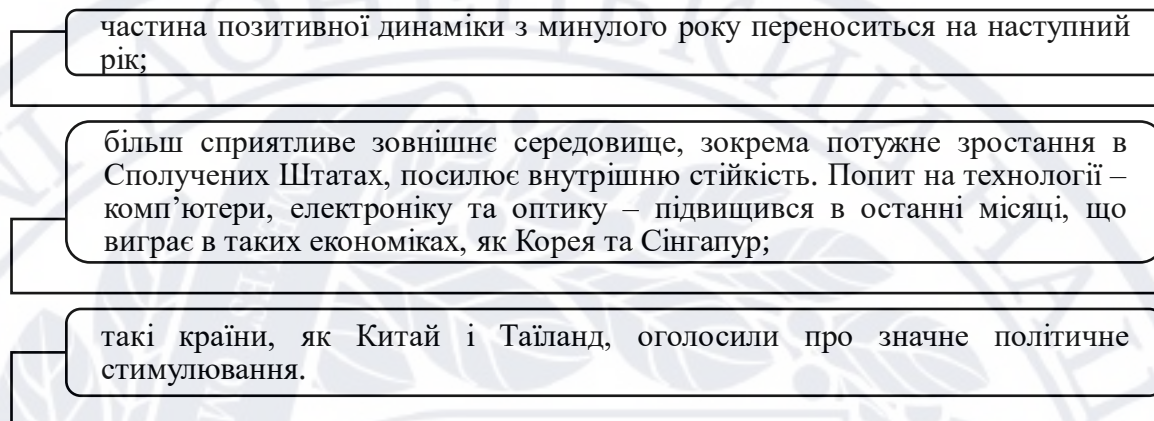

Рисунок 2.10 – Фактори регіонального зростання

Джерело: побудовано автором.

Загалом Азія на шляху до того, щоб знову досягти двох третин глобального зростання, як це було у 2023 році.

Однак середній регіональний показник приховує значні розбіжності між країнами. Очікується що в Японії зростання залишатиметься вищим за потенційне, але сповільниться, оскільки одноразові фактори, які підтримували активність минулого року, зникають, зокрема знецінення ієни, активний туризм і відновлення інвестицій у бізнес. З іншого боку, очікується, що зростання в Індії залишиться високим на рівні 6,5% Прогнозується дещо сповільнення зростання в регіоні до 4,3%, значною мірою відображаючи уповільнення зростання в Китаї [10].

Загалом картина в Азії неоднорідна. У Китаї інфляція становила лише 0,3% у 2023 році, що посилює занепокоєння щодо дефляції. Слабкість відображає головним чином нижчі ціни на продукти харчування та енергоносії, а також низьку базову інфляцію. Очікується, що інфляція поступово відновлюватиметься до 2028 року. Очікується, що в Японії інфляція сповільниться з 3,2% у 2023 році, але залишатиметься вище цільового показника інфляції в 2% до 2028 року.

Відносно сприятливе інфляційне середовище мало несподівані побічні ефекти: з меншим ціновим тиском, якому необхідно боротися, азійським центральним банкам потрібно було підвищувати відсотки менше, ніж їхнім колегам в інших країнах. Цей тиск наразі зменшився, оскільки Федеральна резервна система повідомила про скорочення процентних ставок у майбутньому. Однак існує ризик того, що розбіжності в монетарній позиції в Сполучених Штатах і в Азії спровокують різкі коливання валютного курсу. Якщо це так, центральні банки повинні уникати відволікання на тимчасову турбулентність і твердо зосередитися на ціновій стабільності.

У цілому очікується, що Азія залишиться двигуном світової економіки, незважаючи на похмурий прогноз повільного економічного зростання в усьому світі. Стійкість регіону є результатом стабільного зростання та трансформації внутрішньорегіональної торгівлі та інвестицій, і він є лідером у світі з електронної комерції. Зі зростанням внутрішньорегіональних торговельних мереж, зростанням середнього класу та інвестиціями в технології «азіатське століття», схоже, має повернутися.

Зважаючи на численні внутрішні проблеми, прогнозується, що Індія та Китай зростуть на 6% та 5% відповідно. Індонезія, найбільша економіка Південно-Східної Азії, має досягти зростання на 5,2%. На Близькому Сході прогнозується зростання Саудівської Аравії на 4,7% у наступні декілька років.

Прокинувшись від заціпеніння, що тривало десятиліттями, Японія спостерігає найшвидше зростання цін за понад 30 років. Дійсно, незважаючи на деякі властиві демографічні проблеми, такі як скорочення населення, Morgan Stanley та інші інвестори, такі як Уоррен Баффет, налаштовані на оптимізацію Японії та вважають, що країна «переконливо вийшла з трьох десятиліть економічної стагнації».

За даними Economist Intelligence Unit, Азія в цілому сприятиме 60% глобального зростання реального ВВП у наступному році. Стійкість Азії є результатом постійного зростання та трансформації внутрішньорегіональної торгівлі та інвестицій. Наприклад, регіон є лідером у світі електронної комерції

, про що свідчить поява нових цифрових платформ, зокрема Temu, Lazada, Shopee і Tokopedia. Бум сектора збігається зі зростанням класу споживачів в Азії. Понад 50% азіатів належатимуть до середнього класу або вище. Незважаючи на те, що більшість із них залишиться нижчим середнім класом, їхні споживчі прагнення разом із споживчими перевагами дешевих товарів під час економічного спаду пояснюють успіх цих платформ електронної комерції. Крім того, поява нових цифрових платформ у Південно-Східній Азії примножить і диверсифікує регіональні мережі поставок. Зростання електронної комерції також сприяє поглибленню цифрових фінансових зв'язків в Азії. Транскордонне використання мобільних платіжних платформ, включаючи WeChat, Alipay, Kakao Pay і Grab Pay, а також запровадження цифрової валюти, такої як e-Renminbi та e-Rupiah, ще більше полегшить транскордонні подорожі, внутрішньорегіональну торгівлю та регіональну торгівлю. інтеграція.

Хоча первинна та низькотехнологічна продукція все ще становить значну частину регіонального ланцюжка створення вартості в Азії, провідні регіональні економіки активно інвестують у розвиток високотехнологічних галузей у Південно-Східній Азії. Перед обличчям експортних обмежень Сполучених Штатів Китай звернувся до Сінгапуру як до джерела імпорту обладнання для виробництва мікросхем. Тим часом тайванська TSMC і південнокорейська Hana Micron також прагнуть розширити свої виробничі операції до Південно-Східної Азії, побудувавши заводи по виробництву мікросхем у Сінгапурі та В'єтнамі. Залучивши інвестиції від BYD, Honda, Toyota, Hyundai та інших компаній, Таїланд та Індонезія стають регіональними центрами з виробництва електромобілів. Відокремлення Китаю від Заходу та диверсифікація виробництва, до речі, сприяли регіональній промисловій модернізації, сприяючи зростанню більш розрізнених, але щільніших виробничих мереж виробництва. Це, у свою чергу, зміцнить позиції Азії як привабливого місця для прямих іноземних інвестицій (ПІІ).

Важливим, проте недостатньо висвітленим аспектом перспектив азійської інтеграції є формування єдиного інституційного середовища для розвитку

людського капіталу та захисту інтелектуальної власності. Окрім традиційних економічних важелів, перспективи інтеграції в Азії у 2025-2026 рр. дедалі більше визначаються рівнем конвергенції ринків праці та освітніх стандартів. Уповільнення глобалізаційних процесів змусило країни регіону перейти до стратегії «циркуляції талантів» всередині АТР, що створює нову якість регіональної стійкості.

Новацією 2025 року стала реалізація багатосторонніх угод про взаємне визнання професійних кваліфікацій (MRAs) у межах АСЕАН та їх розширення на партнерів по RCEP. Це стосується насамперед інженерних кадрів, архітекторів та фахівців з логістики. Створення єдиної регіональної системи сертифікації дозволило збалансувати демографічні розриви: країни зі старіючим населенням (Японія, Республіка Корея) отримали спрощений доступ до молодого інтелектуального ресурсу Південної та Південно-Східної Азії (Індія, Філіппіни), що стабілізувало витрати на оплату праці у високотехнологічних секторах.

Вперше у 2024-2025 рр. Азія продемонструвала перехід від копіювання технологій до створення замкненої системи захисту патентів. Впровадження «Азійської патентної ініціативи» дозволило компаніям реєструвати права на винаходи одночасно у декількох юрисдикціях за спрощеною процедурою. Це стимулювало внутрішньорегіональні науково-дослідні розробки (R&D), частка яких у структурі взаємних інвестицій зростає на 12% у 2025 році. Така «правова інтеграція» робить регіон менш залежним від західних ліцензій та технологічних стандартів.

Також специфічним аспектом інтеграції, що набув актуальності у 2025 році, стала розбудова регіональних центрів агротехнологічної солідарності. Через кліматичні ризики країни АТР (зокрема Таїланд, В'єтнам та Китай) створили спільну систему моніторингу врожайності та координації складських потужностей. Це дозволило сформувати механізм швидкого реагування на дефіцит продовольства всередині блоку, що є критичним для країн з перехідною економікою та високою щільністю населення.

У останні роки в АТР набули поширення транскордонні «регуляторні пісочниці» для фінтех-компаній та стартапів у сфері «зеленої» енергії. Це дозволяє компаніям тестувати інновації одночасно на декількох ринках регіону за єдиними правилами до моменту їх повного впровадження. Такий підхід прискорив дифузію технологій у регіоні на 30% порівняно з періодом до 2022 року, забезпечуючи рівномірний технологічний розвиток навіть у менш індустріалізованих субрегіонах».

2.3 Вплив глобальних та регіональних факторів на процеси інтеграції

Глобалізація і особливо розвиток глобальних ланцюгів доданої вартості (ГЛДВ) за останні 3 десятиліття були пов'язані з підвищенням ефективності та продуктивності, а також збільшенням участі країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою у світовому виробництві. Водночас висловлюються занепокоєння щодо витрат і ризиків інтеграції в глобальні виробничі мережі, зокрема, щодо порушення функціонування ГЛДВ. Взаємопов'язаний характер ГЛДВ робить їх переривання особливо руйнівним, а пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19) є прикладом того, як перебої в роботі можуть поширюватися на всю економіку.

Існує складний взаємозв'язок між міжнародною торгівлею, глобальними ланцюгами доданої вартості та викидами парникових газів. Хоча міжнародна торгівля залишається як важливим каналом, що поєднує глобальні виробничі мережі, так і значним джерелом викидів парникових газів, вона також має потенціал сприяти пом'якшенню наслідків зміни клімату та адаптації до них – шляхом полегшення обміну товарами з низьким рівнем викидів, екологічно чистими технологіями та підвищенням ефективності виробництва. Вважається, що розширення глобальних ланцюгів доданої вартості відкриває для країн, що розвиваються, можливості для інтеграції у світову економіку та індустріалізації. Але це також створює виклики для пом'якшення наслідків зміни клімату. Відокремлення споживання від виробництва в рамках глобальних ланцюгів

доданої вартості викликає занепокоєння з приводу того, що фірми переносять виробництво в регіони зі слабшим екологічним законодавством (гіпотеза «гавані забруднення»), що потенційно може призвести до збільшення викидів в атмосферу.

Окрім прямого впливу на виробництво, пандемія висвітлила виклики, спричинені перериванням зв'язків у Глобальних виробничо-збутових комплексах через закриття кордонів та локдауни, а також збої в міжнародній транспортній мережі, що з'єднує різні вузли Глобальних виробничо-збутових комплексів [15], тоді як негативний шок попиту, пов'язаний з пандемією, мав подальші побічні ефекти в межах Глобальних виробничо-збутових комплексів [32]. Перебої були складнішими для секторів, тісно інтегрованих у Глобальні виробничі ланцюги (наприклад, електроніка та автомобілебудування), а також для секторів, розташованих нижче за течією [30]. Перебої з постачанням, що виникли після пандемії COVID-19, вплинули на різні сектори та продукти, зокрема, широкомасштабний дефіцит критично важливого медичного обладнання (наприклад, респіраторів) та виробничих ресурсів у кількох підгалузях промисловості (наприклад, напівпровідників) є двома конкретними прикладами. Однак такі перебої не є чимось новим: попередні перебої, пов'язані з глобальною фінансовою кризою 2008 року, а також більш локальними катастрофами, такими як в Японії та Таїланді, вплинули на економіку багатьох країн.

Порушення після пандемії включають російське вторгнення в Україну та затяжну глобальну інфляцію, які особливо відчутно позначилися на продовольчому та сільськогосподарському секторах. Доведено, що Глобальні віртуальні центри є стійкими до потрясінь, які сталися як під час, так і після пандемії COVID-19, особливо для економік, які є більш глибоко інтегрованими в Глобальні віртуальні центри. Брентон, Феррантіно та Малішевська [15] показують, що економіки, добре інтегровані в Глобальні віртуальні центри, змогли швидше відновитися. Глобальні резервні валютні фонди також відіграли вирішальну роль у подоланні деяких перебоїв, що виникли під час пандемії

(наприклад, у забезпеченні засобами індивідуального захисту). Незважаючи на таку стійкість, занепокоєння щодо ризику перебоїв у роботі ГЛДВ лише посилюється з початком пандемії COVID-19, коли розгорнулися дебати про те, якою мірою глобальна інтеграція може піддавати вітчизняне виробництво впливу шоків з-за кордону. Також існує занепокоєння щодо ризику залежності від невеликої кількості постачальників та залежності від глобальних виробничих мереж для продуктів, які вважаються життєво важливими. Такі побоювання ґрунтуються на попередніх дискусіях щодо необхідності залучення решорінгу та ніашорінгу з різних причин, включаючи ті, що пов'язані зі створенням робочих місць, появою нових технологій та зростаючою концентрацією діяльності Глобальних виробничих компаній, а останні дискусії наголошують на необхідності стратегічної автономії Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки та інших країн.

Супроводжуючи глобальну кризу ланцюгів постачання 2021-2023 років, структура торгівлі в Азії також зазнала реструктуризації. У 2020-2023 роках відбулася певна переорієнтація азійської торгівлі: збільшилися частки внутрішньорегіональної торгівлі та торгівлі з іншими глобальними регіонами за рахунок частки торгівлі з КНР, Північною Америкою та Європою (рис. 2.11), причому остання є продовженням довгострокової тенденції. Частка торгівлі товарами Азії з КНР скоротилася з 17% у 2020 році до 15% у 2022 році, тоді як частка торгівлі з ЄС та Великою Британією знизилася з 12,6% до 11,9%, а з Північною Америкою – з 13,6% до 13,2%.

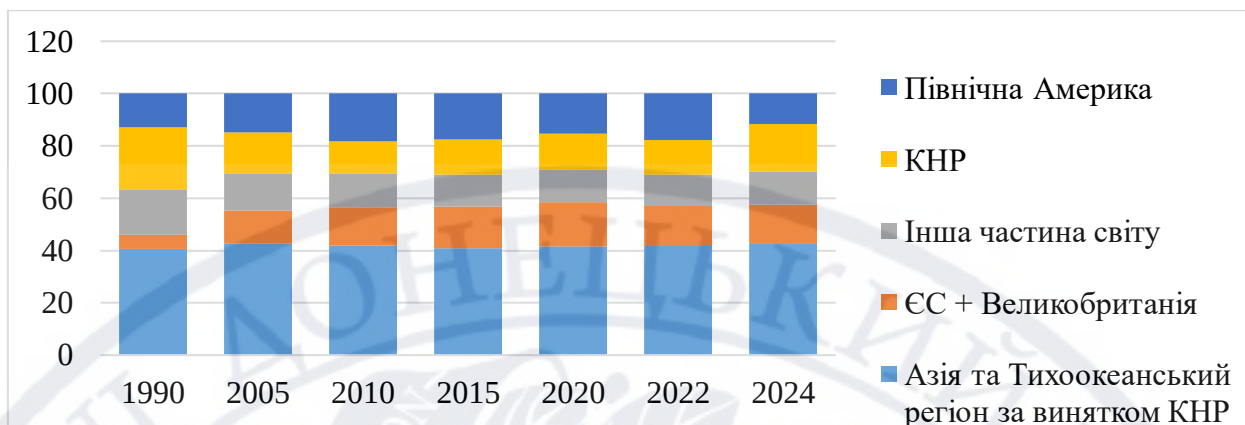

Рисунок 2.11 – Торгівля товарами та послугами в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, за партнерами (%)

Джерело: побудовано за даними [5; 39].

На противагу цьому, частка внутрішньорегіональної торгівлі всередині Азії, за винятком КНР, зросла з 41,5% до 42,0%, тоді як частка торгівлі Азії з рештою світу збільшилася з 15,3% до 17,8%.

У 2024 році частка Азії (без КНР) досягла найвищого рівня з 2005 року. Це свідчить про успішну реалізацію стратегії диверсифікації ланцюгів постачання, де країни АСЕАН (В'єтнам, Таїланд, Малайзія) стають ключовими торговельними партнерами одна для одної. Спостерігається синхронне невелике зниження часток обох гігантів. Зростання частки до 18% у 2024 році зумовлене масовим імпортом компонентів для «зеленої» енергетики (акумулятори, сонячні панелі).

Торгівля послугами є менш регіонально інтегрованою в Азії, хоча розширення торгівлі послугами може бути засобом посилення стійкості ланцюгів поставок. Азія має вищий ступінь регіональної інтеграції в торгівлі товарами, ніж у торгівлі послугами. У 2022 році 57,1% торгівлі товарами відбувалося в межах регіону, тоді як менше половини (46,2%) торгівлі послугами було внутрішньорегіональною. Протягом останніх 2 десятиліть структура торгівлі послугами в Азії залишалася відносно стабільною. ЄС+Великобританія традиційно є її найважливішим партнером, на частку якого в 2021 році припадало 22,5%, за ними йдуть Північна Америка – 16,7% та інші глобальні регіони –

14,5%. На противагу цьому, внутрішньорегіональна торгівля послугами з КНР становила 10,7%. Стабільність структури торгівлі послугами в Азії на тлі глобальних перебоїв у ланцюгах поставок у поєднанні з відносно високими темпами зростання торгівлі послугами за останній період свідчить про відносну стійкість сектору до постпандемічних потрясінь. Отже, покращення торгівлі послугами може посилити стійкість економік до глобальних перебоїв у ланцюгах постачання шляхом диверсифікації в сектор, динаміка ланцюгів постачання якого відрізняється від динаміки торгівлі товарами.

Під час і після пандемії COVID-19 інтеграція азійських ГЛДВ продемонструвала ознаки того, що вона стає більш регіональною, хоча регіоналізація зворотних зв'язків була не такою значною, як прямих зв'язків. Порушення ланцюгів поставок, пов'язані з пандемією COVID-19, посилили заклики до наближення постачальників у ланцюгах доданої вартості до своїх країн за допомогою ніаршорінгу. Вивчення частки прямих і зворотних зв'язків у Глобальних ланцюгах доданої вартості, які є регіональними, свідчить про те, що, хоча прямі зв'язки в Глобальних ланцюгах доданої вартості стали більш регіональними з початку пандемії, регіоналізація зворотних зв'язків була менш істотною (рис. 2.12; рис. 2.13).

Частка доданої вартості, створеної у Глобальних віртуальних компаніях завдяки прямим зв'язкам в Азії, зросла з 2015 року з 38,5% у 2015 році до 50,5% у 2022 році, причому частки зросли у Східній Азії (з 21% до 27,4%) і меншою мірою в Південно-Східній Азії (з 6,9% до 10,2%) та в інших країнах Азії (з 3,3% до 6,0%). Регіональні частки відсталих зв'язків Глобальної системи в Азії також зросли в період між 2015 і 2022 роками, але значно меншою мірою (з 37,3% до 41,9%, причому частка Східної Азії збільшилася з 16,1% до 18,9%). Таким чином, дані свідчать про певні ознаки географічного скорочення ГЛДВ в Азії, причому ця тенденція посилюється при розгляді прямих зв'язків у межах ГЛДВ.

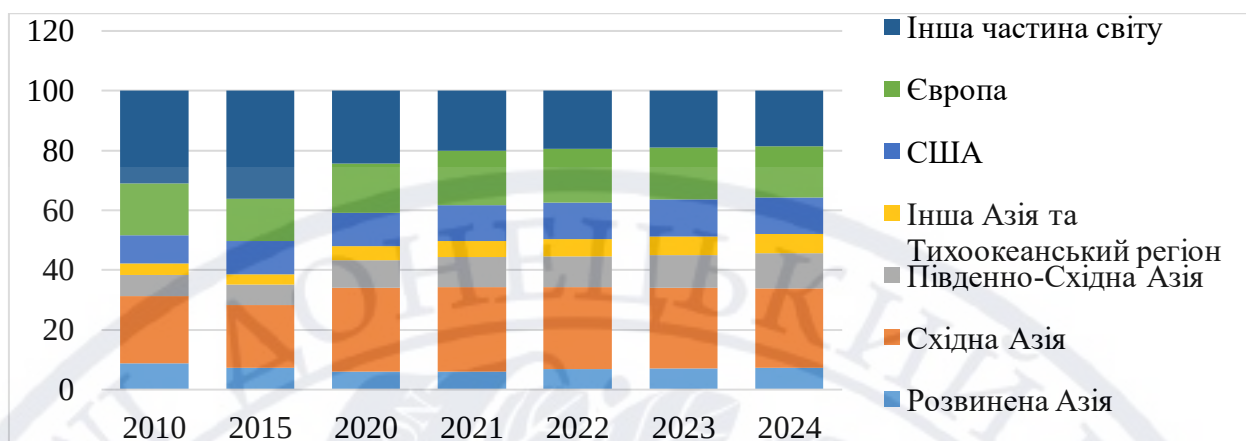

Рисунок 2.12 – Глобальний ланцюг доданої вартості в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, вперед у ГЛДВ (%)

Джерело: побудовано за даними [5; 39].

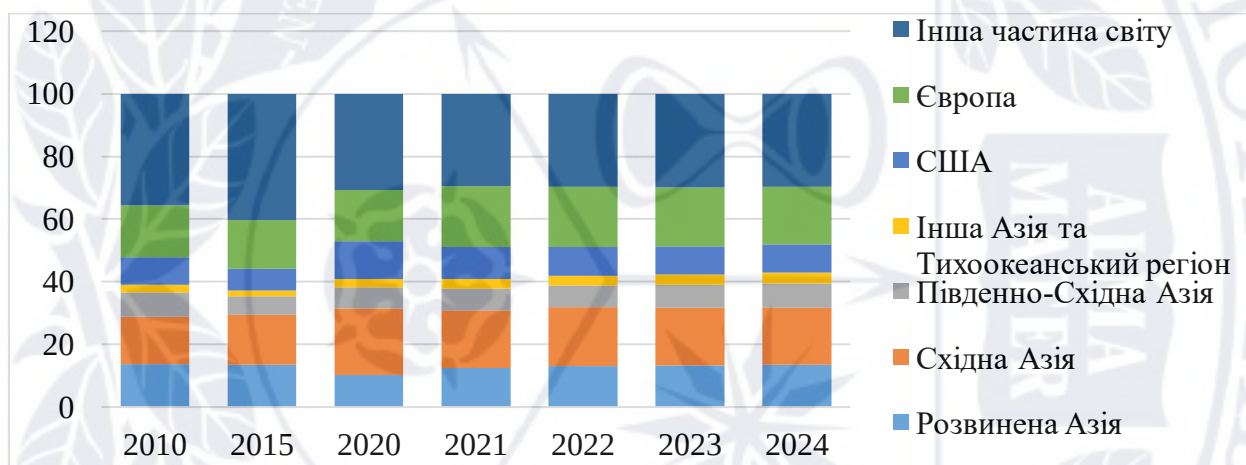

Рисунок 2.13 – Глобальний ланцюг доданої вартості в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, назад у ГЛДВ (%)

Джерело: побудовано за даними [5; 39].

Аналіз даних 2023-2024 років свідчить про поглиблення структурної самодостатності регіону на тлі стратегій «декупеляції» та диверсифікації ризиків. Спостерігається чітка тенденція до зростання питомої ваги Південно-Східної Азії, чия участь у ланцюгах «вперед» зросла до 11,8% у 2024 році, що підтверджує перетворення країн АСЕАН на ключових постачальників високотехнологічних компонентів, які поступово заміщують традиційні китайські потужності. Водночас стабілізація показників «назад» у ГЛДВ для розвиненої Азії на рівні 13,5% вказує на формування замкнених

внутрішньорегіональних циклів виробництва, де імпортна додана вартість дедалі більше генерується всередині АТР, мінімізуючи вразливість регіональної економіки до волатильності торговельної політики США та логістичних збоїв у європейському напрямку.

Порівняно з іншими регіонами, азійські економіки мають менш диверсифіковане коло партнерів у рамках Глобальних вертикальних зв'язків, і ця диверсифікація ще більше звузилася після пандемії COVID-19. Диверсифікація партнерів через зворотні зв'язки в рамках Глобальних господарських ланцюгів в Азії є низькою порівняно з ЄС+Великобританія та рештою світу (рис. 2.14).

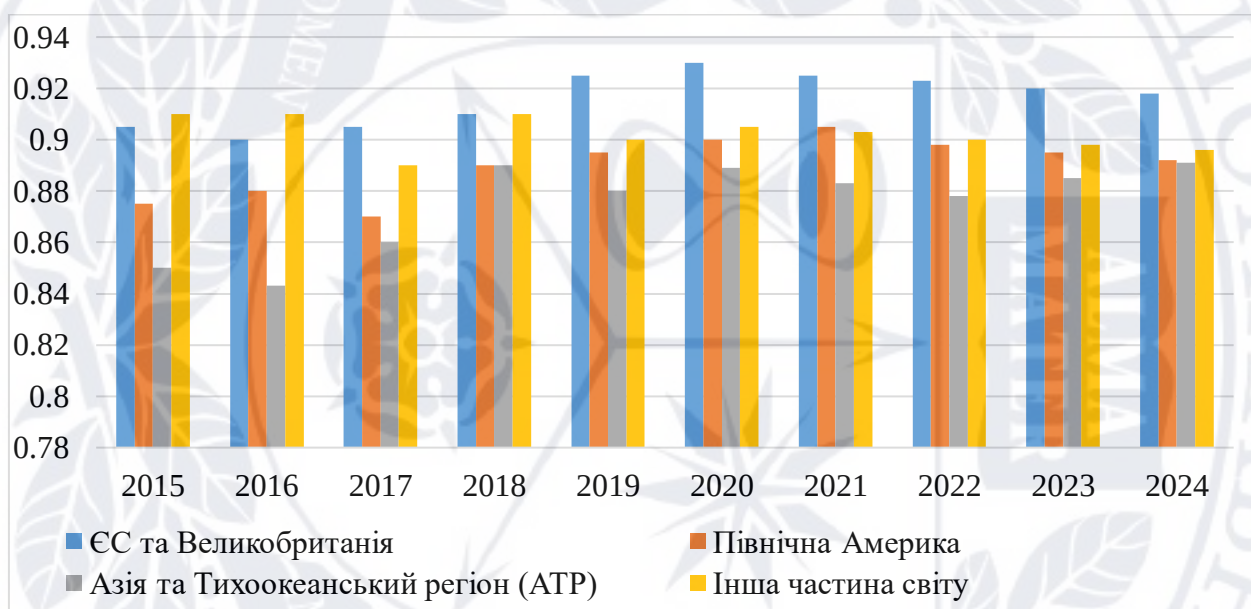

Рисунок 2.14 – Індекс диверсифікації за регіонами – відсталі зв'язки у глобальному ланцюгу створення вартості

Джерело: побудовано за даними [5; 39].

Хоча з 2015 року рівень диверсифікації в Азії стрімко зростав, з початком пандемії COVID-19 він знову знизився. Таке зниження рівня диверсифікації відповідає тенденціям в інших регіонах, хоча падіння в Азії було більшим, ніж в інших регіонах. Відносно високий рівень спеціалізації країн-постачальників в азійських ГПК становить ризик для стійкості виробництва ГПК в Азії. На субрегіональному рівні диверсифікація відсталих зв'язків у рамках Глобальних

господарських комплексів залишається низькою в Південній Азії. І навпаки, диверсифікація з часом зросла в Центральній та Східній Азії, хоча після пандемії її рівень знизився (рис. 2.15).

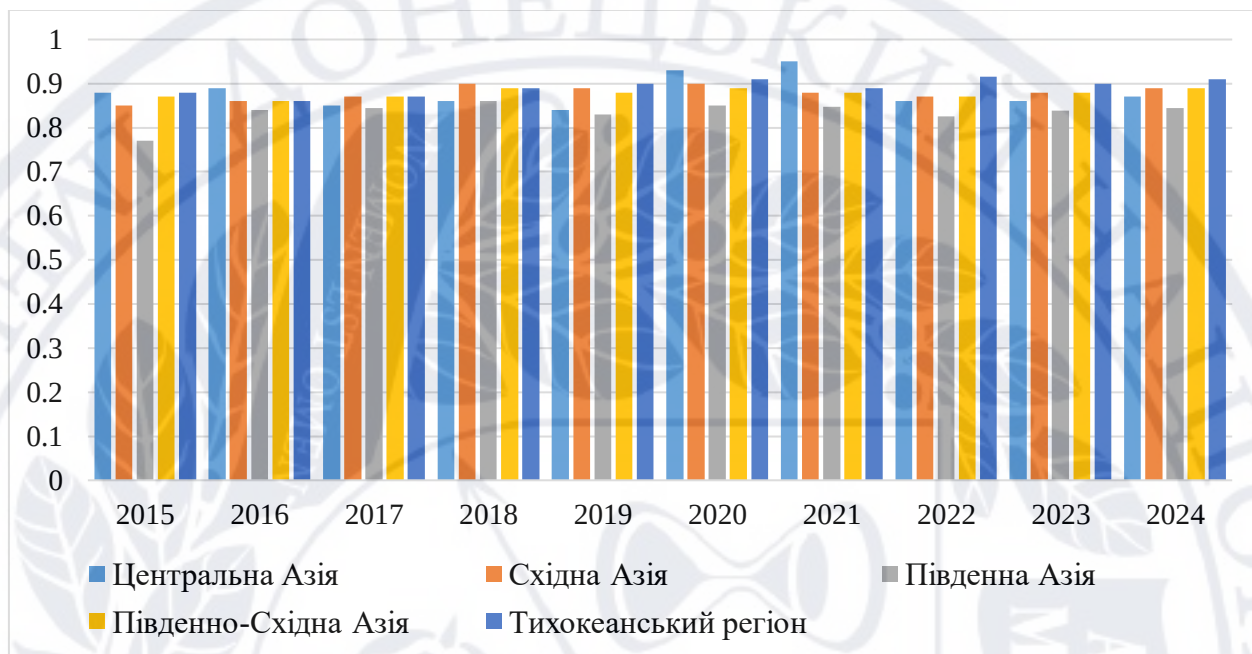

Рисунок 2.15 – Індекс диверсифікації за азійськими субрегіонами – відсталі зв'язки у глобальному ланцюгу створення вартості

Джерело: побудовано за даними [5; 39].

Що стосується стратегічної автономії, то безпека ланцюгів поставок ключових галузей стала предметом занепокоєння для різних економік, що знайшло відображення в торговому конфлікті між КНР і США та нещодавніх політичних заявах США та ЄС, зокрема, щодо зусиль, спрямованих на те, щоб відійти від залежності від виробництва в КНР – так зване зниження ризиків у ланцюгах доданої вартості.

За межами КНР висловлюється занепокоєння щодо різноманітних причин порушень ланцюгів постачання [22], а також щодо частоти порушень ланцюгів постачання та зв'язку між порушеннями і географічною приналежністю сектору [31]. Типовою реакцією на ризик зриву ланцюга поставок є пропозиція наблизити різні виробничі етапи ланцюга створення вартості до дому шляхом рещорінгу або ніашорінгу, а також скоротити ланцюги поставок.

У деяких випадках, зокрема в харчовому секторі, були запропоновані та впроваджені такі заходи, як заборона експорту, з метою розвитку автономії в критично важливих секторах. Моделювання Brenton, Ferrantino and Maliszewska [15] та МВФ [23], серед інших, протиставляє себе посиленням закликів до рещорінгу та ніашорінгу; однак ці моделювання, як правило, підтримують думку про те, що для підвищення стійкості економік до зовнішніх шоків необхідне посилення, а не послаблення інтеграції в рамках Глобальних виробничо-збутових комплексів (ГВЗК). Цей висновок також свідчить про те, що диверсифікація – особливо щодо постачальників у Глобальних віртуальних компаніях – є більш життєздатною стратегією для підвищення стійкості, ніж рещорінг і ніашорінг, оскільки останні підходи зменшують вразливість до глобальних шоків, але залишають економіку під загрозою шоків, притаманних конкретній економіці. Окрім представлення останніх тенденцій у торгівлі та результатах діяльності ГВЗК, а також розвитку торговельної політики, ця глава звертає увагу на властивості інтеграції економіки в ГВЗК та заглиблюється в питання стійкості харчового сектору, що є торговельним питанням, яке має велике значення для Азійсько-Тихоокеанського регіону [9].

З огляду на нещодавні дискусії щодо ризиків та стійкості в ГВЗК, у главі розглядається ступінь диверсифікації економік у межах ГВЗК, як вона змінилася за останні роки, а також динаміка регіоналізму в рамках ГВЗК. Аналіз показує, що стратегії, пов'язані зі створенням стійкості в Глобальних віртуальних центрах, включаючи рещорінг, ніашорінг і диверсифікацію партнерів у Глобальних віртуальних центрах, схоже, не відіграли значної ролі в нещодавній динаміці інтеграції азійських Глобальних віртуальних центрів. Тенденції диверсифікації суттєво різняться, тоді як свідчення посилення регіоналізму в мережах постачальників (тобто зворотних зв'язків) в азійських ГВЗК є обмеженими. Питання продовольчої стійкості залишається актуальним для багатьох азійських економік, однак зусилля з диверсифікації, створення та розширення угод про вільну торгівлю (УВТ), а також оцифрування торговельних

процедур сприяють досягненню стійкості. Ефективні ПП в Азії мають тенденцію до концентрації в обробній промисловості.

Виходячи з цих визначень, основні сектори ПП, спрямованих на підвищення ефективності, в окремих країнах Азії, як правило, зосереджені у високотехнологічному та середньотехнологічному виробництві, такому як виробництво комп'ютерної та електронної продукції, а також хімічна промисловість (рис. 2.16). Країни Південно-Східної Азії вже давно є країнами призначення для інвестицій у середньотехнологічне виробництво з метою зниження витрат на робочу силу, тоді як КНР зосередила інвестиції у високотехнологічне виробництво. Оскільки економіка таких країн, як Малайзія, Філіппіни і Таїланд, стає більш конкурентоспроможною, в останні роки вони залучають додаткові інвестиції.

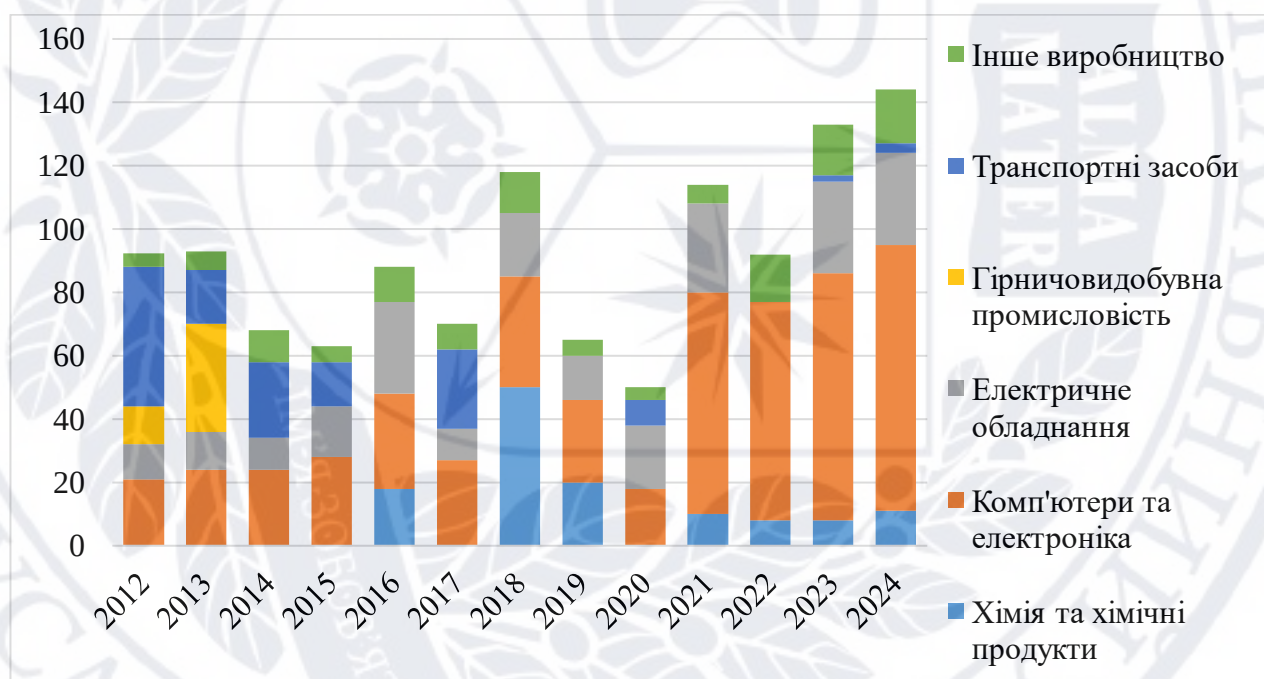

Рисунок 2.16 – Інвестиції, спрямовані на підвищення ефективності, в АТР – загальний обсяг інвестицій на рівні компаній (млрд дол. США)

Джерело: побудовано за даними [7; 39].

Ідентифікація секторів, що прагнуть до підвищення ефективності, за економікою також підкреслює неоднорідність виробничої структури

виробництва та зміну характеру інвестицій, спрямованих на підвищення ефективності.

ПП, спрямовані на підвищення ефективності, стимулювалися різними секторами економіки в країнах Азії.

Результати на рівні економіки також підкреслюють певні відмінності в поведінці транснаціональних корпорацій, спрямованій на підвищення ефективності. Комп'ютерна та електронна промисловість є основним сектором, у який інвестують з метою підвищення ефективності в країнах Східної Азії та Сінгапурі. У деяких країнах на них припадає близько половини ПП, спрямованих на підвищення ефективності інвестицій, і відображають важливі зміни в інвестиціях у напівпровідникову промисловість, як, наприклад, у В'єтнамі у 2022 році. У КНР інвестиції, спрямовані на підвищення ефективності, здебільшого спрямовуються у високотехнологічні виробничі сектори (комп'ютерна та електронна промисловість, електрообладнання). В Індії інформаційні технології (ІТ) та інформаційні послуги набули значного розвитку в останні роки, що відображає ключову роль економіки країни як експортера цифрових послуг.

Зростання комп'ютерної та електронної промисловості також відображає її прагнення розширити свою галузь виробництва мікросхем у 2022 році. У Таїланді важливим сектором, що прагне до підвищення ефективності, є автомобільна промисловість, хоча її значення останніми роками зменшилося. Хоча інвестиції в сировинні сектори, такі як гірничодобувна та металургійна промисловість, були важливими в деяких країнах Центральної Азії, зокрема в Казахстані, останніми роками вони суттєво зменшилися.

Регіон значною мірою зазнає впливу з боку розвинутих країн, зокрема фінансової системи США. Разом із глобальною неприйняттям ризиків, глобальною ліквідністю та цінами на сировинні товари, монетарна політика США та обмінний курс долара США є ключовими факторами, що впливають на рух капіталу. Приплив капіталу в Азію зазнав значної волатильності під час епізодів посилення монетарної політики США, як-от цикл звуження у 2013 році та підвищення ставок у 2022 році, і різко знизився під час стресових ситуацій з

фінансуванням у доларах США, які посилилися через зростання торговельної напруженості у 2019 році та пандемію COVID-19 (рис. 2.17).

В умовах жорсткої фінансової кон'юнктури на тлі підвищеної невизначеності та зростання гео економічної напруженості потрясіння на фінансовому ринку США спровокували глобальні зміни на ринках, спрямовані на зниження ризиків, у 2023 році.

У такі періоди долар США має тенденцію до зміцнення по відношенню до широкого кошика валют, що свідчить про зростання попиту на безпечні активи, деноміновані в доларах США. Цей так званий широкий обмінний курс долара є ключовим показником настроїв глобальних інвесторів і відображає статус долара як найнадійнішого активу, а також його всеосяжну роль у торговельному фінансуванні та глобальних платіжних системах [11].

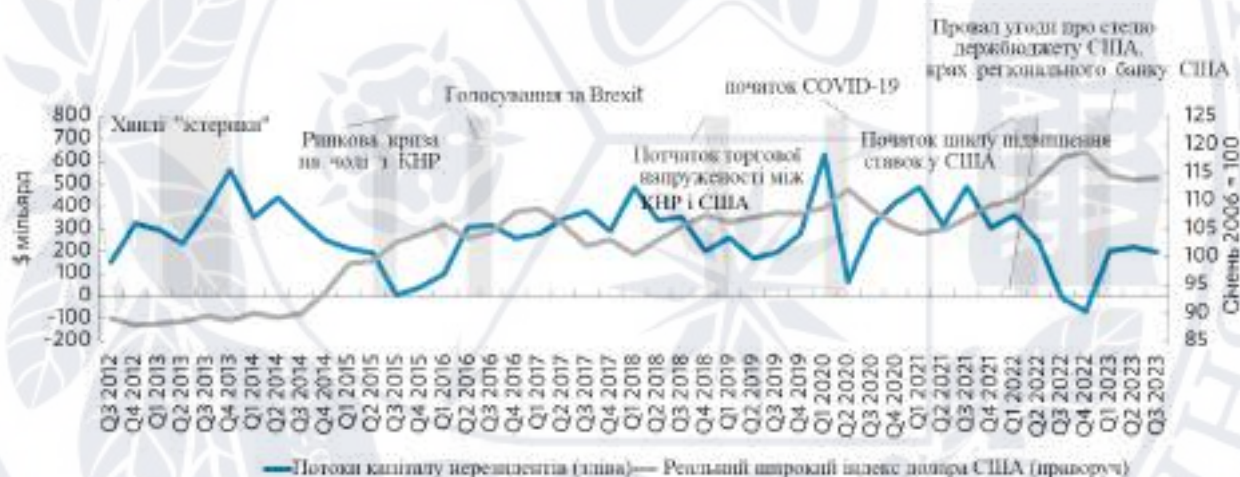

Рисунок 2.17 – Графік сукупного притоку капіталу – Азія та Тихоокеанський регіон

Джерело: побудовано за даними [7].

Нещодавнє агресивне посилення монетарної політики США спричинило значний відтік капіталу з Азії.

Центральні банки країн з розвиненою економікою суттєво підвищили облікові ставки у 2022 році, які, ймовірно, залишаться на історично високому рівні. Як наслідок, глобальні настрої інвесторів погіршилися і можуть

погіршитися ще більше, оскільки зростання вартості запозичень підвищило ризик фінансового стресу. Підвищення облікової ставки в США призвело до скорочення різниці у відсоткових ставках між країнами Азії та США, що спричинило згортання операцій з перенесення капіталу та розворот потоків капіталу з регіону. Хоча приплив капіталу в Азію частково відновився з кінця 2022 року, як зазначалося вище, нещодавній цикл підвищення ставок підкреслює, що монетарна політика США є ключовим чинником волатильності припливу капіталу в регіоні.

У березні 2023 року банківські махінації призвели до банкрутства двох регіональних банків США – Silicon Valley Bank та Signature Bank of New York. Подальший тиск на інші американські банки з аналогічними активами призвів до того, що середній за розміром First Republic Bank був змушений ввести тимчасову адміністрацію. Відповідне погіршення ринкових настроїв відбилося по той бік Атлантики і призвело до краху банку Credit Suisse, що базується в Цюриху. Хоча рішучі дії регуляторів запобігли ширшому краху світових фінансових ринків, фінансовий стрес, що виник внаслідок цього, призвів до зростання вартості фінансування в доларах США в усьому світі. Це підкреслює, що Азія залишається вразливою до фінансових потрясінь у США, які можуть спричинити раптову зупинку потоків капіталу, що ще більше прискорюється розвитком цифрових транскордонних платіжних систем.

Майже дефолт США за федеральним боргом у червні 2023 року підкреслив крихкість фінансування Азії в доларах США. У січні 2023 року ліміт федерального боргу США не дозволив федеральному уряду випускати боргові зобов'язання, а отже, і безпечні активи, деноміновані в доларах США.

Невизначеність щодо політичного вирішення питання ліміту боргу призвела до того, що кредитно-дефолтні свопи США – фінансовий інструмент захисту інвесторів від суверенного дефолту США – зросли до рівня, вищого, ніж під час аналогічних дискусій щодо стелі державного боргу США у 2011 році.

Отже, незважаючи на виклики, регіональна співпраця серед азійських економік залишатиметься актуальною для боротьби з глобальними ризиками і

спільними проблемами та досягнення поліпшених результатів. Продовження підтримки торгівлі та інвестицій будуть ключовим завданням регіональної співпраці, проте більше уваги варто приділяти ініціативам, орієнтованим на людей.

Оскільки регіональна співпраця буде спрямовуватися для отримання переваг цифрової трансформації, стане важливим для економік вирішувати ключові проблеми у сфері регуляторних, інфраструктурних міждержавних викликів.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ ПОДАЛЬШОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1 Напрями покращення процесів економічної інтеграції в регіоні

Завдяки поглибленню регіональної економічної інтеграції країни Азії можуть максимізувати потенціал зростання регіону, підвищуючи його стійкість до зовнішніх шоків і здатність колективно реагувати на спільні виклики. Хоча економіки країн Азії перебувають на різних стадіях розвитку, вони мають величезний потенціал зростання, що ґрунтується на багатих природних багатствах і молодому населенні. З метою побудови високоінтегрованого, інклюзивного та глобально конкурентоспроможного регіону економіки Азії взяли значні політичні зобов'язання щодо економічної інтеграції, досягнувши основних віх за останні п'ять десятиліть.

Регіон також може отримати вигоду від значного підвищення ефективності та продуктивності завдяки внутрішньорегіональному розподілу виробництва, а також завдяки більш вільному руху товарів і послуг, кваліфікованої робочої сили та капіталу. Проте протягом останніх кількох десятиліть внутрішньорегіональна торгівля та економічна інтеграція перебуває в стагнації. Наприклад, основні торговельні партнери АСЕАН залишаються поза регіональним блоком, такі як КНР, США, ЄС, Японія та Республіка Корея. Що ще важливіше, КНР відіграє центральну роль у торгівлі та інвестиціях регіону, пов'язаних зі створенням регіональних виробничих мереж, які обслуговують глобальний ланцюг створення вартості. Зі зміною ролі КНР у світовому торговому ландшафті регіону необхідно перегрупуватися та переорієнтуватися на свої торговельні, інвестиційні та інтеграційні стратегії, щоб створити висококонкурентоспроможний та глобально інтегрований економічний регіон.

Цифровізація також може зіграти важливу роль у забезпеченні збільшення інвестицій. Окремі країни Азії запровадили регіональні ініціативи, спрямовані на інтеграцію та впровадження Індустрії 4.0 у створенні елементів, які є критично важливими в баченні регіону цифрової економіки та цифрового суспільства. Завдяки таким зусиллям інвестиції в цифрову економіку привертають велику увагу

інвесторів. Хоча очікується, що широке впровадження трансформаційних цифрових технологій призведе до значного підвищення продуктивності, обмежені цифрові навички та можливості робочої сили в регіоні залишаються проблемою. Політика має бути зосереджена на збільшенні інвестицій у цифрові навички та навчання, покращення людського капіталу майбутньої робочої сили та зміцненні соціального захисту.

Потрібен більший прогрес у зменшенні нетарифних бар'єрів, подальшій лібералізації торгівлі послугами та гармонізації стандартів і правил, особливо для цифрової торгівлі та електронної комерції. Незважаючи на ці зусилля, торгівля послугами в країнах АСЕАН на 60% обмежена, ніж у середньому по всьому світу, згідно з Індексом обмежень торгівлі послугами, із великими коливаннями в регіоні. Крім того, більш гнучкий ринок праці є важливим для оптимізації виробничих мереж Азії та створення єдиного ринку. Наразі було досягнуто домовленостей про взаємне визнання восьми професійних кваліфікацій – архітекторів, бухгалтерів, геодезистів, інженерів, практикуючих лікарів, стоматологів, медсестер та професіоналів у сфері туризму, але внутрішні правила та положення щодо працевлаштування та ліцензування залишаються великими перешкодами. Незважаючи на потенційні переваги, національна чутливість щодо зайнятості утримувала прогрес повільно.

Структурні реформи залишаються вкрай необхідними для підвищення продуктивності та пом'якшення проблем, пов'язаних із глобальним зниженням ризиків, тоді як прискорення переходу до «зеленої» економіки має важливе значення для сталого зростання.

У цілому перспективними напрямками покращення процесів економічної інтеграції можна вважати наступні (рис. 3.1).

Підвищення торговельної співпраці в Азії може бути досягнуто шляхом зниження тарифних бар'єрів, гармонізації стандартів, полегшення доступу до ринків, співпраці у сфері логістики та транспорту, а також уніфікації торговельних правил та процедур.

Рисунок 3.1 – Напрями покращення процесів економічної інтеграції в країнах Азії

Джерело: побудовано автором.

Угоди про вільну торгівлю є ефективним інструментом для зниження або усунення митних зборів на товари та послуги між країнами. Наприклад, Регіональне всебічне економічне партнерство (RCEP) охоплює 15 країн Азійсько-Тихоокеанського регіону та спрямоване на створення єдиного ринку для полегшення торговельних потоків. Зниження тарифів і усунення нетарифних бар'єрів сприяє збільшенню обсягів торгівлі між учасниками угоди.

Упровадження єдиних митних процедур і стандартів у регіоні спрощує митне оформлення товарів, знижуючи час і витрати на перетин кордонів. Електронні митні системи, які автоматизують процедури та підвищують прозорість, також сприяють більш ефективній торгівлі. Розробка спільних технічних стандартів для продукції, що виробляється та продається в регіоні, спрощує процес сертифікації та знижує витрати для виробників. Взаємне визнання сертифікатів відповідності продукції між країнами дозволяє уникнути дублювання випробувань і сертифікації, що сприяє зниженню витрат і прискоренню процесів. Інвестиції в інфраструктурні проекти, такі як Китайська ініціатива «Один пояс, один шлях», сприяють створенню транспортних коридорів, що з'єднують країни регіону. Мультиmodalьні транспортні системи, які використовують комбінацію різних видів транспорту (залізничного, автомобільного, морського), оптимізують логістичні ланцюги та знижують витрати на транспортування.

Економічна інтеграція в Азії є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу. Одним з ключових факторів, що впливають на успіх економічної інтеграції, є розвиток інфраструктури. Транспортна інфраструктура охоплює залізничні мережі, автомобільні дороги, аеропорти і морські порти. Розвиток і модернізація залізничних мереж, що з'єднують країни регіону, сприяють скороченню часу доставки вантажів і зниженню логістичних витрат. Високошвидкісні залізниці для пасажирських перевезень підвищують мобільність населення і сприяють економічній активності. Будівництво та модернізація транснаціональних автомагістралей покращує автомобільне сполучення і сприяє розвитку внутрішньорегіональної торгівлі. Поліпшення інфраструктури на митних переходах дозволяє прискорити процеси митного оформлення і знизити час очікування. Розширення морських портів для обробки більшої кількості вантажів підвищує ефективність і знижує витрати на транспортування. Створення логістичних хабів у портових містах полегшує зберігання та перевантаження товарів. Розвиток авіаційних вантажних центрів сприяє ефективному обслуговуванню міжнародних вантажних перевезень. Будівництво транскордонних газо- і нафтопроводів та електричних ліній, що з'єднують країни

регіону, забезпечує стабільне постачання енергії. Інтеграція енергетичних ринків сприяє полегшенню торгівлі енергоносіями і зниженню цін. Інвестиції у розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні і вітрові електростанції, знижують залежність від викопного палива і забезпечують сталий розвиток.

Одним із основних завдань фінансової інтеграції є узгодження фінансових регуляцій між країнами. Це включає гармонізацію стандартів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, вимог до капіталу та інших регуляторних норм. Узгоджені регуляції знижують ризики для інвесторів і сприяють залученню іноземних інвестицій. Регулярний діалог і співпраця між регуляторними органами різних країн дозволяє швидше вирішувати проблеми та забезпечувати стабільність фінансової системи.

Розвиток ринків капіталу включає створення умов для залучення інвестицій, зокрема через біржі, фондові ринки і ринки облігацій. Це сприяє мобілізації капіталу для фінансування інфраструктурних проєктів та інших економічних ініціатив. Інтеграція фондових бірж регіону дозволяє підвищити ліквідність ринків капіталу і покращити доступ інвесторів до широкого спектру фінансових інструментів. Це може включати взаємне визнання лістингів, гармонізацію торговельних правил та розвиток технологічної інфраструктури. Зниження регуляторних бар'єрів для прямих іноземних інвестицій сприяє притоку капіталу в регіон. Це включає спрощення процедур для інвесторів, захист інвестицій та створення спеціальних економічних зон.

Підтримка міжнародних банків, які працюють у кількох країнах регіону, сприяє зміцненню фінансових зв'язків і розширенню доступу до фінансування для підприємств і споживачів. Міжнародні банки можуть надавати кредити, управляти інвестиціями і надавати інші фінансові послуги. Зниження бар'єрів для входу іноземних банків на ринки інших країн регіону сприяє конкуренції і підвищує якість фінансових послуг. Взаємне відкриття ринків включає спрощення вимог до ліцензування та регуляторних норм для іноземних банків.

Упровадження фінансових технологій (FinTech) сприяє підвищенню доступності фінансових послуг і їх якості. FinTech-компанії можуть надавати

послуги у сферах мобільних платежів, кредитування, інвестування та страхування, що особливо важливо для населення з обмеженим доступом до традиційних банківських послуг. Угоди про валютні свопи між центральними банками країн регіону забезпечують стабільність валютних курсів і знижують ризики валютних криз. Це дозволяє країнам взаємодіяти у питаннях монетарної політики і підтримувати стабільність національних валют. Створення регіональних розрахункових систем дозволяє прискорити і здешевити проведення міжнародних фінансових операцій. Це включає впровадження технологій блокчейн і розробку спільних платіжних платформ.

Політична співпраця є важливим елементом економічної інтеграції в Азії. Вона включає координацію політичних стратегій, дипломатичних зусиль, забезпечення миру та безпеки, а також розвиток міждержавних інститутів, які сприяють стабільності і взаємодії в регіоні. Багатосторонні дипломатичні форуми, такі як АСЕАН, АРЕС та ШОС, сприяють зміцненню політичної співпраці та координації політик між країнами регіону. Двосторонні угоди між державами забезпечують основу для співпраці в різних сферах, сприяють зміцненню політичних зв'язків і створюють умови для стабільного розвитку.

Створення регіональних механізмів безпеки, зокрема Ради безпеки АСЕАН, сприяє координації зусиль з підтримання миру і стабільності в регіоні. Вони включають обмін інформацією, проведення спільних військових навчань і розвиток механізмів для вирішення конфліктів. Створення регіональних інститутів, таких як Азійський банк інфраструктурних інвестицій, розвиває інфраструктуру і фінансування проєктів у регіоні. Інститути забезпечують координацію зусиль і залучення ресурсів для реалізації спільних проєктів. Координація дій країн регіону в рамках міжнародних організацій, зокрема ООН, МВФ і Світового банку, забезпечує підтримку міжнародної спільноти і сприяє вирішенню глобальних проблем.

Боротьба зі зміною клімату є критично важливою для сталого розвитку. До даної категорії заходів можна віднести скорочення викидів парникових газів, розвиток відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності та

впровадження заходів з адаптації до зміни клімату. Рациональне використання і збереження природних ресурсів також є важливим аспектом охорони довкілля. Розвиток відновлюваних джерел енергії сприяє зменшенню залежності від викопних видів палива і скороченню викидів парникових газів шляхом інвестування в інфраструктуру для виробництва та зберігання відновлюваної енергії. Боротьба з бідністю є одним із ключових аспектів сталого розвитку. Вона включає соціальні програми для підтримки бідних верств населення, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та інших основних послуг, а також створення умов для економічного зростання і самозайнятості. Інвестиції в освіту і професійне навчання сприяють розвитку людського капіталу, підвищенню рівня знань і навичок населення шляхом забезпечення доступу до якісної освіти, розвитку програм професійної підготовки і навчання протягом усього життя.

Враховуючи, що Китай можна вважати одним із лідерів регіону нами оцінено його вплив на регіональну економічну інтеграцію. Для аналізу зв'язку використовується модель напівгравітаційного типу, оскільки дане дослідження не досліджує двосторонню торгівлю, а зосереджується насамперед на односторонньому впливі економічних зв'язків з Китаєм.

Базова модель вказана нижче:

$$R_i = \beta_0 + \beta_1 \text{ПІІ Китаю}_{it} + \beta_2 \text{Торгівля з Китаєм}_{it} + \beta_3 \text{Контроль}_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (1)$$

де R_i – регіональна інтеграція;

i – країна;

t – рік.

Регіональна інтеграція є залежною змінною цього дослідження. ПІІ Китаю та торгівля з Китаєм є двома показниками незалежної змінної (економічні зв'язки з Китаєм). Необхідно взяти до уваги й інші фактори, що впливають на взаємодію, оскільки вплив економічних зв'язків із Китаєм на регіональне співробітництво може бути неоднаковим у країнах із різноманітними характеристиками

(наприклад, фінансові обмеження, політична нестабільність тощо) Тому обрано такі контрольні змінні: ВВП на душу населення, населення, транспортне сполучення, інформаційне сполучення, державне управління та відкритість торгівлі.

Панельні дані були зібрані за останні 20 років рік з 23 країн у трьох азіатських регіонах: десять країн Центральної Азії, вісім країн Південної Азії та п'ять республік Південно-Східної Азії. Усі дані щодо регіональної та двосторонньої торгівлі були взяті з карти торгівлі, створеної Центром міжнародної торгівлі.

Табл. 3.1 показує описовий аналіз змінних. У середньому з досліджуваних період регіональна торгівля більшості країн була більшою, ніж торгівля з Китаєм (наприклад, середній показник регіональної торгівлі становив 21,3 дол., а середній показник двосторонньої торгівлі з Китаєм становив 17,7 млрд дол.).

Для вивчення зв'язку між різними факторами використано кореляційний аналіз.

У табл. 3.2 зазначено, що кілька контрольних змінних мають взаємкореляцію, яка перевищує 0,70, що свідчить про наявність мультиколінеарності. Щоб вирішити дану проблему, змінні з сильним взаємозв'язком та дисперсійним коефіцієнтом інфляції, що перевищує п'ять, були введені в регресійну модель окремо.

Табл. 3.3 демонструє, що торгівля країн з Китаєм, ВВП на душу населення, відкритість торгівлі та боротьба з корупцією негативно пов'язана з рівнем регіональної економічної інтеграції; прямі іноземні інвестиції та чисельність населення й інформаційний зв'язок з Китаєм позитивно пов'язані з рівнем регіональної економічної інтеграції; інші контрольні змінні не мають значення.

Таблиця 3.1 – Описовий аналіз

Змінні	Вибірка.	Середнє	Стандартне відхилення	Мінімальне	Максимальне
Надходження ПІІ в Китай (млн. дол. США)	366	340,4148	909,2183	-2510,27	10452,48
Запас ПІІ Китаю (млн. дол. США)	366	2153.201	5550,705	0	52636,56
Регіональна торгівля (млрд. дол. США)	437	21,31845	41,05244	0,03041	216,1229
Регіональний експорт (млрд. дол. США)	437	11,36085	24.03606	0,003756	137,9374
Експорт до Китаю (млрд. дол. США)	437	7,576494	13,32712	0	71,62989
Торгівля з Китаєм (млрд. дол. США)	437	17,71223	28,31581	0,000161	162,0828
Торговий баланс Китаю (млрд. дол. США)	437	-2,55924	9,515465	-58,0306	34,25059
Населення (млн.)	460	98,74403	247,5026	0,29	1366,418
ВВП на душу населення (постійний дол. США 2010 р.)	457	5988,347	11208	330,3036	59073,49
Відкритість торгівлі (% ВВП)	442	97,75722	73,27311	0,1674176	437,3267
ЗВТ	424	5,851415	4,972178	0	28
Мобільний зв'язок (на 100 осіб)	460	68,01295	52,98361	0	186,159
Інтернет (% населення)	459	21,45346	23,48241	0,0001517	95
Авіап перевезення вантажів (млн. т/км)	451	662,7175	1470,86	0	7981,253
Контроль корупції	454	-0,54696	0,8653186	-1,672876	2,32558
Ефективність уряду	454	-0,2833	0,8557894	-2,231651	2,436975
Політична стабільність	454	-0,52497	1,033251	-2,810035	1,615338
Нормативна якість	454	-0,45043	0,8937014	-2,344109	2,260543
Верховенство права	454	-0,50428	0,7892624	-1,896632	1,878559
Гласність і відповідальність	454	-0,81753	0,6955904	-2,259159	0,467803

Джерело: побудовано за даними [29].

Таблиця 3.2 – Кореляційний аналіз

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Регіональна торгівля (%)	-														
2. Торгівля з Китаєм (%)	-0,20	-													
3. Запас ППІ Китаю	-0,05	0,43	-												
4. Населення	-0,29	-0,06	0,08	-											
5. ВВП на душу населення	-0,12	0,01	0,22	-0,14	-										
6. Повітряний транспорт	-0,38	-0,03	0,17	0,31	0,36	-									
7. Мобільний зв'язок (%)	-0,12	0,44	0,60	-0,09	0,55	0,19	-								
8. Інтернет (%)	-0,03	0,18	0,46	-0,12	0,72	0,34	0,78	-							
9. ЗВТ	-0,26	0,36	0,62	0,10	0,32	0,25	0,56	0,57	-						
10. Відкритість торгівлі (%)	0,04	-0,05	0,23	-0,24	0,57	0,25	0,34	0,51	0,25	-					
11. Боротьба з корупцією	0,28	-0,28	0,22	-0,01	0,69	0,32	0,29	0,57	0,15	0,67	-				
12. Політична стабільність	0,23	-0,03	0,19	-0,23	0,70	-0,08	0,35	0,51	0,14	0,56	0,62	-			
13. Гласність і відповідальність	-0,04	-0,36	0,12	0,44	0,25	0,42	0,18	0,22	0,01	0,19	0,51	0,01	-		
14. Верховенство права	0,13	-0,29	0,25	0,11	0,73	0,45	0,35	0,60	0,20	0,62	0,93	0,59	0,62	-	
15. Нормативна якість	-0,04	-0,27	0,27	0,01	0,73	0,45	0,38	0,60	0,28	0,66	0,79	0,49	0,62	0,88	-
16. Ефективність уряду	0,07	-0,23	0,28	0,04	0,78	0,47	0,39	0,66	0,26	0,68	0,91	0,61	0,55	0,95	0,90

Джерело: побудовано за даними [29].

Таблиця 3.3 – Моделі з фіксованими та випадковими ефектами

Регіональна торгівля	(1) Фіксовані ефекти (ФЕ)	(2) ФЕ	(3) ФЕ	(4) Випадкові ефекти (ВЕ)	(5) ВЕ	(6) ВЕ
Торгівля з Китаєм (%)	-0,150 *** (0,0315)	-0,155 *** (0,0277)	-0,146 *** (0,0279)	-0,148 *** (0,0313)	-0,152 *** (0,0273)	-0,144 *** (0,0274)
Запас ППІ Китаю	0,365 * (0,192)	0,166 (0,175)	0,126 (0,174)	0,516 *** (0,179)	0,247 (0,158)	0,202 (0,159)
Населення	8,196 * (4,692)	2,762 (4,740)	2,167 (4,700)	-1,514 (1,841)	-1,389 (1,761)	-1,544 (1,778)
ВВП на душу населення	-3,853 ** (1,555)			-2,986 ** (1,402)		
Повітряний транспорт	0,00442 (0,134)	-0,117 (0,133)	-0,109 (0,132)	-0,0421 (0,133)	-0,142 (0,131)	-0,132 (0,130)
Мобільний зв'язок (%)	0,0121 (0,00768)			0,0121 (0,00765)		
ЗВТ	-0,228 *** (0,0714)	-0,271 *** (0,0720)	-0,251 *** (0,0721)	-0,178 *** (0,0679)	-0,257 *** (0,0694)	-0,239 *** (0,0695)
Відкритість торгівлі (%)	-0,0283 *** (0,00979)	-0,0316 *** (0,00969)	-0,0283 *** (0,00975)	-0,0352 *** (0,00906)	-0,0343 *** (0,00899)	-0,0308 *** (0,00911)
Політична стабільність	0,161 (0,512)	-0,146 (0,488)	-0,140 (0,483)	0,181 (0,511)	-0,125 (0,486)	-0,113 (0,480)
Гласність і відповідальність	-1,200 (0,762)	-0,719 (0,796)	-0,239 (0,818)	-1,014 (0,755)	-0,723 (0,791)	-0,259 (0,812)
Інтернет (%)		0,0597 *** (0,0172)	0,0627 *** (0,0169)		0,0626 *** (0,0166)	0,0655 *** (0,0163)
Верховенство права		-1,769 (1,212)			-1,485 (1,190)	
Боротьба з корупцією			-2,796 ** (1,089)			-2,558 ** (1,077)
Константа	27,67 (17,16)	16,38 (15,30)	17,48 (15,13)	52,20 *** (12,84)	29,61 *** (6,655)	29,25 *** (6,695)
Тест Хаусмана	2,80 0,9858	2,13 0,9953	0,28 1000			
LM тест	1942,48 0,000	1690,32 0,000	1662,21 0,000			
Спостереження	347	347	347	347	347	347
R-квадрат	0,194	0,208	0,219			
Кількість країн	22	22	22	22	22	22

Примітки: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Стандартні помилки в дужках.

Джерело: побудовано за даними [29].

Для подальшої перевірки наведених вище результатів у цій статті проведено кілька додаткових аналізів для перевірки надійності: додавання змінних щодо країни, регіону та часу; використання часових лагів незалежних змінних; використання альтернативних мір залежних змінних; використання альтернативних мір незалежних змінних.

Враховуючи складні зв'язки між торгівлю, інвестиціями та ВВП, для вирішення потенційних проблем зворотного причинно-наслідкового зв'язку та одночасності використовуються фактори з лагом в один період (наприклад, ПІІ в акціонерний капітал та ВВП на душу населення). Результати в табл. 3.4 узгоджуються з основними висновками, які демонструють, що сильніші торговельні зв'язки з Китаєм пов'язані з нижчим рівнем регіональної економічної інтеграції.

Для цілей порівняння в моделях даного дослідження використовуються два альтернативні показники регіональної торгівлі як залежні змінні. Перший показник – загальні потоки регіональної торгівлі, розраховані шляхом додавання експорту та імпорту; другий – регіональний експорт. Імпорт проміжних товарів, як правило, існує в багатьох країнах Азії, тому використання загального обсягу торгівлі може завищити обсяг реальної торгівлі. Крім того, експорт зазвичай вважається важливою політичною метою для осіб, які приймають рішення в експортно-орієнтованих економіках, коли вони приймають рішення про сприяння регіональному економічному співробітництву. Як показано в табл. 5, торгівля з Китаєм демонструє негативні знаки при значущості, тоді як ПІІ з Китаю мають позитивні асоціації при значущості. Декілька контрольних змінних, включаючи ВВП на душу населення, відкритість торгівлі, верховенство права та боротьбу з корупцією, позитивно пов'язані з регіональним експортом або загальним обсягом торгівлі, коли контрольні змінні є значущими. Транспортне сполучення, інформаційне сполучення та політична стабільність демонструють позитивний вплив, якщо вони є значущими.

Таблиця 3.4 – Результати моделей, включаючи регіон, країну, рік та фактори з часовим лагом

Регіональна торгівля	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Торгівля з Китаєм (%)	-0,111 *** (0,0314)	-0,159 *** (0,0301)	-0,148 *** (0,0302)	-0,104 *** (0,0325)	-0,155 *** (0,0308)	-0,139 *** (0,0308)
Запас ПІІ Китаю	-0,116 (0,213)	-0,145 (0,227)	-0,250 (0,225)	-0,0575 (0,220)	-0,0797 (0,233)	-0,244 (0,230)
Населення	0,0168 ** (0,00836)	0,00648 (0,00901)	0,0107 (0,00876)	0,0219 ** (0,00909)	0,0107 (0,00985)	0,0163 * (0,00949)
ВВП на душу населення	-9,983 *** (1,689)			-10,06 *** (1,743)		
Повітряний транспорт	-0,0470 (0,127)	-0,156 (0,133)	-0,154 (0,132)	-0,176 (0,146)	-0,302 ** (0,153)	-0,252 * (0,152)
Мобільний зв'язок (%)	0,00787 (0,00915)			0,00605 (0,00924)		
ЗВТ	-0,413 *** (0,0739)	-0,351 *** (0,0783)	-0,341 *** (0,0771)	-0,448 *** (0,0832)	-0,365 *** (0,0878)	-0,361 *** (0,0857)
Відкритість торгівлі (%)	-0,0339 *** (0,00891)	-0,0391 *** (0,00945)	-0,0355 *** (0,00949)	-0,0396 *** (0,00929)	-0,0442 *** (0,00978)	-0,0391 *** (0,00982)
Політична стабільність	0,100 (0,495)	-0,388 (0,511)	-0,384 (0,507)	-0,139 (0,507)	-0,594 (0,523)	-0,557 (0,516)
Гласність і відповідальність	-1,265 * (0,734)	-0,435 (0,801)	0,107 (0,824)	-1,511 ** (0,757)	-0,514 (0,829)	0,188 (0,850)
Інтернет (%)		0,0417 * (0,0219)	0,0469 ** (0,0218)		0,0443 * (0,0228)	0,0499 ** (0,0225)
Верховенство права		-1,670 (1,275)			-2,298 * (1,291)	
Боротьба з корупцією			-2,929 *** (1,120)			-3,879 *** (1,168)
Країна без виходу до моря	0,421 (6,738)	35,83 *** (3,722)	34,46 *** (3,690)			
і країна	-	-	-	-	-	-
і рік	-	-	-	-	-	-
Константа	130,8 *** (16,85)	31,25 *** (1,961)	31,93 *** (1,938)	133,4 *** (17,42)	33,26 *** (2,083)	33,81 *** (2,027)
Спостереження	347	347	347	330	330	330
Кількість країн	22	22	22	22	22	2

Примітки: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Стандартні помилки в дужках.

Джерело: побудовано за даними [29].

Таблиця 3.5 – Результати з використанням альтернативних показників

Залежні змінні	(1) Експорт	(2) Експорт	(3) Експорт	(4) Торгівля	(5) Торгівля	(6) Торгівля
Торгівля з Китаєм (%)	-0,0155 ***	0,00269	0,00234	-0,0151 ***	0,00166	0,00169
	(0,00426)	(0,00451)	(0,00459)	(0,00268)	(0,00305)	(0,00308)
Запас ПП Китаю	-0,00245	0,122 ***	0,123 ***	0,0563 ***	0,162 ***	0,162 ***
	(0,0238)	(0,0258)	(0,0263)	(0,0151)	(0,0175)	(0,0177)
Населення	1,184 ***	0,759 ***	0,780 ***	0,883 ***	0,595 ***	0,601 ***
	(0,128)	(0,125)	(0,127)	(0,101)	(0,101)	(0,103)
ВВП на душу населення	1,483 ***			0,961 ***		
	(0,156)			(0,108)		
Повітряний транспорт	-0,0184	0,0274	0,0260	-0,00174	0,0278 *	0,0272 *
	(0,0185)	(0,0215)	(0,0218)	(0,0115)	(0,0146)	(0,0146)
Мобільний стільниковий зв'язок (%)	0,0037 ***			0,00517 ***		
	(0,00105)			(0,000658)		
ЗВТ	0,0104	0,0306 ***	0,0313 ***	-0,00267	0,0147 *	0,0152 *
	(0,00926)	(0,0113)	(0,0115)	(0,00583)	(0,00769)	(0,00776)
Відкритість торгівлі (%)	0,00221 *	0,00324 **	0,00323 **	0,00341 ***	0,00422 ***	0,00425 ***
	(0,00119)	(0,00139)	(0,00144)	(0,000762)	(0,000963)	(0,000989)
Політична стабільність	-0,0992	0,120	0,142 *	0,0193	0,187 ***	0,194 ***
	(0,0700)	(0,0792)	(0,0793)	(0,0440)	(0,0539)	(0,0536)
Гласність і відповідальність	-0,312 ***	-0,437 ***	-0,404 ***	-0,0552	-0,112	-0,0985
	(0,102)	(0,128)	(0,132)	(0,0646)	(0,0872)	(0,0899)
Інтернет (%)		0,000473	0,00172		0,00275	0,00315 *
		(0,00275)	(0,00272)		(0,00186)	(0,00183)
Верховенство права		0,610 ***			0,168	
		(0,183)			(0,127)	
Боротьба з корупцією			0,378 **			0,0819
Відкритість торгівлі (%)			(0,172)			(0,118)
Константа	-15,43 ***	-3,240 ***	-3,396 ***	-9,527 ***	-1,768 ***	-1,826 ***
	(1,333)	(0,515)	(0,519)	(0,935)	(0,403)	(0,405)
Спостереження	347	347	347	347	347	347
Кількість країн	22	22	22	22	22	22

Примітки: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Стандартні помилки в дужках. Обидві залежні змінні мають логарифмічні форми.

Джерело: побудовано за даними [29].

3.2 Проблеми та бар'єри на шляху глобальної інтеграції країн Азії

Останніми роками в Азії спостерігається все більший рух до розвитку регіонального економічного співробітництва та створення регіональної економічної та фінансової інфраструктури з метою сприяння економічному розвитку та зменшення економічної та фінансової нестабільності. Регіональне співробітництво і партнерство може відіграти дуже важливу роль у забезпеченні розвитку, зростання і стабільності у спосіб, що повністю відповідає глобальній орієнтації азіатських економік і ринків. Оскільки інтереси Азії є глибоко глобальними, регіоналізм є подарунком для зростання і розвитку. Протягом останніх трьох десятиліть Азійський регіон був найбільш динамічним регіоном у світі. Економічна взаємозалежність між азіатськими країнами значно зросла, а потенціал для більшого використання регіонального економічного співробітництва для розвитку ще більше збільшився. Відмінності у різноманітності бізнес-культури та рівні розвитку азіатських країн, ймовірно, призведуть до більших викликів для поглиблення економічної співпраці. Тому важливим завданням є реалістичний аналіз потенціалу та проблем та бар'єрів.

Першочергово варто зупинитися на геополітичних конфліктах, які є однією з основних перешкод на шляху до її глобальної інтеграції. Ці конфлікти виникають з різних причин, таких як територіальні претензії, історичні конфлікти, економічні інтереси та геостратегічні амбіції.

Один з найстаріших і найбільш серйозних конфліктів у Південній Азії – це конфлікт між Індією та Пакистаном, основний підґрунтя якого становлять територіальні претензії до Кашміру. Обидві країни претендують на цю долину, яка знаходиться на південному заході Гімалайського хребта. Після розділення Індії в 1947 році на Індію та Пакистан, цей конфлікт став основним джерелом напруженості і навіть війн між країнами. Конфлікт стає ще більш загостреним через підтримку різних груп і етнічних спільнот у регіоні, а також через геостратегічне значення Кашміру. Крім того, існують проблеми з контролем над водними ресурсами, що стають джерелом зіткнень через будівництво гідроелектростанцій та інфраструктурних проєктів. Інший значущий

геополітичний конфлікт у регіоні Азії – це напруженість на Корейському півострові, що має глобальне значення через втручання міжнародних сил. Північна Корея здійснює ядерну програму і ракетні випробування, що створює серйозні загрози для регіональної стабільності та міжнародної безпеки. Напруженість між Північною та Південною Кореєю, а також реакції сусідніх країн із США та Японією створюють складні умови для співробітництва та інтеграції в регіоні. Спір за Південно-Китайське море є ще одним важливим геополітичним конфліктом в Азії, який включає Китай, В'єтнам, Філіппіни, Малайзію та інші країни Південно-Східної Азії. Цей регіон має стратегічне значення через свої багаті природні ресурси, морські шляхи та місце для рибальства. Китай висуває претензії на практично всю територію моря, стверджуючи свої історичні права, що суперечить претензіям інших країн, підкріплених міжнародним правом. Варто зауважити, що Китай вважає Тайвань своєю провінцією і постійно демонструє військову міць у регіоні, що створює ризики конфліктів і дестабілізації.

Часті зміни урядів у деяких країнах Азії можуть призводити до змін у політиці та пріоритетах, що ускладнює довгострокове планування та співпрацю. Наприклад, у Малайзії, Таїланді та Непалі спостерігалися часті зміни урядів за останні роки. Відмінності в політичних системах – від демократичних режимів (Індія, Японія) до автократичних (Китай, Північна Корея) – ускладнюють узгодження політик та стратегій співпраці.

Вплив США, Росії та Китаю, на політику регіону може створювати додаткові перешкоди для інтеграції. США і Китай активно конкурують за вплив в Азії. Торговельні війни між двома країнами створюють нестабільність для азійських економік, що залежать від експорту до обох країн. Китайська ініціатива «Один пояс, один шлях» спрямована на розширення інфраструктурних зв'язків та економічної інтеграції в Азії, що викликає стурбованість США та їхніх союзників. Росія є важливим постачальником енергоносіїв для багатьох азійських країн, що дає їй важелі впливу на їхні економіки.

Геополітичні конфлікти у регіоні Азії мають значний вплив на глобальну інтеграцію через кілька ключових аспектів (рис. 3.2).

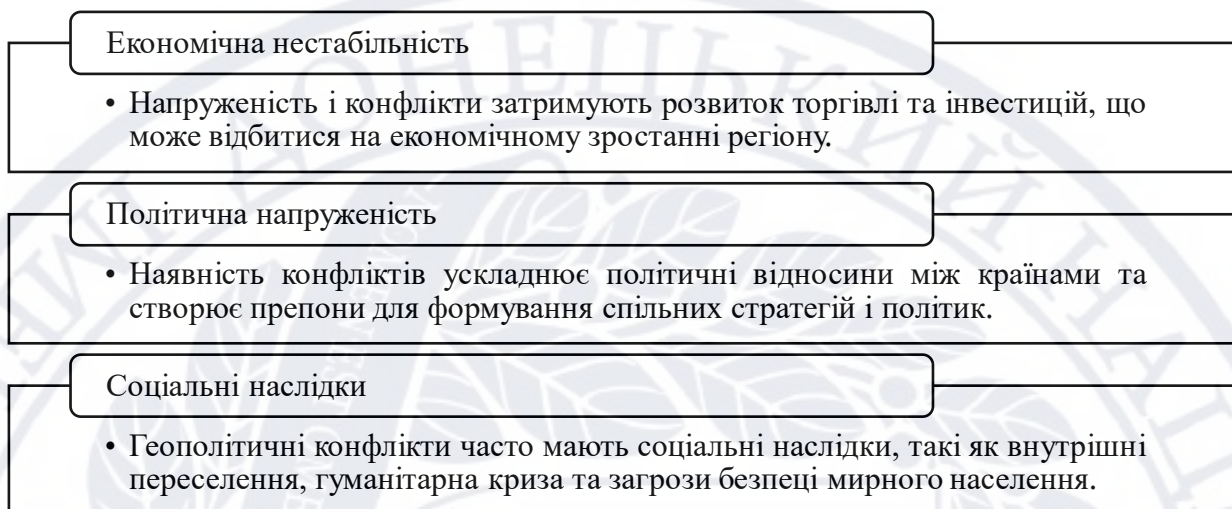

Рисунок 3.2 – Напрями впливу геополітичних конфліктів на глобальну інтеграцію країн Азії

Джерело: побудовано автором.

Економічні відносини в регіоні Азії відіграють ключову роль у глобальній економіці через значний обсяг внутрішнього споживання, величезний потенціал для виробництва та інтеграції в глобальні ланцюги виробництва. Регіон включає в себе дуже розвинені економіки, такі як Японія, Південна Корея та Сінгапур, а також країни з високим темпом економічного зростання, зокрема Китай, Індія та В'єтнам. Серед економічних напрямів впливу варто виокремити наступні (рис. 3.3).

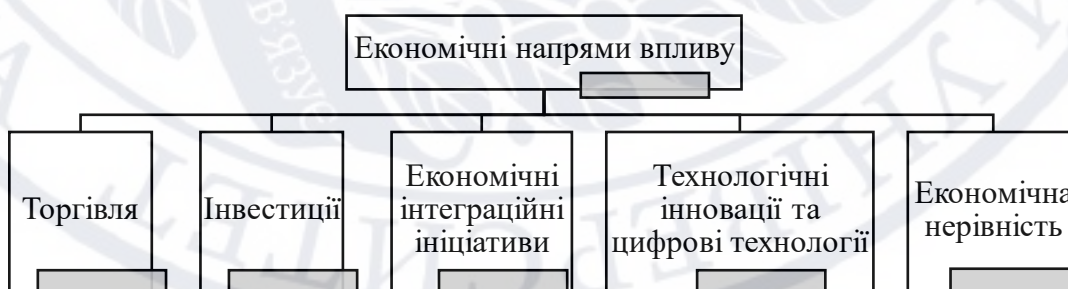

Рисунок 3.3 – Економічні напрями впливу на глобальну інтеграцію країн Азії

Джерело: побудовано автором.

Торгівля є важливим механізмом економічних відносин між країнами Азії. Регіон відомий своїми інтенсивними торговельними зв'язками як у межах АТР, так і в міжнародних масштабах. Китай є найбільшим експортером та імпортером у регіоні, з тісними торговельними зв'язками з Південною Кореєю, Японією та АСЕАН. Японія відома своїми високотехнологічними та інноваційними товарами, які знаходять попит на ринках усього світу.

Інвестиції в галузі інфраструктури, енергетики, технологій та виробництва є ключовим аспектом економічних відносин в Азії. Країни, такі як Китай, Японія, а також США й країни Європи, активно інвестують у розвиток інших азіатських держав, що сприяє створенню нових ринків і сприяє економічному зростанню в регіоні. Інвестиційні проекти, зокрема «Шлях шовкової дороги» Китаю, мають значний вплив на інфраструктуру та економічний розвиток багатьох країн Азії.

Регіональні економічні інтеграційні ініціативи відіграють важливу роль у сприянні співпраці та інтеграції в Азії. Найбільш відомими з них є АСЕАН (Асоціація країн Південно-Східної Азії), яка включає 10 країн і спрямована на створення внутрішнього ринку з вільним обігом товарів, послуг та капіталу. Також існують інші ініціативи, такі як Регіональна вільна торгівля (RCEP), яка об'єднує 15 країн Азії та Океанії, з метою створення найбільшого регіонального торгового блоку.

Азія відома своїми значними досягненнями в галузі технологій та інновацій, з такими лідерами, як Японія, Південна Корея й Китай. Ці країни активно розвивають і впроваджують нові технології в різних сферах економіки, включаючи робототехніку, штучний інтелект, кібербезпеку й біотехнології. Це створює нові можливості для співпраці та інтеграції між країнами, а також сприяє створенню інноваційних продуктів і послуг.

Економічна нерівність проявляється через різний рівень економічного розвитку країн Азії, внутрішню нерівність тощо.

У Азійському регіоні присутні як високорозвинені країни (Японія, Сінгапур, Південна Корея), так і країни, що розвиваються (Індія, Індонезія, В'єтнам), та найменш розвинені країни (Непас, Камбоджі, Лаос). Наприклад,

Японія та Південна Корея: мають високорозвинену економіку, зосереджену на технологіях, виробництві й експорті, високий рівень доходів на душу населення й сильну інфраструктуру. Сінгапур – один з найрозвиненіших фінансових центрів світу з високим рівнем життя й інвестицій. Незважаючи на швидке економічне зростання, Індія залишається країною з високим рівнем бідності та значною нерівністю в доходах. Сільське господарство досі є основним джерелом зайнятості. Індонезія, В'єтнам, Філіппіни також швидко розвиваються, але зіштовхуються з проблемами, пов'язаними з бідністю, недостатньою інфраструктурою та залежністю від експорту сировини. Непал, Камбоджа, Лаос мають низький рівень економічного розвитку, високу залежність від сільського господарства й значну частку населення, що живе за межею бідності.

Внутрішня нерівність представлена урбанізацією, регіональними диспропорціями та нерівністю в доходах. У багатьох країнах Азії, таких як Китай та Індія, існує суттєво різниця між рівнем життя в мегаполісах і сільських районах. Великі міста мають кращий доступ до освіти, охорони здоров'я та інфраструктури. У деяких країнах, наприклад, в Індії, існують значні відмінності у рівні розвитку між різними регіонами, що ускладнює формування єдиної економічної політики. Значна частина населення в багатьох країнах Азії живе на низький дохід, тоді як невелика частка володіє суттєвими багатствами, що призводить до соціального напруження й політичної нестабільності. Велика кількість людей зайнята в неформальному секторі, який характеризується низькими зарплатами, відсутністю соціального захисту та нестабільністю.

Культурні бар'єри є значущою перешкодою на шляху до глобальної інтеграції Азії, оскільки регіон відрізняється великою культурною різноманітністю, традиціями та способами мислення.

Азія відома своєю мовною різноманітністю, де кожна країна може мати кілька офіційних мов або діалектів. Наприклад, Китай має багато мовних груп, включаючи мандарин, кантонський, уйгурський та інші. Індія також має багато офіційних мов, зокрема хінді, англійську та різні діалекти. Ці мовні

різноманітності ускладнюють комунікацію та взаєморозуміння між країнами і можуть стати бар'єром для співпраці в бізнесі, науці й культурних обмінах.

Релігійні переконання також відіграють важливу роль у культурних відносинах в Азії. Регіон має різні релігії, такі як іслам, християнство, буддизм, індуїзм, даоїзм та інші. Це може впливати на соціальні норми, законодавство й культурні практики, що ускладнює співпрацю та взаєморозуміння між країнами.

Культурні відмінності в соціальних нормах і стереотипах також можуть стати бар'єром на шляху до інтеграції в Азії. Наприклад, відношення до сім'ї, гендерні ролі, способи вирішення конфліктів можуть суттєво відрізнятися в різних країнах регіону, що ускладнює співпрацю в бізнесі та міжнародних відносинах.

Етнічні розбіжності в Азії також виступають культурним бар'єром. Регіон населений різними етнічними групами, що мають свою власну ідентичність, традиції та історичний досвід. Це може призводити до напруженостей і конфліктів, які ускладнюють взаєморозуміння та співпрацю.

У цілому культурні бар'єри ускладнюють глобальну інтеграцію Азії через кілька ключових аспектів (рис. 3.4).

Міжкультурне розуміння	• Недостатня або неправильна інтерпретація культурних аспектів може призвести до непорозумінь і конфліктів.
Економічні та соціальні відносини	• Культурні відмінності можуть впливати на бізнес-стратегії, способи ведення переговорів та управління персоналом.
Політичні відносини	• Культурні бар'єри можуть підтримувати або поглиблювати геополітичні конфлікти і напруженість.

Рисунок 3.4 – Аспекти впливу культурних бар'єрів на глобальну інтеграцію країн Азії

Джерело: побудовано автором.

Для подолання культурних бар'єрів у глобальній інтеграції Азії важливо забезпечити реалізацію наступних компонентів:

- Культурний діалог і взаєморозуміння сприятиме взаємному розумінню та прийняттю культурних відмінностей.
- Економічна та культурна дипломатія розвиватиме програми культурного обміну, що сприяють підтримці довіри та співпраці.
- Освіта і інтеркультурні тренінги підвищуватимуть обізнаність про культурні особливості і навички взаємодії.

Екологічні виклики є однією з ключових проблем, що впливають на економічну інтеграцію в Азії. До них можна віднести забруднення, зміну клімату, природні катастрофи, деградацію земель і водних ресурсів.

Великі індустріальні зони, такі як у Китаї, Індії та Південно-Східній Азії, мають високий рівень викидів шкідливих речовин. Зростання кількості транспортних засобів у великих містах призводить до підвищення рівня забруднення повітря. Відсутність належної системи очищення промислових стоків призводить до забруднення річок та озер. Збільшення середньої температури провокує зміни кліматичних умов, що впливає на сільське господарство, водні ресурси та здоров'я населення. Південно-Східна Азія часто страждає від тайфунів і ураганів, що призводять до значних руйнувань інфраструктури та втрат людських життів. Зміна клімату призводить до частішого виникнення повеней і посух, що впливає на сільське господарство та водні ресурси. Внаслідок нераціонального використання земель, ерозії ґрунтів і зміни клімату, деякі регіони стикаються з опустелюванням. Це особливо актуально для Китаю та Центральної Азії. Масштабна вирубка лісів у тропічних регіонах, таких як Індонезія та Малайзія, призводить до втрати біорізноманіття і деградації екосистем. Вода з великих річок, що протікають через кілька країн, може бути джерелом конфліктів через розподіл водних ресурсів.

3.3 Рекомендації для політиків і міжнародних організацій

Зростаюче усвідомлення взаємозалежності між країнами регіону та важливості регіонального співробітництва у вирішенні проблем глобалізації призвело до важливих кроків, спрямованих на посилення ініціатив регіонального економічного співробітництва (РЕС). Існує більше можливостей для підвищення продуктивності та економічного зростання з більш глибокою реалізацією відкритого регіоналізму. Для того, щоб сприяти посиленню РЕС на регіональному рівні, урядові структури і члени регіональних угруповань повинні встановити конкретні керівні принципи і часові рамки, у межах яких потенційні члени та учасники повинні прагнути до досконалості, щоб стати успішними регіональними угрупованнями в найближчому майбутньому.

Необхідна сильна регіональна структура політичного діалогу, яка охоплює всі основні економіки Азії і підтримує діалог з основними економіками за межами регіону та міжнародними інституціями. Певна політична позиція в одній країні може мати вплив на макроекономічні результати в інших, тому регулярний процес діалогу, підкріплений технічним аналізом на національному та регіональному рівнях, був би дуже доречним.

На національному та регіональному рівнях необхідні різні стратегії для сприяння розвитку торгівлі та інвестицій; вони включають стратегії експорту, імпорту, виробництва та збуту, а також стратегії закордонних інвестицій.

У контексті розробки та реалізації великих регіональних проєктів, партнери з розвитку можуть створити регіональні консорціуми в конкретних секторах для розвитку потенціалу та мобілізації інвестицій.

Урядам країн і міжнародним організаціям більше уваги слід приділяти новим угодам про вільну торгівлю та економічне партнерство. Існує потреба у взаємоузгоджених діях і мисленні між країнами регіону, щоб успішно запобігти будь-якій майбутній фінансовій кризі. Угоди про Зону вільної торгівлі (ЗВТ) повинні бути належним чином розроблені, управлятися і сприяти зміцненню. Одним із пріоритетів переговорів про ЗВТ між країнами Східної Азії мають стати

сфери, які можуть сприяти поглибленню внутрішньогалузевої спеціалізації в регіоні.

Розвиток регіонального співробітництва в першу чергу залежить від ініціативи та лідерства урядів або політичних лідерів. Однак регіональне співробітництво, ініційоване урядами, буде поглиблюватися завдяки участі приватного сектору, який відповідатиме за його реалізацію. Очолюваний урядом крок до розвитку РЕС після азійської фінансової кризи все ще перебуває на ранній стадії. Для того, щоб сприяти такому кроку, важливо забезпечити розуміння і підтримку громадськості в регіоні. У цьому сенсі РЕС може бути досягнуто лише через державно-приватну співпрацю. Тому приватний сектор повинен зорганізуватися, щоб систематично реагувати на зусилля, які докладає насамперед державний сектор (державні інституції та політичні лідери), щоб висловити свою точку зору. Однією з фундаментальних причин східноазійської кризи було те, що уряди та корпорації регіону не змогли адаптуватися до мінливого середовища глобальної економіки. Вкрай важливо, щоб приватний сектор брав активну участь у фінансовій співпраці та розвитку регіонального ринку облігацій, які здійснювалися переважно урядами, а також у просуванні створення зони вільної торгівлі та регіональної валюти.

Роль уряду має перейти від прямого розподілу ресурсів до макроконтролю. Фокус політики має змінитися з орієнтації виключно на внутрішні ресурси та захисту внутрішнього ринку і підприємств на відкриття ринку і прагнення використовувати можливості міжнародних ринків і ресурси. Фокус торговельної політики має бути зміщений від створення бар'єрів до участі у формулюванні правил міжнародної торгівлі та захисту прав та інтересів підприємств за допомогою механізму врегулювання спорів СОТ. А зусилля з індустріалізації повинні бути переорієнтовані від спроб створити повну самодостатню промислову систему лише за рахунок вітчизняного капіталу до використання порівняльних міжнародних переваг і пошуку вигідної позиції в новому міжнародному поділі праці.

Внутрішня політична підтримка має вирішальне значення і значною мірою визначає, чи стане взаємозв'язок між економічною та інституційною інтеграцією замкнутим колом. Регіональні інституції повинні розвивати цю підтримку і знаходити альянси на внутрішньополітичній арені. Таким чином, урядова реформа та співпраця між державним і приватним секторами є найважливішими факторами у просуванні PEC.

Азії потрібна сильніша, динамічніша фінансова інфраструктура, здатна задовольнити дедалі складніші потреби регіону в посередницьких послугах. Щоб запобігти існуючій фінансовій вразливості в регіоні, необхідно посилити політичний фокус на базовій інфраструктурі, що сприятиме підтримці стабільного фінансового розвитку. Це включає в себе інвентаризацію програм допомоги фінансовим ринкам та інституціям, розвиток національних і регіональних ринків облігацій, а також розвиток механізмів зв'язку та діалогу між офіційним і приватним секторами. Основним кроком є більш активна розбудова фінансових ринків та інституцій у Східній Азії. Слабкість фінансових систем виступає ключовим джерелом вразливості та схильності до потрясінь у регіоні.

З перерозподілом надлишкових заощаджень у регіоні, важливість кредитного рейтингу регіональних кредитних рейтингових агентств різко зростає. Необхідно працювати над зміцненням їхнього потенціалу, а також над розробкою спільних стандартів і, можливо, сертифікації для регіонального кредитного рейтингу. Спільні підприємства та/або злиття також можуть призвести до створення регіональних кредитно-рейтингових компаній, які відіграватимуть важливу роль, доповнюючи розвиток регіональних ринків капіталу. Країни потребують добре функціонуючих фінансових ринків та інститутів, які відповідають рівню їхнього економічного розвитку.

Необхідна центральна роль МВФ і Світового банку в міжнародній економічній і фінансовій системі та створення Форуму фінансової стабільності для посилення міжнародного співробітництва й координації у сфері нагляду і контролю за фінансовими ринками. Принцип підтримання тісного зв'язку з МВФ

дозволить кожній з двох фінансових установ встановлювати ефективні та дієві умови для будь-якої країни, що постраждала від кризи, без критичних розбіжностей

Ефективна стратегія необхідна для стабілізації коливань валютних курсів регіональних валют та скорочення розриву в доходах, енергозбереженні, розриву між економіками країн-членів. Останні кризи підкреслили необхідність удосконалення підходів міжнародної спільноти до запобігання та врегулювання фінансових криз. Зокрема, існує потреба в наданні приватному сектору чітких рамок, які б вказували на те, що він буде нести відповідальність за наслідки своїх ризикованих рішень. Заходи повинні підтримувати джерела фінансування для екстреного кредитування. Стабільність обмінного курсу буде головною перешкодою в азійському РЕС. Країни повинні більше думати про стабільність обмінного курсу, Ініціативи на кшталт Азійської облігаційної ініціативи є важливими для зменшення вразливості фінансових систем у багатьох країнах Азії.

Одним із способів отримання коштів для екстреного кредитування є створення фонду шляхом сплати країнами-членами пайового внеску. Чіангмайська ініціатива є важливим політичним кроком на шляху до більшої фінансової та монетарної співпраці у Східній Азії. Вона означає готовність групи країн працювати разом для зміцнення співпраці з метою запобігання й подолання майбутніх економічних криз, які можуть вплинути на регіон. Рамки регіональної валютної стабілізації пропонуються з метою уникнення повторення валютних, фінансових та економічних криз у Східній Азії, а також для досягнення сталого економічного розвитку і процвітання як в країнах-членах, так і в регіоні в цілому.

Регіональний механізм моніторингу ризиків може стати дуже потужним доповненням для посилення регіонального нагляду та уникнення великого фінансового краху. Незважаючи на значний розвиток регіонального співробітництва в Азії, все ще бракує суттєвого азійського економічного співтовариства, азійського валютного фонду та єдиної азійської валюти. Існує потреба у створенні азійської валюти, що складається з ієни, юаня, вона,

сінгапурського долара тощо, шляхом прийняття регіональної/національної монетарної політики для стабілізації обмінного курсу власної валюти по відношенню до неї самої. Єдина валюта вирішить багато існуючих проблем, а також сприятиме появі нових торгових платформ і розвитку електронних систем у маркетингу фінансових послуг; інтегрує регіональний фінансовий ринок. Згідно з пропозицією, Азійський валютний фонд має бути створений як незалежна установа, що складається з працівників країн-членів. Існує потреба у зменшенні волатильності потоків капіталу, сприянні більш ефективній оцінці ризиків та ціноутворенню з боку кредиторів/інвесторів і, як наслідок, сприянні більш ефективному функціонуванню міжнародних ринків капіталу.

Для зменшення ризику розрахунків та кращого обслуговування учасників цих ринків критично важливим буде створення міжнародного центрального депозитарію цінних паперів у регіоні. Існує потреба в екстреній фінансовій підтримці шляхом мобілізації коштів та приписів для уникнення моральних ризиків.

Отже, економічна інтеграція в Азії є ключем до забезпечення стабільного і сталого розвитку регіону. Підвищення торговельної співпраці та фінансової інтеграції сприяє економічному зростанню і підвищенню конкурентоспроможності. Політична співпраця гарантує стабільність і безпеку, створюючи умови для ефективної взаємодії між країнами. Комплексний підхід до інтеграції, що включає спільні зусилля урядів, бізнесу та міжнародних організацій, дозволяє ефективно вирішувати виклики і забезпечувати гармонійний розвиток регіону.

На основі моделювання досліджено унікальний панельний набір даних, що деталізує двостороннє економічне співробітництво та політико-економічні фактори кожної країни за останні 20 років. Отримано наступні висновки: вхідні прямі іноземні інвестиції з Китаю позитивно пов'язані з внутрішньорегіональною інтеграцією країни, торговельні зв'язки з Китаєм демонструють негативний зв'язок з внутрішньорегіональною інтеграцією, і рівень регіональної економічної інтеграції країни обумовлений внутрішніми

економічними та політичними факторами, такими як транспортне та інформаційне сполучення, ВВП на душу населення, чисельність населення, відкритість торгівлі та якість державного управління.

Економічна інтеграція Азії стикається з численними викликами, включаючи політичну нестабільність, вплив інших держав, екологічні проблеми та економічну нерівність. Політичні конфлікти та зміни урядів ускладнюють регіональну співпрацю, тоді як суперництво між великими державами впливає на економічні відносини в регіоні. Екологічні проблеми, такі як забруднення, зміна клімату й природні катастрофи, загрожують стабільному розвитку. Значна економічна нерівність між країнами та всередині них створює соціальне напруження і обмежує можливості для рівномірного зростання.

Зростаюче усвідомлення взаємозалежності між країнами Азії призвело до важливих ініціатив регіонального економічного співробітництва з боку урядів, політичних інституцій та міжнародних організацій. Для успіху цих ініціатив уряди мають встановити чіткі керівні принципи та часові рамки для учасників. Регіональне співробітництво потребує активного залучення приватного сектору та громадської підтримки. Також керівництву держав і міжнародним інституціям необхідно створити стійку фінансову інфраструктуру для задоволення складних потреб регіону та посилення діалогу між офіційним і приватним секторами. Крім того, важливими є заходи для стабілізації валютних курсів та створення регіональної валюти, що сприятиме інтеграції ринків і запобіганню кризам.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження одержано наступні висновки.

Економічна інтеграція може варіюватися від слабких асоціацій до глибоко інтегрованих економічних просторів. Вона вирізняється своїм політичним виміром, адже впливає на внутрішній розподіл ресурсів. Інтеграція може використовуватися як технократичний інструмент для просування економічного порядку денного без значного політичного узгодження. Держави прагнуть використати ширше відчуття економічного простору для досягнення національних економічних інтересів. Успішні приклади включають різні форми економічного співробітництва, такі як митні, економічні, валютні союзи, угоди про вільну торгівлю, повна інтеграція тощо.

Теорія економічної інтеграції проходить два основні етапи розвитку: традиційний статичний аналіз та нові динамічні теорії, що враховують сучасні економічні умови. Перший етап фокусується на перевагах інтеграції та зниженні митних бар'єрів; другий – відомий як динамічний аналіз, розглядає вплив інтеграції на довгостроковий економічний розвиток, включаючи технологічні зміни та інвестиційну активність.

В Азії інтеграційні процеси базуються на унікальних регіональних особливостях, що сприяють зміцненню економічних зв'язків між країнами. Основні регіональні об'єднання, такі як АСЕАН і АТЕС, створюють платформу для економічної співпраці та розвитку.

Найбільший прогрес спостерігається в технологіях та цифровій зв'язаності в АТР, що спричинено впровадженням політик цифрової трансформації багатьма економіками, темп яких зріс під час пандемії коронавірусу. Стагнація зростання торгівлі продовжилася в 2023 через більш жорстку глобальну грошову політику для стримування інфляції, геополітичні напруження та спад в циклі напівпровідників.

З урахуванням несприятливих прогнозів зростання світової економіки у 2024 році економіки регіону повинні намагатися відновити імпульс зростання торгівлі

шляхом більш ліберальних і вільних торговельних режимів та розвитку економічного співробітництва з торговими партнерами як у регіоні, так і за його межами. Розвиток нових торгових партнерств і диверсифікація асортименту імпортованих товарів може зміцнити стійкість економіки до місцевих шоків і порушень у внутрішньо-регіональних та міжнародних ланцюгах постачання, що сприяє більшій гнучкості у закупівлі сировини і проміжних товарів.

Участь Азії у глобальних ланцюгах створення вартості відновилося відносно сильно, з переорієнтацією на більш регіональні ланцюги. У 2020 році, коли поширювалася пандемія COVID-19, Азія зазнала більшого зниження активності у глобальних ланцюгах створення вартості (-5,8%) порівняно з рештою світу (-4,8%), із суттєвішим впливом на зворотні зв'язки. Останнім часом інтеграція Азії у глобальні ланцюги створення вартості стала більш регіональною, особливо у прямих зв'язках. З іншого боку, в регіоні мало підтверджень перенесення виробництва назад.

Незважаючи на повільне зростання світових інвестицій у 2022 році, ПІІ в Азію були відносно стійкими. Глобальні інвестиції знизились на 12% у 2022 році, з подібним зниженням глобальних виходів. У 2022 році початок затягнення грошової політики призвів до зростання відтоку капіталу з регіону, частково відновившись у 2023 році. Протягом 2014-2022 років активи та зобов'язання як частка від регіонального валового внутрішнього продукту зросли відповідно на 16 і 5 відсоткових пунктів. Ринки акцій і облігацій Азії вже більш чутливі до глобальних фінансових факторів, ніж до регіональних. Азійська інтеграція у 2024-2026 рр. дедалі більше базується на розвитку людського капіталу, уніфікації освітніх і трудових стандартів, а також створенні спільних інституцій для захисту інтелектуальної власності та стимулювання інновацій. Водночас регіон посилює внутрішню стійкість через координацію ринків праці та впровадження спільних регуляторних механізмів, що зменшує залежність від зовнішніх технологій і ресурсів.

Економічна інтеграція в Азії є важливою складовою стабільного і сталого розвитку регіону. Збільшення торговельної співпраці та фінансової інтеграції

сприяє економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності. Політична співпраця забезпечує стабільність і безпеку, створюючи умови для ефективної взаємодії між країнами.

Торгівля з Китаєм і вхідні ПІІ з Китаю різними способами пов'язані з регіональним економічним співробітництвом. Перше негативно відноситься до регіональної торгової інтеграції, а друге позитивно. Дані висновки свідчать про те, що торгові зв'язки з Китаєм можуть підірвати регіональну економічну інтеграцію, тоді як ПІІ з Китаю можуть їй сприяти. Більшість країн у трьох регіонах, особливо в Центральній та Південній Азії, мають тенденцію конкурувати одна з одною через їх однорідні структури експорту. Регресії демонструють, що ПІІ Китаю позитивно асоціюються з внутрішньорегіональною економічною інтеграцією.

Економічна інтеграція в Азії зіткнулася з рядом складних викликів, таких як політична нестабільність, зовнішні впливи, екологічні проблеми і економічна нерівність. Політичні конфлікти і зміни урядів ускладнюють регіональну співпрацю, а конкуренція між великими державами впливає на економічні відносини в регіоні. Екологічні проблеми, такі як забруднення, зміна клімату і природні катастрофи, становлять загрозу для стабільного розвитку. Значна економічна нерівність як між країнами, так і всередині них, породжує соціальне напруження і обмежує можливості для розвитку.

Зростаюче усвідомлення взаємозалежності між країнами Азії призвело до значних ініціатив у сфері регіонального економічного співробітництва, які ініціювали уряди, політичні інституції та міжнародні організації. Для успішного втілення цих ініціатив критично встановлювати чіткі принципи управління і терміни для учасників. Державним і міжнародним інституціям необхідно створити стійку фінансову інфраструктуру для вирішення потреб регіону та сприяння діалогу між офіційними та приватними секторами. Важливими також є заходи щодо стабілізації валютних курсів і впровадження регіональної валюти, що сприятиме інтеграції ринків і запобіганню кризам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Trade and Global Value Chains. URL: https://aric.adb.org/pdf/aeir/AEIR2026_2_Trade-and-Global-Value-Chains.pdf.
2. ADB calculations using data from ASEAN Secretariat. ASEAN stats Data Portal. URL: <https://data.aseanstats.org>.
3. ADB calculations using data from CEIC Data Company; and CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis. World Trade Monitor. URL: <https://www.cpb.nl/en/world-trade-monitor-november-2023>.
4. ADB calculations using data from Global Trade Alert Database. URL: <https://www.globaltradealert.org>.
5. ADB calculations using data from International Monetary Fund. Direction of Trade Statistics. URL: <https://data.imf.org/dot>.
6. ADB compilation based on Global Trade Alert Database. URL: https://www.globaltradealert.org/data_extraction.
7. AMNE Database-Activity of Multinational Enterprises. URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/amne.htm>.
8. Angkara B., Premaratne G. Regional Integration and Economic Growth in Southeast Asia. *Global Business Review*. 2018. № 19 (6). P. 1403-1415. DOI: <https://doi.org/10.1177/0972150918794568>.
9. Asia and the Pacific, or Asia, consists of the 49 regional member economies of the Asian Development Bank (ADB). The composition of economies for Central Asia, East Asia, the Pacific and Oceania, South Asia, and Southeast Asia are outlined in ADB. Asia Regional Integration Center. Economy Groupings. URL: <https://aric.adb.org/integrationindicators/groupings>.
10. Asia's Prospects for A Soft Landing Have Improved. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/01/30/013124-apdreo-presser-opening-remarks>.
11. Avdjiev S., Du W., Koch C., Shin H. S. The Dollar, Bank Leverage and the Deviation from Covered Interest Parity. *BIS Working Papers*. 2017. № 592.

12. Bakhsh S., He Yin, Mohsin Sh., Kishwar A. China Trade with Belt and Road Countries: The Role and Impact of Institutions. *China Economic Journal*. 2022. № 15 (1). P. 29-48. DOI: <https://doi.org/10.1080/17538963.2021.1994709>.
13. Balance of Payments. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
14. Balassa B. Economic development and integration. Centro De Estudios Monetario Latinoamericanos. Mexico, 1965.
15. Brenton P., Ferrantino M. J., Maliszewska M. Reshaping Global Value Chains in Light of COVID-19: Implications for Trade and Poverty Reduction in Developing Countries. Washington, DC: The World Bank.
16. Burges S. Economic integration. URL: <https://www.britannica.com/money/economic-integration/Justifications-of-economic-integration>.
17. Chen M. The Research on The Evolution of Asia-pacific Regional Economic Integration and Countermeasures. *E3S Web of Conferences*. 2020. № 218. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202021804017>.
18. Colin F., Zhu C. The Geopolitics of Connectivity, Cooperation, and Hegemonic Competition: The Belt and Road Initiative. *Geoforum*. 2019. № 99. P. 95-101. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.12.008>.
19. Cooper C. A., Massell B. F. Toward a general theory of customs union for developing countries. *The Journal of Political Economy*. 1965. № 73 (5). P. 461-476.
20. DC. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Operations/Our%20Insights/Risk%20resilience%20and%20rebalancing%20in%20global%20value%20chains/Risk-resilience-and-rebalancing-in-global-value-chains-full-report-vH.pdf>.
21. Gerasymchuk V. H. Economic integration of countries asean: achievements, problems, prospects. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2018. № 15. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.15.2018.136673>.

22. Grossman G., Helpman E., Lhuillier H. Supply Chain Resilience: Should Policy Promote Diversification or Reshoring? NBER Working Paper. 2021. № 29330. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
23. International Monetary Fund. Direction of Trade Statistics. URL: <https://data.imf.org/dot>.
24. International Monetary Fund. World Economic Outlook October 2023 database. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/October>.
25. Ito T., Iwata K., McKenzie C., Urata Sh. ASEAN: Editors' Overview , Asian Economic Policy Review. 2024. № 19 (2). P. 153-171.
26. Jackson K., Shepotylo O. Transforming East Asia: Regional Integration in a Trade War Era. *Open Econ Rev.* 2023. № 34. P. 657-672. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11079-022-09698-y>.
27. Korwatanasakul U. Revisiting Asian economic integration: challenges and prospects. *Journal of the Asia Pacific Economy.* 2020. № 27(01). P. 1-24. DOI: 10.1080/13547860.2020.1840493.
28. Lawrence R. Z. Preferential trading arrangements: The traditional and the new. Chapter 2 in *Regional Partners in Global Markets: Limits and Possibilities of the Euro-Med Agreements*, edited by Ahmed Galal and Bernard Hoekman. Center for Economic Policy Research and the Egyptian Center for Economic Studies, 1997. P. 18.
29. Liu H., Xu C., Lim G. The China effect on regional economic integration: a longitudinal study of Central, South, and Southeast Asia. *Journal of the Asia Pacific Economy.* 2023. № 1-23. DOI: <https://doi.org/10.1080/13547860.2023.2258018>.
30. Malacrino D., Mohommad A., Presbitero A. F. Global Trade Needs More Supply Diversity, Not Less. IMF Blog. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/04/12/blog041222-sm2022-weo-ch4>.
31. McKinsey Global Institute. 2020. Risk, Resilience, and Rebalancing in Global Value Chains. Washington,

32. Pahl S., Brandi C., Schwab J., Stender F. Cling Together, Swing Together: The Contagious Effects of COVID-19 on Developing Countries through Global Value Chains. *The World Economy*. 2021. № 45 (2). P. 539-560.
33. Rai L. What should be done to Promote Regional Economic Cooperation in Asia? URL: https://www.iima.or.jp/en/files/items/2209/File/10Laxmisha_RaiIndiaKorea.pdf.
34. Sadek A. Hosny Theories of Economic Integration: A Survey of the Economic and Political Literature. *International Journal of Economy, Management and Social Sciences*. 2013. № 2 (5). P. 133-155.
35. Sami B., Jarreau J., Mitaritonna C. Regional Integration and Informal Trade in Africa: Evidence from Benin's Borders. *Journal of African Economies*. 2019. № 28(1). P. 89-118. DOI: <https://doi.org/10.1093/jae/ejy016>.
36. Sangiamwibool A., Wisaeng K. ASEAN Economic Community and its impacts: Opportunities, challenges, and implications for higher education. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. № 19 (3). C. 247-260. DOI: 10.21511/ppm.19(3).2021.21.
37. Sherhin S. East Asia Integration and Regional Security. *Problems of World History*. 2024. № (26). P. 123-136. DOI: 10.46869/2707-6776-2024-26-7.
38. Taghizadeh-Hesary F., Yoshino N., Kim Ch. J., Morgan P. J. Regional Economic Integration in Asia: Challenges and Recommended Policies. *Journal of Economic Integration*. 2020. Vol. 35. No. 1. DOI: <https://doi.org/10.11130/jei.2020.35.1.1>.
39. Trade in goods and services outlook in Asia and the Pacific 2024/2025. URL: <https://www.unescap.org/kp/2024/trade-goods-and-services-outlook-asia-and-pacific-20242025#>.
40. Trade in goods and services outlook in Asia and the Pacific 2025/2026. URL: <https://www.unescap.org/kp/2025/trade-goods-and-services-outlook-asia-and-pacific-20252026>.
41. United Nations Commodity Trade Database. URL: <https://comtrade.un.org/>.

42. United Nations Conference on Trade and Development. World Investment Report 2023 Statistical Annex Tables. URL: <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report>.
43. United Nations. 2023. .World Economic Situation and Prospects.URL: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-august-2023-briefing-no-174/>.
44. Герст П., Томсон Г. Сумніви в глобалізації. Міжнародна економіка і особливості керування. Пер.з англ. К.: К.І.С., 2002. с.6.
45. Готра В. В. Сутність та особливості інтеграційних процесів як чинника розвитку національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2018. № 2 (52). С. 42-48. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.2\(52\).42-48](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.2(52).42-48).
46. Заяць О. І. Теоритичні основи міжнародної економічної інтеграції в умовах розвитку торгівельно-економічних відносин між країнами. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2432>.
47. Лук'яненко Д. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 204 с.
48. Марущак Д. Ю. Напрями оптимізації взаємного співробітництва країн АСЕАН та України в умовах трансформації світової економіки. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2016. № 9-1. С. 31-34.
49. Огінок С. В. Еволюція поглядів на проблеми економічної інтеграції та формування єдиного ринку ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 6. Ч. 2. С. 138-142.
50. Політична економія: навч. посібник / За ред. д-ра екон. наук, проф. К. Т. Кривенка. К.: КНЕУ, 2001. 508 с.
51. Смагач О. Концепції вільної торгівлі та їх сучасна інтерпретація. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2003. № 42. Ч. 1. С. 273-280.